

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επιστημών Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης

Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

Μ.Π.Σ.: «Εθνική & Κοινοτική Διοίκηση»

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας :

***Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΣΥΝΤΑΓΜΑ***

Εκπονών Φοιτητής: Κούκος Πέτρος(Α.Μ:7112Μ018)

Επιβλέπων Καθηγητής : Ηλίας Νικολόπουλος

Ημερομηνία Κατάθεσης :27 Ιουνίου 2014

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
1.ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1844-1951.....	6
2.ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1952.....	8
3.ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 802/1971.....	12
3.α.ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	12
3.β.ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	15
4.ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975.....	20
4.α.ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ.....	21
4.β.ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ.....	21
4.γ.ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ.....	22
5.ΝΟΜΟΣ 2509/1997.....	23
5.α.ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΙΔΙΩΝΥΜΩΝ ΥΠΟΥΡΓΙΚΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.....	23
5.β.ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	23
5.γ.ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΙ.....	24
5.δ.ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ.....	25
5.ε.ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ.....	26
5.στ.Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ.....	27
6.ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 86 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟ 2001.....	28
6.α.ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ.....	28
6.β.ΠΡΟΣΩΠΑ ΥΠΑΓΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ, ΑΡΘΡΟ 81 ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.....	29
6.γ.ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝΥΜΩΝ ΥΠΟΥΡΓΙΚΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.....	29
6.δ.ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΟΙΑΣΔΗΠΟΤΕ ΔΙΩΚΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΥΛΗ.....	30
6.ε.ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ.....	30
6.στ.ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ.....	32
6.ζ.ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΩΞΗΣ.....	33
6.η.ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΙ.....	33

6.Θ.ΑΠΟΣΒΕΣΤΙΚΗ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ.....	34
7.ΝΟΜΟΣ 3126/2003.....	45
7.α.ΠΡΑΞΕΙΣ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	45
7.β.Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΥ.....	48
7.γ.ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ.....	48
7.δ.ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΝΕΡΓΟΥΝΤΩΝ ΕΞΕΤΑΣΗ Ή ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΔΙΑΒΙΒΑΣΗΣ ΑΜΕΛΛΗΤΙ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΠΡΟΚΥΨΑΝΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ.....	49
7.ε.ΕΝΑΡΞΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΞΗΣ-ΕΙΔΙΚΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ-ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ.....	51
7.στ.ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΙ.....	53
7.ζ.ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΩΞΗΣ.....	54
7.η.ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ.....	54
7.θ.ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ.....	55
8.ΝΟΜΟΣ 3961/2011.....	56
8.α.ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΕΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ.....	56
8.β.ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ.....	57
8.γ.ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΟΦΕΛΟΥΣ.....	59
8.δ.ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΙΩΞΗΣ ΓΙΑ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ.....	60
8.ε.ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ.....	61
9.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ.....	62
10.ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ.....	66
10.α.ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΣΒΕΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ.....	66
10.β.ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ.....	66
10.γ.ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ.....	67
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	68
ΠΗΓΕΣ.....	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο έλεγχος της πολιτικής εξουσίας, σύμφυτος με την έννοια της δημοκρατίας και η θεσμοθετημένη ευθύνη, που υπέχουν οι ασκούντες την εξουσία για κάθε πράξη ή παράλειψή τους κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, θεωρείται δεδομένη και αυτονόητη σε κάθε δημοκρατικό πολίτευμα.

Η συνταγματική κατοχύρωση της υπουργικής ευθύνης εμπεριέχεται καταρχάς στο άρθρο 85 του Συντάγματος(Σ), σύμφωνα με το οποίο, τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου και οι υφυπουργοί είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για τη γενική πολιτική της κυβέρνησης και κάθε ένας από αυτούς για τις πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς του, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων περί ευθύνης υπουργών. Έγγραφο ή προφορική εντολή του Προέδρου της Δημοκρατίας δε δύναται να απαλλάξει τους υπουργούς και τους υφυπουργούς από την ευθύνη τους.

Η ευθύνη των υπουργών διακρίνεται σε αστική, ποινική και πολιτική. Στην πολιτική ευθύνη διερευνώνται από τη Βουλή οι πράξεις και οι παραλείψεις των υπουργών, για βλάβη του δημοσίου συμφέροντος, με τα μέσα του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Η διαδικασία καταλογισμού πολιτικής ευθύνης σε υπουργό από τη Βουλή καθορίζεται στο Σύνταγμα και στον Κανονισμό της Βουλής. Η αστική ευθύνη των προσώπων αυτών ρυθμίζεται από τις κοινές ισχύουσες διατάξεις¹(Χρυσόγονος Κ.2003). Το Σ θεσπίζει ειδική ρύθμιση μόνο για την ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης και των υφυπουργών, που προκύπτει από πράξεις που τέλεσαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους. Όλες οι λοιπές άδικες πράξεις τους, οι οποίες δεν τελέστηκαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, καθώς και αυτές που τελέστηκαν επ ευκαιρία της ενάσκησης των καθηκόντων τους ή με παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας, ρυθμίζονται από τις κοινές ποινικές διατάξεις και υπάγονται στα κοινά ποινικά δικαστήρια(Τσίχλης Η.2014). Η ειδική αντιμετώπιση των αδικημάτων που τελούν οι υπουργοί, κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, αποσκοπεί, στην ανεμπόδιστη ενάσκησή τους, καθώς αυτή «πρέπει να απολαμβάνει

¹ Μόνη ειδική ρύθμιση εισάγει η παρ5 ν.3126/2003, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η άσκηση πολιτικής αγωγής στο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 86 Σ(Χρυσόγονος Κ.2003).

ελευθερίας κινήσεων, η οποία να επιτρέπη την επιτυχία των πολιτικών στόχων της κυβερνήσεως»(Δεδές Χ.1989).

Η θέσπιση ειδικού καθεστώτος, που να ρυθμίζει τα της ποινικής ευθύνης των υπουργών, δεν υφίσταται μόνο στη χώρα μας. Παρατηρείται στις περισσότερες σύγχρονες κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Κοινά στοιχεία που εντοπίζονται στα ισχύοντα στις περισσότερες χώρες ειδικά καθεστάτα είναι η παρεμβολή απόφασης του Κοινοβουλίου, η συγκρότηση Ειδικού Δικαστηρίου και η καθιέρωση ειδικής διαδικασίας². Αυτά ακριβώς είναι τα στοιχεία που προσδίδουν στο θεσμό δύο βασικές ιδιαιτερότητες: αφενός αποκλίνει από την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, καθώς δίδει σε ένα πολιτικό όργανο, τη Βουλή, αρμοδιότητες δικαστικής υφής, αφετέρου εγκαθιδρύει ένα νέο ποινικό ειδικό δικαστήριο, το οποίο είναι αρμόδιο για την εκδίκαση των παράνομων πράξεων των υπουργών(Μαντζούφας Π. 2011).

Από τη σύσταση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2011, η Βουλή κλήθηκε 16 φορές να αποφασίσει αν πρέπει ή όχι να ασκήσει ποινική δίωξη κατά μελών της κυβέρνησης, ενώ κατά την ίδια χρονική περίοδο εκδόθηκαν τρεις καταδικαστικές αποφάσεις κατά υπουργών. Η γενικευμένη συζήτηση περί διαφθοράς και η έντονη αμφισβήτηση του πολιτικού συστήματος και των κυβερνώντων, που παρατηρείται ειδικά τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης, έφεραν στο προσκήνιο και πάλι το θεσμό της ποινικής ευθύνης των υπουργών, θεσμός ο οποίος κρίθηκε και κατακρίθηκε πολλές φορές ως ανεπαρκής και δυσλειτουργικός, με βασικότερο επιχείρημα ότι οι απαιτούμενες για τη δίωξη πλειοψηφίες στη Βουλή και η θέσπιση σύντομης παραγραφής αφήνουν περιθώρια άσκησης ποινικής δίωξης κατά υπουργού μόνο σε περίπτωση κυβερνητικής αλλαγής³(Μαντζούφας Π.2011).

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται μία σύντομη ιστορική αναδρομή στο θεσμό της ποινικής ευθύνης των υπουργών, όπως αυτή διαμορφώθηκε στην ελληνική συνταγματική έννομη τάξη και όπως εξειδικεύτηκε με τους ειδικούς ποινικούς νόμους, που εκδόθηκαν κατ επιταγήν του Σ, καταγράφεται δε εν τέλει το ισχύον σήμερα ειδικό καθεστώς, καθώς και οι τοποθετήσεις-ενστάσεις που προβλήθηκαν επ αυτού, τόσο από τη θεωρία όσο και από τη νομολογία στη χώρα μας.

² Ενδεικτικά, το γαλλικό Σ του 1958, άρθρο 68, το ιταλικό Σ του 1948, άρθρο 96, το ισπανικό Σ του 1978, άρθρο 102, το βελγικό Σ του 1831/1944, άρθρο 103(έκθεση στο σχέδιο νόμου, Βουλή των Ελλήνων, 1997).

³ Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, και η αντίθετη άποψη, ότι ο θεσμός αυτός σε καμία περίπτωση δεν αποσκοπεί στην καθιέρωση του ανευθύνου των μελών της κυβέρνησης, αλλά στοχεύει στη ρύθμιση του τρόπου αναζήτησης και ελέγχου των ευθυνών τους από το ανώτατο όργανο του κράτους, τη Βουλή(Δεδές Χ.1989).

1. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1844-1951

Η θέσπιση ειδικού καθεστώτος για τον καταλογισμό ποινικής ευθύνης σε βάρος μελών της κυβέρνησης και δη υπουργών εμφανίζεται για πρώτη φορά στο ανεξάρτητο από το 1830 ελληνικό κράτος μετά την πτώση του απόλυτου μονάρχη Όθωνα, στο Σ του 1844, όπου κατοχυρώνεται η ευθύνη των υπουργών για τις πράξεις του μονάρχη και προβλέπεται, στο άρθρο 83, η έκδοση σχετικού νόμου, που θα όριζε τα σχετικά με την ευθύνη των υπουργών. Προϊόν της κατάλυσης της συνταγματικής μοναρχίας και της μετάβασης στο πολίτευμα της βασιλευόμενης Δημοκρατίας αποτέλεσε το Σ του 1864. Ακολούθησε η αναθεώρηση του Σ του 1911, στη συνέχεια το Σ του 1927, το οποίο καθιέρωσε την αβασίλευτη Δημοκρατία, η κατάργηση του Σ του 1927 και η επαναφορά το έτος 1935 του Σ του 1864, όπως αυτό είχε τροποποιηθεί με την αναθεώρηση του 1991 και μετέπειτα το Σ του 1952, το οποίο καθιέρωσε τον Κοινοβουλευτισμό σε καθεστώς βασιλευόμενης Δημοκρατίας, θεσπίζοντας την αρχή ότι «η Κυβέρνησις πρέπει ν απολαύη της εμπιστοσύνης της Βουλής». Το κοινοβουλευτικό σύστημα, το οποίο εισήχθη πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο το 1875, με τη διακήρυξη της αρχής της δεδηλωμένης του Χ.Τρικούπη, κατοχυρώθηκε πλέον ρητά με το νέο Σ του 1975 (Αλιβιζάτος Ν.1981).

Καθ' όλο αυτό το χρονικό διάστημα, από το έτος 1844 μέχρι σήμερα, το ειδικό καθεστώς ποινικής δίωξης κατά των υπουργών υπηρετούσε και υπηρετεί διαφορετικούς σκοπούς, ανάλογα με το ισχύον πολιτειακό καθεστώς. Κατά τις περιόδους της συνταγματικής μοναρχίας, όπου οι υπουργοί διορίζονταν και παύονταν από τον εκάστοτε μονάρχη, μέσω της συμμετοχής στην κίνηση της ποινικής διαδικασίας του αιρετού νομοθετικού σώματος, λειτουργούσε ως «υποκατάστατο της μη πρόβλεψης πολιτικής ευθύνης των υπουργών (καθώς τους τελευταίους διορίζει και έπαυε ο μονάρχης, χωρίς να απαιτείται η εμπιστοσύνη και χωρίς να θεσμοποιείται ο έλεγχος του κοινοβουλίου)» (Χρυσόγονος Κ.2003, σελ.558). Μετά την εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτικού συστήματος, η Βουλή, ως υπερέχουσα όλων των θεσμικών

οργάνων⁴, είναι αποκλειστικώς αρμόδια, μεταξύ άλλων, να ασκεί τον κοινοβουλευτικό έλεγχο, να ελέγχει δηλαδή όλες τις κυβερνητικές δραστηριότητες και να καταλογίζει πολιτική ευθύνη, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο Σύνταγμα. Σκοπός πλέον, στο κοινοβουλευτικό πολίτευμα, του ισχύοντος ειδικού καθεστώτος ποινικής δίωξης των υπουργών είναι η προστασία της απρόσκοπτης και απερίσπαστης άσκησης των καθηκόντων των ατόμων αυτών από συνεχείς και ενδεχομένως αβάσιμες, κινούμενες από πολιτικά κίνητρα, διώξεις και μηνύσεις ιδιωτών εναντίον τους και η αποφυγή της «δικαστικοποίησης» της πολιτικής ζωής. Αποτελεί το καθεστώς αυτό μία «οιονεί θεσμική εγγύηση» για την προστασία των υπουργών και αποσκοπεί εν τέλει στη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος(Χρυσόγονος Κ.2003). Ταυτόχρονα όμως, υποστηρίζεται ότι ουσιαστικά με τον θεσμό αυτό, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει όπλο της εκάστοτε κυβέρνησης, προκειμένου να εξοντώσει τον πολιτικό της αντίπαλο, πολιτικοποιείται η διαδικασία της ποινικής δίωξης και αμφισβητείται εκ των πραγμάτων η αμεροληψία των βουλευτών, που εν προκειμένω ασκούν οιονεί δικαστική εξουσία.(Χρυσόγονος Κ.2003).

⁴ Απόρροια της υπεροχής της Βουλής αποτελεί η εξάρτηση της κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη της Βουλής και μόνο(Χρυσόγονος Κ. 2003).

2. ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1952

Το Σ του 1952 ψηφίστηκε από την Δ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων και η ισχύς του άρχισε την 1-1-1952(ΦΕΚ1/Α/1-1-1952). Σύμφωνα με το άρθρο 80 , η Βουλή δύναται να κατηγορεί τους υπουργούς, νυν και τέως, κατά τους νόμους περί ευθύνης υπουργών, ενώπιον του, για τον σκοπό αυτό δικαστηρίου, το οποίο συγκροτείται από δώδεκα δικαστές, που κληρώνονται από τους, πριν από την κατηγορία, διορισμένους Αεροπαγίτες, εφέτες και προέδρους αυτών. Η κλήρωση γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση. Πρόεδρος του δικαστηρίου ορίζεται ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

Η Βουλή ορίζεται ως αρμόδια για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά υπουργού. Σχετικά με την συνταγματική εγκαθίδρυση της Βουλής ως μόνου ειδικού οργάνου για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά των μελών της κυβέρνησης, υποστηρίχθηκε ότι ορθώς αποδόθηκε μόνο στη Βουλή, ως κυρίαρχο σώμα, η σχετική αρμοδιότητα και ότι η Βουλή «έχει ευρύτητα εν τη εκτιμήσει αν πρέπει να κατηγορήσει τους διατελούντας μέλη της Κυβερνήσεως και υφυπουργούς δια της ποινικής οδού ή να απαλλαγή τούτων δια της κοινοβουλευτικής κατακρίσεως»(Τζαβούλης Κ.ΝοΒ.1980, σελ.615). Σύμφωνα με την ως άνω άποψη, ο Κων/νος Τσάτσος, Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για την κατάρτιση του Σ του 1975, κατά την υπ.αριθ. 14/6-3-1975 συνεδρίαση της Ολομέλειας της ως άνω Επιτροπής, ανέφερε ότι η κρίση των πράξεων των μελών της Κυβέρνησης και των υφυπουργών, που τέλεσαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, πρέπει να είναι κρίση πολιτική. Επίσης, στην από τον Μάρτιο του 1975 εισηγητική έκθεση της ως άνω Επιτροπής προς την Ε' αναθεωρητική Βουλή αναφέρεται ότι η Βουλή κρίνει τις προαναφερόμενες πράξεις των μελών της Κυβέρνησης όχι αποκλειστικά με νομικά , αλλά πρωτίστως με πολιτικά κριτήρια(Τζαβούλης Κ.1980). Κατά την άποψη δε του καθηγητή Χρ.Δέδε, η ανάθεση στην βουλή της σχετικής αρμοδιότητας καλύπτει την ανάγκη όπως τα

ανώτατα όργανα του κράτους υπόκεινται στον έλεγχο του οργάνου εκείνου, το οποίο σε ένα κοινοβουλευτικό πολίτευμα εκπροσωπεί το λαό, τη Βουλή(Δέδες Χ. 1989).

Ωστόσο, η ανάθεση στη Βουλή της αποκλειστικής αρμοδιότητας της ποινικής δίωξης των υπουργών δέχθηκε και δέχεται μέχρι σήμερα και πολλές αρνητικές κριτικές. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε η άποψη ότι αφενός οι ιστορικές αναγκαιότητες, οι οποίες επέβαλαν τη θέσπιση του ειδικού αυτού θεσμού δε δικαιολογούν πλέον την άσκηση της ποινικής δίωξης από το νομοθετικό σώμα, αφετέρου η πορεία των πραγμάτων απέδειξε ότι μόνο επιτυχής δε μπορεί να θεωρηθεί η διατήρηση του εν λόγω θεσμού. Κι αυτό διότι, από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι σήμερα, ο θεσμός λειτούργησε και λειτουργεί είτε ως μέσο δίωξης του πολιτικού αντιπάλου από την κυβέρνηση, είτε ως οιονεί, εν τέλει, μέσο άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου από την αντιπολίτευση, καθώς κάθε απόπειρα από πλευράς της αναζήτησης υπουργικών ευθυνών είναι εκ των προτέρων καταδικασμένη να αποτύχει. Το επιχείρημα, εξάλλου, που προβάλλεται υπέρ του θεσμού, ότι επιβάλλεται η συμμετοχή πολιτικού οργάνου στην εν λόγω δίωξη, καθώς οι αποδιδόμενες κατηγορίες κατά υπουργού δεν έχουν μόνο νομικό αλλά και πολιτικό χαρακτήρα, δεν ευσταθεί, καθώς ο έλεγχος της πλήρωσης της υποκειμενικής και αντικειμενικής υπόστασης ενός αδικήματος είναι ξεκάθαρα έλεγχος αμιγώς νομικός, άσχετα από την ιδιότητα του δράστη. Κατά την άποψη αυτή, η ανάθεση στη Βουλή της ποινικής δίωξης των υπουργών καταδεικνύει μία βαθύτατη δυσπιστία έναντι της δικαστικής εξουσίας, η οποία εν προκειμένω δεν κρίνεται ικανή να «προστατεύσει» τους υπουργούς από ενδεχόμενες απερίσκεπτες ή κινούμενες από πολιτικά κίνητρα διώξεις. Επιβάλλεται, λοιπόν, η ανάθεση της ποινικής δίωξης των υπουργών στην τακτική δικαιοσύνη, σε ανώτερους δικαστικούς λειτουργούς ή και σε ένα συλλογικό όργανο αυτών. Αυτό συντάσσεται με την αρχή της ισότητας, που διέπει το δίκαιο, «διασφαλίζει όμως και το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη που θίγεται από αδικαιολόγητα προνόμια κρατικών λειτουργών, όπως μας υπενθύμισε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις υποθέσεις Τσαλκιτζής και Συγγελίδης κατά Ελλάδας, για τη συναφή περίπτωση του ακαταδίωκτου των βουλευτών»(Βλαχόπουλος Β.2013, σελ. 5).

Περαιτέρω, το Σ αναθέτει στη Βουλή τη δυνατότητα να κατηγορεί τους υπουργούς «κατά τους περί Ευθύνης των Υπουργών νόμους». Πρόκειται για τους εκτελεστικούς του Σ οργανικούς νόμους, που εκδίδονται κατ επιταγήν του και ρυθμίζουν-εξειδικεύουν τα της λειτουργίας του θεσμού της ποινικής ευθύνης των

υπουργών(Χρυσόγονος Κ.2003). Ουσιαστικά, ανατίθεται από το Σ στον κοινό νομοθέτη η περαιτέρω οργάνωση του εν λόγω θεσμού. Οι νόμοι αυτοί, ως οργανικοί, δε μπορούν να καταργηθούν μέχρις ότου αντικατασταθούν με μεταγενέστερο νόμο, ισοδύναμου αποτελέσματος, διότι, σε αντίθετη περίπτωση, θα ήταν αδύνατη η λειτουργία του σχετικού συνταγματικώς κατοχυρωμένου θεσμού. Η ιδιότητα ενός νόμου ως οργανικού δε χάνεται σε περίπτωση που τίθεται σε ισχύ νέο Σ, εφόσον σ αυτό συνεχίζει να περιλαμβάνεται ο παλιός θεσμός, προς εξειδίκευση του οποίου είχε εκδοθεί ο οργανικός νόμος. Δεν έχουν αυξημένη τυπική ισχύ, καθώς υπάρχει η ευχέρεια κατάργησής τους με μεταγενέστερο κοινό νόμο της Βουλής. Ο νόμος ΦΠΣτ/1876 είναι ο πρώτος οργανικός νόμος περί ευθύνης υπουργών, που ψηφίστηκε κατ επιταγήν του άρθρου 80 του Συντάγματος του 1864, ο οποίος τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τον ν ΧΕ/1877⁵(Παραράς Π.1999).

Υποστηρίζεται από μέρος της θεωρίας και της νομολογίας ότι ο συνταγματικός νομοθέτης, επιτάσσοντας, μέσω του σχετικού άρθρου τη ρύθμιση της λειτουργίας του θεσμού της ποινικής δίωξης των υπουργών στον σχετικό οργανικό νόμο, ουσιαστικά αποκλείει, για τα θέματα αυτά, την εφαρμογή του Κανονισμού της Βουλής. Συνεπώς, σε περίπτωση κατά την οποία ρύθμιση, που εμπεριέχεται στον οργανικό νόμο, αντίκειται σε διάταξη του Κανονισμού της Βουλής, υπερισχύει ο νόμος περί ευθύνης υπουργών, είτε αυτός είναι προγενέστερος είτε μεταγενέστερος του εν λόγω Κανονισμού. Σε διαφορετική περίπτωση, η εκάστοτε πλειοψηφία της Βουλής θα είχε τη δυνατότητα να τροποποιεί, ανάλογα με τα συμφέροντά της, τον Κανονισμό και κατ ουσίαν και τον νόμο περί ευθύνης υπουργών(Παραράς Π.1999). Με την άποψη αυτή συντάσσεται και ο αντεισαγγελέας Κων.Τζαβούλης στην υπ.αριθ. 8/30-6-1980 γνωμοδότησή του, ο οποίος χαρακτηρίζει τον Κανονισμό της Βουλής ως ιδιότυπο νόμο, που δε μπορεί να τροποποιήσει ή να καταργήσει άλλο νόμο⁶(Τζαβούλης Κ. 1980). Υπέρ της αντίθετης άποψης τάσσεται η υπ.αριθ. 524/1992 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, η οποία δέχεται ότι το άρθρο 153 παρ.1 εδ.β' του Κανονισμού της Βουλής, ως μεταγενέστερη και ειδικότερη του άρθρου 9 ν.δ.802/1071 διάταξη, υπερισχύει αυτής και είναι η μόνη εφαρμοστέα(ΠΟΙΝΧΡ.1992).

⁵ Ο ν.ΦΠΣτ/1987 ήταν έργο του Χαρ.Τρικούπη, ενώ ο ν.ΧΕ/1877 θεσπίστηκε επί Κυβερνήσεως Επ.Δεληγιώργη(έκθεση στο σχέδιο νόμου 2509/97, Βουλή των Ελλήνων, 1997).

⁶ Και είναι ιδιότυπος νόμος, κατά τον ίδιο,« ως ψηφιζόμενος υπό μόνης της Βουλής και ως μη κυρούμενος μηδέ εκδιδόμενος και ούτε δημοσιευόμενος υπό του Ανωτάτου 'Αρχοντος»(ΝοΒ,1981, σελ.615).

Το άρθρο 80 του Σ του 1952 επαναλαμβάνει αυτολεξεί το ταυτόριθμο άρθρο του Σ του 1864, επιπρόσθετα δε περιλαμβάνει την κατωτέρω ερμηνευτική δήλωση: «Τα της ευθύνης των Υπουργών διέπονται υπό της μέχρι της εφαρμογής του Συντάγματος της 3^{ης} Ιουνίου 1927 ισχύουσας νομοθεσίας, διατηρουμένης εν ισχύι και υποκειμένης εις τροποποίησιν δια της νομοθετικής οδού».

Η δήλωση αυτή λύει την αμφισβήτηση σχετικά με το αν, μετά την επαναφορά σε ισχύ κατά το έτος 1935 του Σ του 1864/1911, ο ν ΦΠΣτ/1876, ο οποίος είχε τροποποιηθεί μετά την εισαγωγή του Σ του 1927, επανήλθε ή όχι σε ισχύ, ως είχε πριν από τη θέσπιση του Σ του 1927. Από την ως άνω ερμηνευτική δήλωση διασαφηνίζεται ότι ο ν ΦΠΣτ/1876 ισχύει ως είχε προ της τροποποίησεως που υπέστη βάσει των συνταγματικών διατάξεων του 1927, υπόκειται δε εφ εξής σε τροποποίηση(Καλοδούκας Κ.1952).

Οι νόμοι ΦΠΣτ/1876 και ΧΕ/1877 διατηρήθηκαν σε ισχύ για ένα περίπου αιώνα, μέχρι την έκδοση του ν.δ.802/1971 και το περιεχόμενό τους ανταποκρίνεται πλήρως στη βούληση του συντακτικού νομοθέτη του 1864. Ειδικότερα, το άρθρο 80 του Σ του 1864, με δεδομένη την ευρεία δυνατότητα ελεύθερης πολιτικής δράσης των υπουργών της εποχής εκείνης κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, δίδει στον κοινό νομοθέτη την ευχέρεια, όχι μόνο να ρυθμίσει δικονομικά τα της λειτουργίας του θεσμού της ποινικής ευθύνης των υπουργών, αλλά και να εισάγει ουσιαστικές διατάξεις, βάσει των οποίων δύναται να θεσπισθούν κατηγορίες ιδιώνυμων αδικημάτων των υπουργών. Κατ ακολουθία, οι νόμοι ΦΠΣτ/1876 και ΧΕ/1877 δεν εξειδικεύουν απλώς τα της λειτουργίας του τυποποιημένου στο άρθρο 80 θεσμού, αλλά περαιτέρω προσδίδουν ποινική ευθύνη σε πράξεις και παραλήψεις υπουργών, που δε συμπεριλαμβάνονται στις αδικοπρακτικές συμπεριφορές κατά τις κοινές ισχύουσες ποινικές διατάξεις(έκθεση στο σχέδιο νόμου 2509/1997, Βουλή των Ελλήνων.1997).

3.ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 802/1971(ΦΕΚ 1 Α΄/1-1-1971)

Ο οργανικός νόμος 802/1971, που ρυθμίζει τα της ποινικής ευθύνης των υπουργών κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, παρέμεινε σε ισχύ μέχρι το έτος 1997-οπότε και καταργήθηκε με τον νόμο 2509/1997-βάσει της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 115 παρ.1 του Σ του 1975, που ορίζει:«ώσπου να εκδοθεί ο νόμος που προβλέπεται από το άρθρο 115 παρ.1 του Συντάγματος του 1975,εφαρμόζονται οι κείμενες διατάξεις για τη δίωξη, ανάκριση και εκδίκηση των κατά τα άρθρα 49 παρ.1 και 85 πράξεων και παραλείψεων». Ο νόμος αυτός περιλαμβάνει ουσιαστικές και δικονομικές διατάξεις.

α).ουσιαστικές διατάξεις

Οι ουσιαστικές διατάξεις του(Μέρος Α΄)διακρίνουν :

1. την ευθύνη των υπουργών από εκ προθέσεως παραβιάσεις, με πράξεις ή παραλείψεις τους κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, διατάξεων του Σ και των νόμων ή των νομοθετικών διαταγμάτων ή των βασιλικών διαταγμάτων ή άλλων κανονιστικών πράξεων(άρθρο 1)
2. την ευθύνη τους από εκ προθέσεως προξενούμενη βλάβη των συμφερόντων του Κράτους, η οποία επήλθε, με πράξεις ή παραλείψεις τους κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, χωρίς παραβίαση από μέρος τους διατάξεων του Συντάγματος , των νόμων ή των νομοθετικών ή βασιλικών διαταγμάτων ή άλλων κανονιστικών πράξεων(άρθρο 2),
3. την ευθύνη τους από την προσυπογραφή κυβερνητικών πράξεων, με τις οποίες στοιχειοθετούνται οι στις υπ.αριθ.1 και 2 παραγράφους αξιόποινες πράξεις(άρθρο 3),
4. την ευθύνη τους από ανακοινώσεις σε τρίτο περί πράγματος, που γνωρίζουν ή περί εγγράφου διαπεπιστευμένου ή προσιτού σ αυτούς λόγω της υπηρεσίας τους, εφόσον

προέβησαν στην ανακοίνωση αυτή με σκοπό τη βλάβη των συμφερόντων του Κράτους ή τρίτου ή με σκοπό το ίδιο όφελος ή το όφελος τρίτου (άρθρο 4),

5. την ευθύνη τους από παραβιάσεις κοινών ποινικών διατάξεων κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους (άρθρο 5),

6. την ευθύνη τους από παράνομες πράξεις άσχετες προς τα καθήκοντά τους (άρθρο 6).

Στα άρθρα 1 έως 4 θεσπίζονται ιδιόνομα ποινικά αδικήματα, τα οποία προσδίδουν ποινική ευθύνη σε πράξεις των υπουργών, που δε προβλέπεται από τις κοινές ποινικές διατάξεις. Παρά το γεγονός ότι η νομολογία του Ειδικού Δικαστηρίου δεν έκρινε αντισυνταγματικές τις ως άνω διατάξεις⁷(Τζαβούλης Κ.1980), υποστηρίχθηκε ωστόσο σθεναρά ότι είναι αόριστες και αντίκεινται στο Σ, στο άρθρο 7 του οποίου ορίζεται ότι δεν υπάρχει έγκλημα, ούτε επιβάλλεται ποινή χωρίς νόμο, προγενέστερο της πράξης, που να ορίζει τα στοιχεία της. Κατά την άποψη αυτή, η μεταβατική διάταξη του άρθρου 115 παρ.1 του Σ ερμηνεύεται περιοριστικά και αναφέρεται μόνο στις δικονομικές διατάξεις του ν.δ.802/1971(έκθεση στο σχέδιο ν.2509/1997, Βουλή των Ελλήνων.1997).

Ρητά αναφέρεται στο άρθρο 6 ότι οι άδικες πράξεις των υπουργών, που δεν τελούνται κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, δεν υπάγονται στην ειδική διαδικασία του ν.δ.802/1971 και εκδικάζονται από τα προβλεπόμενα στις διατάξεις των άρθρων 111 παρ.6 και 112 παρ.2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δικαστήρια.

Στο άρθρο 5 ορίζεται ότι η ευθύνη των υπουργών, σε περίπτωση παράβασης κοινής ποινικής διάταξης κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του, είναι η προβλεπόμενη στην κοινή ποινική νομοθεσία, για την οποία εφαρμόζεται η ειδική διαδικασία του ν.δ.802/1971.

Αναγκαία κρίνεται η διευκρίνιση και ερμηνεία του όρου«καθήκοντα», που περιλαμβάνεται τόσο στην ανωτέρω διάταξη, όσο και στην διάταξη του άρθρου 86Σ. Ποια αδικήματα των υπουργών θεωρούνται ότι τελέσθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους;

Η στενή ερμηνεία του όρου παραπέμπει στην άσκηση των αμιγώς και αποκλειστικώς υπουργικών αρμοδιοτήτων, όπως είναι η υπογραφή υπουργικών αποφάσεων ή η προσυπογραφή προεδρικών διαταγμάτων. Ωστόσο, ο όρος αυτός

⁷ σχετικές αποφάσεις υπ.αριθ. 268/1976 ΑΠ(ΠΟΙΝΧΡ ΚΣΤ) 337/1976 ΑΠ(ΠΟΙΝΧΡ ΚΣΤ), 841/1976(ΠΟΙΝΧΡ ΚΖ), 148/1978 ΑΠ(ΠΟΙΝΧΡ ΚΗ).

πρέπει να ερμηνευθεί με την ευρεία και λειτουργική του έννοια. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 82 παρ.1Σ, η Κυβέρνηση του Κράτους αναλαμβάνει τον καθορισμό και την κατεύθυνση της γενικής πολιτικής της χώρας, μέσα στα πλαίσια και τα όρια που ορίζουν το Σ και οι Νόμοι. Η διάταξη αυτή δεν αποτελεί γενικό και αμάχητο τεκμήριο αρμοδιότητας της κυβέρνησης, αλλά έχει την έννοια ότι, όπου οι ισχύοντες κανόνες δικαίου αφήνουν περιθώρια επιλογής στα εκτελεστικά όργανα, η επιλογή αυτή γίνεται από την κυβέρνηση. Περαιτέρω, ο καθορισμός και η κατεύθυνση της γενικής πολιτικής της χώρας από την κυβέρνηση, δηλ. από τον πρωθυπουργό και τους υπουργούς, δεν πραγματώνεται μόνο μέσω της εκδόσεως πράξεων με άμεσο, νομικό και δεσμευτικό χαρακτήρα, όπως οι υπουργικές αποφάσεις, αλλά και μέσα από σωρεία άλλων πράξεων, που εντάσσονται στην επικοινωνιακή λειτουργία της κυβέρνησης, ως οργάνου καθορισμού της δημόσιας πολιτικής, όπως οι ομιλίες μελών της κυβέρνησης στο Κοινοβούλιο ή οι εμφανίσεις τους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή σε άλλα fora πολιτικού διαλόγου. Συνεπώς, στον όρο «καθήκοντα» του άρθρου 86Σ περιλαμβάνονται, πέραν των άμεσων και νομικά δεσμευτικών υπουργικών τους δραστηριοτήτων και οι λοιπές δραστηριότητες των υπουργών, που εντάσσονται στην «επικοινωνιακή λειτουργία του υπουργού ως συνδιαμορφωτή της κοινής γνώμης» (Χρυσόγονος Κ. 2003, σελ. 559).

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ.1, τα προβλεπόμενα στα άρθρα 1 έως 5 αδικήματα παραγράφονται με την πάροδο της πρώτης συνόδου της επόμενης της τέλεσης της πράξης βουλευτικής περιόδου.

Με τη διάταξη αυτή εισάγεται βραχύτερη προθεσμία, απ αυτήν που ίσχυε βάσει του ν.ΦΠΣτ/1877, στο άρθρο 7 του οποίου ορίζεται ότι το αξιόποινο των ανωτέρω πράξεων εξαλείφεται λόγω παραγραφής μετά τη λήξη των τριών επόμενων από την πράξη βουλευτικών συνόδων. Η μείωση των τριών βουλευτικών συνόδων σε μία οφείλεται στο γεγονός ότι το δικτατορικό καθεστώς του 1971 επεδίωκε, βάσει αυτής, να πετύχει το ακαταδίωκτο και την ατιμωρησία των υπουργών του (Σοϊλεντάκης Ν.2013).

Η αληθής έννοια της ως άνω διάταξης είναι ότι, μετά την άπρακτη πάροδο της πρώτης συνόδου της επόμενης της άδικης πράξης βουλευτικής περιόδου, η Βουλή δεν νομιμοποιείται πλέον στην άσκηση ποινικής δίωξης κατά του φερόμενου ως δράστη, οπότε, λόγω ακριβώς της απόσβεσης του σχετικού δικαιώματός της, επέρχεται και η εξάλειψη του αξιοποίνου της πράξης αυτής. Στην αντίθετη περίπτωση, αν η Βουλή ασκήσει εμπρόθεσμα ποινική δίωξη κατά των φερομένων

δραστών, δε συντρέχει λόγος εξάλειψης του αξιοποίνου και τα αδικήματα που περιλαμβάνονται στην κατηγορία υπόκεινται πλέον στην παραγραφή που ορίζουν οι κοινές ποινικές διατάξεις. Χαρακτηριστικά, στο σκεπτικό της υπ.αριθ. 9/1990 απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου, αναφέρεται, μεταξύ άλλων:«...στη διάταξη του άρθρου 7...γίνεται λόγος περί «παραγραφής»...Με τη διατύπωση αυτή, όμως, η διάταξη αναφέρεται στην έννομη συνέπεια, που επέρχεται από την παράλειψη της Βουλής να ασκήσει τη δίωξη μέχρι του πέρατος της καταληκτικής συνόδου και δεν έχει την έννοια της θεσπίσεως ειδικής σύντομης παραγραφής των πράξεων, ανεξαρτήτως από την άσκηση, εμπρόθεσμης ή μη διώξεως με απόφαση της Βουλής» (ΥΠ.1991). Άλλωστε, ο όρος «παραγραφή» στους κανόνες δικαίου προϋποθέτει την πάροδο ορισμένου, εκ των προτέρων, από τον νόμο χρόνου. Στην προκειμένη περίπτωση, στο άρθρο 7 δεν προβλέπεται συγκεκριμένος, σταθερός, ημερολογιακώς καθορισμένος χρόνος, η πάροδος του οποίου όντως θα μπορούσε να επιφέρει την παραγραφή. Αντιθέτως, ορίζεται ότι η άπρακτη πάροδος της α΄ συνόδου της επόμενης της τέλεσης της πράξης βουλευτικής περιόδου επιφέρει την παραγραφή, Η χρονική διάρκεια όμως της συνόδου της Βουλής να μεν καθορίζεται καταρχήν από το Σ, ωστόσο μπορεί να μεταβάλλεται κατ εφαρμογήν άλλων συνταγματικών διατάξεων. Συνεπώς, είναι μεταβλητή και ως εκ τούτου παντελώς ασυμβίβαστη με τον συγκεκριμένο και προκαθορισμένο χρόνο που απαιτεί ο χρησιμοποιούμενος από τον νόμο όρος παραγραφή(Παραράς Π.1999).

Περαιτέρω, υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η παραγραφή δεν αφορά τα αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου, που αναφέρονται στο ανωτέρω άρθρο 5, για τα οποία ισχύει η παραγραφή που ορίζεται από τις κοινές ποινικές διατάξεις, αλλά αφορά αποκλειστικά και μόνο τα ιδιώνυμα ποινικά αδικήματα των άρθρων 1 έως 4, τα οποία αποτελούν και το κατ εξοχήν περιεχόμενο του ν.δ. «Δι αυτάς τας πράξεις εκτός της ποινικής των προβλέψεως τίθεται και ειδική σύντομος παραγραφή, η οποία συνάδει προς την κυβερνητικήν-πολιτική των υφών»(Δέδες Χ.1989, σελ. 1375).

β). δικονομικές διατάξεις

Μόνη η Βουλή δικαιούται να ασκήσει ποινική δίωξη κατά υπουργού, νυν ή τέως, καθώς και κατά τους τυχόν συμμετόχους, ενώπιον του κατά το Σύνταγμα Ειδικού Δικαστηρίου. Αποκλείεται, πριν από την άσκηση ποινικής διώξης από τη Βουλή, δίωξη, ανάκριση ή προανάκριση(άρθρο 9).

Απαραίτητη προϋπόθεση για την κίνηση της σχετικής δίωξης είναι η προηγούμενη πρόταση δέκα πέντε τουλάχιστον βουλευτών, στην οποία ορίζονται τα στοιχεία, που στοιχειοθετούν την κατηγορία κατά του υπουργού⁸(άρθρο 10). Σημειωτέον, κατά το προϊσχύσαν καθεστώς του ν. ΦΠΣτ/1877, η ως άνω πρόταση έπρεπε να φέρει την υπογραφή τουλάχιστον είκοσι τουλάχιστον βουλευτών(άρθρο 11ν.ΦΠΣτ/1877).

Το γεγονός ότι ο νόμος, για την άσκηση της ως άνω ποινικής δίωξης, απαιτεί, αφενός προηγούμενη πρόταση δέκα πέντε τουλάχιστον βουλευτών και όχι μικρότερου αριθμού αυτών, ενώ αρκεί και ένας μόνο βουλευτής για την υποβολή πρότασης νόμου και αφετέρου απόφαση επί της προτάσεως από την Ολομέλεια της Βουλής, υποδηλώνει την ιδιαίτερη προσοχή, με την οποία πρέπει να υποβάλλονται σχετικές προτάσεις και τη βαρύτητα και σπουδαιότητα των πράξεων των μελών της Κυβέρνησης, κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, ενώ παράλληλα αποσκοπεί στην πρόληψη διατύπωσης απερίσκεπτων κατηγοριών(Τζαβούλης Κ.1980).

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα συνάγεται ότι ο πολίτης σε καμία περίπτωση δε δικαιούται να υποβάλλει μήνυση ή δήλωση στον Εισαγγελέα για παράνομες πράξεις που τέλεσαν υπουργοί κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, ο δε Εισαγγελέας, σε περίπτωση που υποβληθεί σχετική μήνυση, δεν έχει το δικαίωμα να την διαβιβάσει στη Βουλή ή στον Πρόεδρο αυτής, αλλά υποχρεούται να τη θέσει στο αρχείο⁹. Έχει, όμως, ο πολίτης το δικαίωμα, βάσει του άρθρου 69 του Σ του 1975, η διάταξη του οποίου επαναλαμβανόταν και στα προϊσχύσαντα Συντάγματα, ή να υποβάλλει σχετική αναφορά σε κάποιον από τους βουλευτές, ο οποίος στη συνέχεια δύναται να την παρουσιάσει στην Βουλή ή να την παραδώσει στον Πρόεδρο της Βουλής, ο οποίος, σύμφωνα με τον Κανονισμό της Βουλής, την ανακοινώνει στη Βουλή. Με τον τρόπο αυτό ο πολίτης μπορεί να προκαλέσει συζήτηση επί του θέματος στη Βουλή και ενδεχομένως την υπογραφή πρότασης κατηγορίας από τον απαιτούμενο από το νόμο αριθμό βουλευτών(Τζαβούλης Κ.1980).

Η δίωξη από την Βουλή συνίσταται στην έκδοση απόφασης περί διεξαγωγής προανάκρισης(άρθρο 12). Η απόφαση λαμβάνεται με μυστική ψηφοφορία, στην οποία δε μετέχει ο καταγγελλόμενος, σε περίπτωση που είναι βουλευτής. Εάν η Βουλή

⁸ Επί της προτάσεως αυτής η Βουλή αποφαινεται σε ολομέλεια, σύμφωνα με το άρθρο 72 του Σ του 1975.

⁹ Σε περίπτωση που ο εισαγγελέας, κατόπιν υποβληθείσας μηνύσεως ιδιώτη, προβεί στην άσκηση ποινικής δίωξης κατά υπουργού, πρέπει η υπόθεση να εισαχθεί στο Δικαστικό Συμβούλιο, το οποίο οφείλει να κηρύξει εαυτόν αναρμόδιο, χωρίς να περιλάβει στο βούλευμά του διάταξη περί παραπομπής της υπόθεσης στη Βουλή ή στο Ειδικό Δικαστήριο(Τζαβούλης Κ. 1980).

απορρίψει την πρόταση των βουλευτών, αυτή δε μπορεί να επαναληφθεί, εκτός εάν προκύψουν νέα στοιχεία(άρθρο 13).

Σε περίπτωση αποδοχής από τη Βουλή της πρότασης των βουλευτών, αυτή παραπέμπεται, σύμφωνα με το άρθρο 13, στον Επίτροπο της Βουλής, προκειμένου να διενεργήσει εξέταση και να υποβάλει το σχετικό πόρισμα. Στα άρθρα 13,14,15 και 17 καθορίζονται τα του θεσμού και των αρμοδιοτήτων του Επιτρόπου. Το ν.δ.802/1971, όπως προαναφέρθηκε, παρέμεινε σε ισχύ και μετά το 1975, δυνάμει του άρθρου 115 του Σ του 1975. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 112 παρ.1 του εν λόγω Σ, το ν.δ. ισχύει κατά το μέρος που δεν αντίκειται στο Σ. Οι διατάξεις των ανωτέρω άρθρων αντίκεινται στο Σ του 1975, το οποίο δεν αναγνωρίζει και δε θεσπίζει θεσμό Επιτρόπου της Βουλής και ως εκ τούτου θεωρείται ότι καταργήθηκαν με το Σ του 1975(Τζαβούλης Κ.1980).

Περαιτέρω, η Βουλή προχωρεί σε γενική συζήτηση επί της προτάσεως περί κατηγορίας, μετά την υποβολή της έκθεσης του Επιτρόπου ή χωρίς αυτήν(άρθρο 17). Κατά τη συζήτηση καλούνται και οι καταγγελλόμενοι να εμφανισθούν και να αντικρούσουν τις κατηγορίες(άρθρο 16). Μετά το πέρας της συζήτησης, η ψηφοφορία διεξάγεται μυστικά(άρθρο 18). Αν η πρόταση ποινικής δίωξης γίνει δεκτή, η Βουλή εκλέγει τρεις βουλευτές, με ισάριθμους αναπληρωτές, προκειμένου αυτοί να υποστηρίξουν την κατηγορία ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου(άρθρο 19). Οι τρεις αυτοί βουλευτές έχουν τα δικαιώματα και τα καθήκοντα Εισαγγελέα. Ο τυχόν λανθασμένος νομικός χαρακτηρισμός της άδικης πράξης από τη Βουλή στην παραπεμπτική της απόφαση μπορεί να διορθωθεί από το Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα, εκτιμώντας τα πραγματικά περιστατικά που εμπεριέχονται στην απόφαση, να μεταβάλει τον νομικό χαρακτηρισμό της κατηγορίας(573/1993 ΑΠΟΛ, ΝοΒ.1993).

Μετά την πάροδο 3 ημερών από τη συνεδρίαση της Βουλής, κατά την οποία και αποφασίσθηκε η παραπομπή σε δίκη, ο Πρόεδρος της Βουλής προβαίνει στην απαιτούμενες ενέργειες για τη συγκρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 80 του Σ(άρθρο 21,22). Τα της προδικασίας ορίζονται στα άρθρα 24 έως 30(Κεφάλαιο Β). Ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου διορίζει έναν ανακριτή από τα μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου. Επίσης, ορίζεται ένα τριμελές συμβούλιο, συγκροτούμενο από τον ανακριτή και από δύο μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου, προκειμένου να συνδράμουν κατά την ανάκριση(άρθρο 25). Ο ανακριτής οφείλει να περαιώσει την ανάκριση μέσα σε προθεσμία 30 ημερών από την αποστολή σ αυτόν της δικογραφίας(άρθρο 27). Ο

ανακριτής ανακοινώνει το πέρας της ανάκρισης στον Πρόεδρο του Ειδικού Δικαστηρίου και διαβιβάζει τη δικογραφία στους βουλευτές -κατηγορούς(άρθρα 27,28). Στην επ ακροατηρίω διαδικασία εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εφ όσον δεν αντίκεινται ή δεν τροποποιούνται από το εν λόγω νομοθέτημα(άρθρο 33).

Το Ειδικό Δικαστήριο, μετά την έκδοση της προαναφερόμενης απόφασης, είναι αρμόδιο να δικάσει, εκτός από τους φερόμενους ως δράστες υπουργούς και τα τρίτα πρόσωπα-μη υπουργούς και συμμετόχους, εφόσον η σχετική παραπεμπτική απόφαση της Βουλής περιλαμβάνει και αυτούς¹⁰. Η παραπομπή δε των συμμετόχων ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου δεν είναι παραπομπή προς συνεκδίκαση, όπως αυτή θεσπίζεται στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, βάσει ποινικής δίωξης που είχε ασκήσει ο Εισαγγελέας, αλλά άσκηση ποινικής δίωξης από τη Βουλή, η οποία περιλαμβάνει και τους συμμετόχους και εγκαθιδρύει την αρμοδιότητα του Ειδικού Δικαστηρίου και ως προς αυτούς. Μάλιστα, ενώ η δίωξη των υπουργών είναι ονομαστική, η δίωξη των συμμετόχων δεν προβλέπεται ως ονομαστική, αλλά ρυθμίζεται από τις κοινές ποινικές διατάξεις. Κι αυτό διότι η Βουλή δεν έχει επαρκή χρόνο στη διάθεσή της, προκειμένου να εντοπίσει όλους τους συμμετόχους, καθώς πρωταρχικός της μέλημα είναι η κρίση, η δίωξη και η παραπομπή των υπουργών(573/1993 ΑΠΟλ, ΝοΒ.1993).Η ανάκριση, που θα ακολουθήσει την παραπομπή, θα εντοπίσει όλους τους συμμετέχοντες. Δεν απαιτείται, συνεπώς, στην παραπεμπτική απόφαση της Βουλής, η ονομαστική αναφορά των συμμετόχων, αρκεί η παραπομπή να περιλαμβάνει και όλους τους τυχόν συμμετόχους(Παραράς Π.1999).

Μετά την έκδοση της προαναφερόμενης παραπεμπτικής απόφασης της Βουλής, το Ειδικό Δικαστήριο είναι πλέον αποκλειστικώς αρμόδιο για την εκδίκαση τόσο των πράξεων των υπουργών όσο και όλων των συμμετόχων, εφόσον συμπεριλαμβάνονται και αυτοί στην σχετική απόφαση και δεν είναι δυνατή πλέον η μεταβολή της αρμοδιότητάς του(Παραράς Π.1999). Σύμφωνα δε με την υπ.αριθ. 573/199 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, η παραπομπή των συμμετόχων, κατ άρθρο 9ν.δ.802/1971, στο Ειδικό Δικαστήριο δεν προσκρούει σε καμία συνταγματική διάταξη, καθώς«καμία από τις διατάξεις αυτές δεν αποκλείει δίωξη και παραπομπή

¹⁰ Μετά την άσκηση ποινικής δίωξης από τη Βουλή κατά μελών της Κυβέρνησης, που περιλαμβάνει και τους συμμετόχους, δε μπορούν οι συμμετέχοι να διωχθούν κατά την κοινή ποινική διαδικασία ενώπιον των τακτικών ποινικών δικαστηρίων, εάν δε έχει ασκηθεί ήδη δίωξη εναντίον τους παύει η δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών δικαστηρίων και αρχών, όσον αφορά στον αδίκημα, για το οποίο διώκονται από τη Βουλή(573/1993 ΑΠ, ΝοΒ/1993).

τους ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου, συγκροτούμενου μάλιστα από ανώτατους δικαστές της τακτικής δικαιοσύνης με αυξημένα εχέγγυα δικαστικής ανεξαρτησίας, ενόψει της βασικής δικονομικής αρχής της ενιαίας δίκης ως προς όλους τους συμμετόχους»(Παραράς Π.1999, σελ. 230). Ομοίως έκρινε και η υπ.αριθ. 596/1995 απόφαση του Αρείου Πάγου(ΠΟΙΝΧΡ. 1995).

Υποστηρίχθηκε, ωστόσο και η άποψη ότι οι δικονομικές διατάξεις του ν.δ.802/1971(Μέρος Β'), όπως αυτές πρέπει να ερμηνευθούν στα πλαίσια των συνταγματικών επιταγών, θεσπίζουν ένα πολύμορφο καθεστώς για τη εφαρμοστέα διαδικασία ποινικής δίωξης των υπουργών. Ειδικότερα, από τη διάταξη του άρθρου 86 του Συντάγματος του 1975, « η Βουλή έχει το δικαίωμα να κατηγορή...», συνάγεται ότι δίδεται στη Βουλή η διακριτική ευχέρεια του ελέγχου των υπουργικών δραστηριοτήτων, παράλληλα με τα λοιπά αρμόδια κρατικά όργανα, όχι όμως και η αποκλειστική αρμοδιότητα για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά των πράξεων αυτών. Η διάταξη του άρθρου 9 του ν.δ.802/1971, σύμφωνα με την οποία μόνο η Βουλή έχει το δικαίωμα να ασκήσει ποινική δίωξη κατά υπουργού, δεν αντιτίθεται στην ανωτέρω ερμηνεία, καθώς αυτή αναφέρεται στα ιδιώνυμα ποινικά αδικήματα των άρθρων 1 έως 4 και μόνο, για την ποινική δίωξη των οποίων αποκλειστικώς αρμόδια είναι η Βουλή. Για τις λοιπές αναφερόμενες στο άρθρο 5 άδικες πράξεις του κοινού ποινικού δικαίου, που τελούν οι υπουργοί κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, υφίσταται συντρέχουσα αρμοδιότητα της Βουλής¹¹(Δέδες Χ.1989).

Σχετικά με τις πράξεις του άρθρου 6-πράξεις των υπουργών άσχετες με τα δημόσια καθήκοντά τους-προβλέπεται στο άρθρο 47 ότι, καθ' όσον διάστημα διαρκεί η θητεία του υπουργού, αυτός δε διώκεται, ούτε συλλαμβάνεται ή φυλακίζεται, χωρίς άδεια της Βουλής.

¹¹ Κατά την άποψη του Χ.Δέδε,« η ύπαρξις ακριβώς της δικαστικής εξουσίας καθιστά αναγκαία την θέσπισιν της διατάξεως του άρθρου 86, δια του οποίου χορηγείται και εις την Βουλήν ανάλογος και παράλληλος εξουσία ελέγχου, εις όσην έκτασιν τούτο αναγνωρίζεται(ΝοΒ, 1989, σελ. 1375).

4.ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975

Το Σ του 1975, το οποίο αποτέλεσε έργο της Ε΄ Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων και τέθηκε σε ισχύ την 9-6-1975(ΦΕΚ 111/Α/9-6-1975), εμπεριέχει περισσότερες ρυθμίσεις για το θεσμό της ποινικής ευθύνης των υπουργών, απ ό,τι το προγενέστερο. Συγκεκριμένα, το άρθρο 86 έχει ως εξής :

- η Βουλή έχει το δικαίωμα να κατηγορεί τους νυν ή τέως υπουργούς, κατά τους περί ευθύνης υπουργών νόμους, ενώπιον του, για τον σκοπό αυτό δικαστηρίου, που συγκροτείται από δώδεκα δικαστές, που κληρώνονται από τους, πριν από την κατηγορία, διορισμένους Αρεοπαγίτες και Πρόεδρους Εφετών. Η κλήρωση γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση. Πρόεδρος του δικαστηρίου ορίζεται ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου(παράγραφος 1). Η μόνη διαφορά που εισάγεται, σε σχέση με το προϊσχύσαν άρθρο 80 του Σ του 1952, είναι η συγκρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου μόνο από Αρεοπαγίτες και Προέδρους Εφετών.

-δίωξη, ανάκριση ή προανάκριση κατά των υπουργών, για πράξεις ή παραλείψεις, που τέλεσαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη σχετική απόφαση της Βουλής(παράγραφος 2, εδάφιο α΄).

-εάν κατά τη διεξαγωγή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία, που μπορούν αν θεμελιώσουν ευθύνη υπουργού, κατά τους περί ευθύνης υπουργών νόμους, αυτοί που την ενήργησαν διαβιβάζουν τα στοιχεία, μετά το πέρας της διοικητικής εξέτασης στη Βουλή, μέσω του αρμόδιου εισαγγελέα(παράγραφος 2, εδάφιο β΄). Εξ αντιδιαστολής, κατά την άποψη του Κ. Τζαβούλη, προκύπτει ότι η βούληση του συνταγματικού νομοθέτη ήταν να μη διαβιβάζονται από τον Εισαγγελέα στη Βουλή στοιχεία που προκύπτουν παρεπιπτόντως κατά τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή ανάκρισης, τα οποία θεμελιώνουν ποινική ευθύνη υπουργού(7/2009 ΓΝΜΔ ΕΙΣΑΠ, 2010). Στον αντίποδα, ο εισαγγελέας του ΑΠ Γ.Σανιδάς, στην εγκύκλιό του 4/2003, υποχρεώνει τους αρμόδιους εισαγγελείς να διαβιβάζουν στον εισαγγελέα του ΑΠ όσα στοιχεία υπέπεσαν στην αντίληψή τους και συνδέονται με αξιόποινες πράξεις υπουργών, προκειμένου αυτός στη συνέχεια, εφόσον τα κρίνει επαρκή, να τα διαβιβάσει στη Βουλή(Μαντζούφας Π.2011).

- μόνο η Βουλή έχει το δικαίωμα να αναστέλλει την ποινική δίωξη(παράγραφος 2, εδάφιο γ').

-εάν δεν περατωθεί, για οποιονδήποτε λόγο, περιλαμβανομένης και της παραγραφής, η διαδικασία ποινικής δίωξης κατά υπουργού, η Βουλή μπορεί, με αίτηση του διωκόμενου, να αποφασίσει τη σύσταση ειδικής επιτροπής, προκειμένου αυτή να προβεί σε έλεγχο της κατηγορίας.

α). αποκλειστική αρμοδιότητα της Βουλής

Όπως προκύπτει από την παράγραφο 1 του ως άνω άρθρου, η Βουλή είναι αρμόδια, όπως και στο προϊσχύσαν Σύνταγμα, να «κατηγορεί»τους υπουργούς στο Ειδικό Δικαστήριο. Η προδικασία, συνεπώς, μετά την έκδοση της παραπεμπτικής απόφασης της Βουλής και μετά το πόρισμα από την διεξαγωγή της προανάκρισης δε μπορεί να οδηγήσει στην απαλλαγή του κατηγορουμένου, “αφού η Βουλή ήταν ακριβώς αρμόδια να τον «κατηγορήσει»στο ακροατήριο του Ειδικού Δικαστηρίου και όχι μόνο στην ανακριτή ή το συμβούλιο”(Χρυσόγονος Κ.2003, σελ. 559).

Το ως άνω άρθρο δεν ορίζει το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο δύναται η Βουλή να ασκήσει ποινική δίωξη κατά υπουργού. Έτσι, ισχύουν τα περιλαμβανόμενα στο άρθρο 7 ν.δ. 802/1971, σύμφωνα με την υπ.αριθ. 1943/2010 απόφαση του Εφετείου Αθηνών(Ποιν.Δικαιοσύνη .2011).

β). τύχη των συμμετόχων

Στο επίμαχο άρθρο δε γίνεται ουδεμία αναφορά για την τύχη των συμμετόχων, μη μελών της Κυβέρνησης ή Υφυπουργών. Από τον συνδυασμό, ωστόσο, του άρθρου 112 παρ.1 του Σ-σύμφωνα με το οποίο σε θέματα, για τη ρύθμιση των οποίων προβλέπεται ρητά από διατάξεις του Σ η έκδοση νόμου, οι κατά περίπτωση νόμοι, που υπάρχουν κατά την έναρξη ισχύος του, εξακολουθούν να ισχύουν, ώσπου να εκδοθεί ο προβλεπόμενος κατά περίπτωση νόμος, εκτός και αν είναι αντίθετες προς τις διατάξεις του Σ-, του άρθρου 115 παρ.1 του Σ, που διατηρεί σε ισχύ τις κείμενες διατάξεις για τη δίωξη, ανάκριση και εκδίκαση των κατά το άρθρο 85 του Σ πράξεων και παραλείψεων και του άρθρου 9 του νδ 802/1971, συνάγεται ότι το Ειδικό Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία και για τους συμμετόχους, εφόσον αυτοί περιληφθούν στην απόφαση της Βουλής περί ποινικής δίωξης των πολιτικών προσώπων(573/1993 ΑΠΟΛ, ΝοΒ.1993).

γ). αναστολή της ποινικής δίωξης

Σύμφωνα με το ως άνω άρθρο 86 παρ.2 εδ.γ' του Συντάγματος, η Βουλή δικαιούται να αναστείλει την ποινική δίωξη κατά των υπουργών. Η αναστολή μπορεί, με την σχετική απόφαση της Βουλής, να επεκτείνεται και σε όλους τους συμμετόχους, που συμπαραπέμφθηκαν, οι οποίοι, μετά την απόφαση της αναστολής, υπάγονται πλέον στην αρμοδιότητα των κοινών ποινικών δικαστηρίων. Και αυτό δε διότι, η συνταγματική κατοχύρωση της δυνατότητας της Βουλής να αναστείλει την ποινική δίωξη των υπουργών θεσπίστηκε για το ενδεχόμενο να προκύψουν εκ των υστέρων λόγοι, που επιτάσσουν την εν λόγω αναστολή χάριν των συμφερόντων της χώρας. Οι ίδιοι, όμως, λόγοι ενδέχεται να επιτάσσουν την αναστολή και ως προς τους τυχόν συμμετόχους, καθώς η απειλούμενη βλάβη είναι δυνατό να επέλθει και από τη διεξαγωγή της δίκης ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου μόνο εναντίον αυτών(Παραράς Π.1999).

Η πολιτική και νομική επικαιρότητα στη χώρα μας κατά το διάστημα 1989-1995 και οι αδυναμίες του ισχύοντος τότε καθεστώτος περί ευθύνης υπουργών, που προέκυψαν ξεκάθαρα κατά την εφαρμογή του, ανέδειξαν την αναγκαιότητα τροποποίησής του και οδήγησαν στην ολική αλλαγή του άρθρου 86 του Συντάγματος, με την αναθεώρηση του 2001 και στη θέσπιση νέων σχετικών οργανικών νόμων, αρχικά του Ν.2509/1997, στη συνέχεια του Ν.3126/2003 και εντέλει του Ν. 3961/2011(Μαντζούφας Π.2011). Ωστόσο, οι βασικοί άξονες του εν λόγω θεσμού, η αρμοδιότητα της Βουλής για την κίνηση της ποινικής δίωξης και η συγκρότηση Ειδικού Δικαστηρίου για την εκδίκαση τέτοιων υποθέσεων, παρέμειναν ίδιοι(Χρυσόγονος Κ.2003).

5.ΝΟΜΟΣ 2509/1997(ΦΕΚ 129 Α΄/193-1997)

α). κατάργηση των ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων

Με το άρθρο 20 του ν.2509/1997, καταργείται το ν.δ.802/1971. Έτσι, καταργούνται πλέον βάσει του νόμου αυτού οι προγενέστερες διατάξεις του ν.δ.802/1971, οι οποίες θέσπιζαν ιδιώνυμα ποινικά υπουργικά αδικήματα, διατάξεις οι οποίες, λόγω της αοριστίας και της γενικότητας, που τις χαρακτήριζε, αποτελούν «κλασσικό παράδειγμα αντισυνταγματικής διάταξης, αφού δεν ορίζονται καν τα στοιχεία της πράξης που τυποποιείται ως έγκλημα» (Μανωλεδάκης Ι.1983, σελ.865).

β). πεδίο εφαρμογής του νόμου

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.1, για τις αξιόποινες πράξεις των υπουργών εφαρμόζονται οι κοινές διατάξεις το ουσιαστικού ποινικού δικαίου, με την επιφύλαξη του άρθρου 2 του νόμου αυτού. Στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, ορίζεται ότι οι υπουργοί θεωρούνται υπάλληλοι με την έννοια του άρθρου 13 παρ α΄ του ΠΚ.

Κατά το άρθρο 2παρ.1, πλημμελήματα ή κακουργήματα, που τελούνται από υπουργό, νυν ή τέως, κατά την άσκηση των καθηκόντων του, εκδικάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού. Εξαιρούνται, συνεπώς, τα πταίσματα, τα οποία, μέχρι του ισχύ του εν λόγω νόμου, υπάγονταν και αυτά στο ειδικό καθεστώς της ποινικής ευθύνης των υπουργών.

Οι αξιόποινες πράξεις, που είναι άσχετες με τα καθήκοντα των υπουργών, εκδικάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας από τα αρμόδια δικαστήρια (άρθρο 3). Με τη διάταξη αυτή καταργείται η ειδική διαδικασία που προέβλεπε το άρθρο 6 ν.δ.802/1971, η εκδίκαση δηλαδή των ως άνω πράξεων από τα ειδικά δικαστήρια των άρθρων 111 παρ.2 και 112 παρ.2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Κρίνεται άστοχη η ως άνω τροποποίηση, καθώς, εφόσον ο νόμος προβλέπει ειδική διαδικασία για την εκδίκαση παράνομων πράξεων πχ των δικηγόρων ή των δικαστών, θεωρείται εύλογο και αναμενόμενο να επιτάσσει ειδική

διαδικασία και για τις αντίστοιχες πράξεις των υπουργών(Έκθεση στο σχ.ν. 2509/1997, Βουλή των Ελλήνων.1997).

γ). συμμετοχοί

Τυχόν συμμετοχοί, κατηγορούνται και δικάζονται μαζί με τον υπουργό(άρθρο 2παρ. 2). Με τη διάταξη αυτή η δυνητική, κατά τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 9 ν.δ.802/1071, συμπαραπομπή των συμμετόχων, μετατρέπεται πλέον σε υποχρεωτική. Όπως αναφέρεται στην από 21-2-1997 έκθεση στο σχέδιο του νόμου του Τμήματος νομοτεχνικής επεξεργασίας σχεδίων και προτάσεων νόμων της Βουλής, ενδείκνυται η υποχρεωτική συμπαραπομπή, καθώς η συμμετοχή στη δίκη όλων των εμπλεκομένων εγγυάται την ασφαλέστερη διάγνωση της αλήθειας¹². Εξάλλου, η συμπαραπομπή των συμμετόχων δεν αντίκειται στο Σ, καθώς, όπου ο συνταγματικός νομοθέτης θέλει να αποκλείσει τον ιδιώτη από μία ειδική δωσιδικία, το ορίζει ρητά, όπως στο άρθρο 96παρ. 4, σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η υπαγωγή ιδιωτών στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων. Παράλληλα, αποφεύγεται ο κίνδυνος αντιφατικών αποφάσεων, καθώς και η συκοφάντηση υπουργών, για τους οποίους ελλοχεύει ο κίνδυνος, σε περίπτωση μη συμπαραπομπής, να διασυρθούν από πολιτικούς αντιπάλους τους μέσω της παραπομπής και καταδίκης δήθεν συνενόχων τους στα τακτικά ποινικά δικαστήρια. Άλλωστε, τόσο υπό το κράτος του ν.ΦΠΣτ/1987, όσο και υπό το κράτος του ν.δ.802/19871, παγίως η νομολογία δέχθηκε ότι σε περίπτωση δίωξης υπουργού από τη Βουλή, οι συμμετοχοί στις άδικες πράξεις αυτού δε μπορούν να διωχθούν από τις κοινές διοικητικές ποινικές αρχές, ακόμη και να η ποινική δίωξη από τη Βουλή δεν έχει στραφεί εναντίον τους(Έκθεση στο σχ.ν. 2509/1997, Βουλή των Ελλήνων. 1997).

δ). παραγραφή

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ.1 και 2, οι αξιόποινες πράξεις των υπουργών, που είναι άσχετες με τα καθήκοντά τους, παραγράφονται σύμφωνα με τις κοινές ποινικές διατάξεις, ενώ οι αντίστοιχες πράξεις, που τελέστηκαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους παραγράφονται μετά την πάροδο πέντε ετών από την ημέρα τέλεσής τους. Η πενταετής προθεσμία παραγραφής αναστέλλεται όσο διαρκεί η

¹² Η αποκλειστική αρμοδιότητα του Ειδικού Δικαστηρίου εναρμονίζεται με την αρχή της ενιαίας δίκης. Εξάλλου, ακόμη και υπό το κράτος της ισχύος του ν.δ.802/1971 η νομολογία παγίως δεχόταν ότι οι συμμετοχοί στις πράξεις του υπουργού δε μπορούσαν να διωχθούν , μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης κατά του υπουργού, ενώπιον των τακτικών ποινικών δικαστηρίων, ακόμη και αν η ποινική δίωξη δεν έχει στραφεί κατά αυτών(έκθεση στ σχ.ν.2509/1997, Βουλή των Ελλήνων, 1997).

βουλευτική περίοδος, κατά τη διάρκεια της οποίας τελέστηκε η πράξη. Άλλη αναστολή δεν επέρχεται(αρ.4 παρ.3).

Η διάταξη ορίζει ημερολογιακά τον χρόνο παραγραφής των ως άνω πράξεων, σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 7 παρ.1 ν.δ.802/1971. Λύεται, έτσι, νομοθετικά, η σύγχυση, που επικρατούσε κατά το προϊσχύσαν καθεστώς, περί του εάν πρόκειται για αποσβεστική προθεσμία, η πάροδος της οποίας σηματοδοτεί την απόσβεση της αρμοδιότητας της Βουλής για την άσκηση ποινικής δίωξης ή αν θεσπίζεται ειδική σύντομη παραγραφή. Δικαιολογητικός δε λόγος της σύντομης πενταετούς παραγραφής, όπως αναφέρεται στην από 21-2-1997 έκθεση στο σχέδιο του νόμου του αρμόδιου τμήματος της Βουλής, είναι η αναγκαιότητα να περατώνονται ταχύτατα οι εκκρεμότητες που δημιουργούνται σε περίπτωση υπουργικού εγκλήματος. Άλλωστε, σύμφωνα με την ίδια έκθεση, το γεγονός ότι η προθεσμία της παραγραφής αναστέλλεται καθ' όλη τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου τέλεσης της πράξης- αναστολή που υπολογίζεται με «πολιτικό» χρόνο- διασφαλίζει την απαιτούμενη επάρκεια χρόνου στη Βουλή, προκειμένου να προβεί σε ενδελεχή εξέταση της υπόθεσης και να αποφανθεί περί της άσκησης ή μη δίωξης του υπουργού(Έκθεση στο σχ.ν.2509/1997, Βουλή των Ελλήνων.1997).

Υποστηρίζεται η άποψη ότι η πενταετής ως άνω παραγραφή είναι ανίσχυρη, ως αντικείμενη στην αρχή της ισότητας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 του Σ και στην αρχή του Κράτους Δικαίου. Άλλωστε, οι δικαιολογητικοί λόγοι, για τους οποίους θεσπίστηκε ο θεσμός της παραγραφής στο Δίκαιο είναι η αποφυγή έκδοσης εσφαλμένων δικαστικών αποφάσεων, λόγω της παρέλευσης ιδιαίτερος μεγάλου χρονικού διαστήματος από την τέλεση της πράξης, η ενδεχόμενη απώλεια ή αλλοίωση των αποδεικτικών στοιχείων κλπ. Σε καμία περίπτωση η παραγραφή δεν αποτελεί χαριστική πράξη υπέρ του δράστη. Αυτό δε που προβάλλεται ως δικαιολογητικός λόγος για τη σύντομη πενταετή παραγραφή, η αποφυγή δηλαδή επί μακρό χρονικό διάστημα εκκρεμούς δίκης κατά του υπουργού, δε συνάδει με τους λόγους θέσπισης της παραγραφής και ως εκ τούτου κρίνεται εν προκειμένω άνιση η μεταχείριση των υπουργών έναντι των λοιπών πολιτών(Σανιδάς Γ.2013).

Η ειδική πενταετής παραγραφή για τα κακουργήματα του υπουργού καταλαμβάνει και τους συμμετόχους του, μόνο εφόσον έχει κινηθεί ποινική δίωξη κατά του υπουργού από τη Βουλή. Στην αντίθετη περίπτωση, τα τρίτα πρόσωπα δε λαμβάνουν την ιδιότητα του συμμετόχου του κατά τον ν. 2509/1997 και ως εκ τούτου αποκλείεται, ως προς τα πρόσωπα αυτά, η ενεργοποίηση του νόμου αυτού, ο οποίος

προϋποθέτει την άσκηση ποινικής δίωξης από τη Βουλή κατά του υπουργού. Έτσι, είναι δυνατόν να προκύπτουν δύο παραγραφές, η μία πενταετής για τον υπουργό και η δεύτερη, διάφορη της 5ετίας, για τον συμμετόχο, γεγονός που προβλέπεται και από τις κοινές ποινικές διατάξεις, στις περιπτώσεις συμμετοχικής δράσης, όπου ο περιορισμένως παρακολουθητικός χαρακτήρας της πράξης του συμμετόχου μπορεί να οδηγήσει στη διαφοροποίηση του χρόνου παραγραφής μεταξύ των συμμετόχων, αν η πράξη του ενός τιμωρείται ως πλημμέλημα και του άλλου ως κακούργημα. Ως προς τους συμμετόχους, δεν υφίσταται ο δικαιολογητικός λόγος της σύντομης παραγραφής, που ισχύει για τους υπουργούς, η ανάγκη δηλαδή να μην εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίκη για μεγάλο χρονικό διάστημα(ΑΠΟλ, 8/2008, Ποινικά Χρονικά.2008).

ε). προδικασία

Η προδικασία της ποινικής δίωξης ορίζεται στα άρθρα 5 έως 10, ενώ η επ ακροατηρίω διαδικασία στα άρθρα 11επ. του εν λόγω νομοθετήματος.

Ποινική δίωξη, ανάκριση ή προανάκριση κατά υπουργού, για τις άδικες πράξεις που τέλεσε κατά την άσκηση των καθηκόντων του, δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής(άρθρο 5 παρ.1). Αν κατά τη διεξαγωγή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία που μπορούν να θεμελιώσουν ευθύνη υπουργού για τέτοιες πράξεις, οι διενεργούντες την εξέταση οφείλουν να διαβιβάσουν τα στοιχεία αυτά στη Βουλή, δια του αρμοδίου Εισαγγελέα(άρθρο 5 παρ.2), ενώ αν προκύψουν ανάλογα στοιχεία κατά τη διάρκεια προκαταρκτικής εξέτασης, προανάκρισης ή ανάκρισης, ο ανακριτής οφείλει να τα γνωστοποιήσει στη Βουλή(άρθρο 5 παρ.3). Για την κίνηση της ποινικής δίωξης από τη Βουλή απαιτείται έγγραφη πρόταση κατηγορίας από το 1/10 του συνολικού αριθμού των βουλευτών, δηλαδή τριάντα τουλάχιστον βουλευτών, έναντι των 15 τουλάχιστον βουλευτών του ν.δ.802/1971(άρθρο 6 παρ.1). Η απόφαση της Βουλής για τη διενέργεια ανάκρισης λαμβάνεται με πλειοψηφία του συνόλου των μελών της(άρθρο 6 παρ.2). Η Βουλή πρέπει να αποφασίσει μέσα σε 10 ημέρες από την υποβολή της εν λόγω πρότασης(άρθρο 6 παρ.3) και η απόφασή της λειτουργεί και ως άρση της ασυλίας, σε περίπτωση που ο υπουργός έχει παράλληλα και τη βουλευτική ιδιότητα(άρθρο 6 παρ.4). Σε περίπτωση που η Βουλή απορρίψει την πρόταση κατηγορίας, δε μπορεί να συζητηθεί εκ νέου παρόμοια πρόταση, έστω και με διαφορετικό νομικό

χαρακτηρισμό της πράξης, εκτός αν στηρίζεται σε νέα πραγματικά περιστατικά(άρθρο 7). Αν η Βουλή αποφασίσει την άσκηση ποινικής δίωξης, παραγγέλλει τη διενέργεια ανάκρισης και ορίζει από τα μέλη της δωδεκαμελή επιτροπή, για τη διενέργειά της. Η επιτροπή αναλαμβάνει αρμοδιότητες ανακριτή και Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και έχει τη δυνατότητα να αναθέσει τη διενέργεια ειδικότερων ανακριτικών πράξεων σε εισαγγελέα εφετών ή πλημμελειοδικών(άρθρο 8). Το πόρισμα της επιτροπής, το οποίο πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένο και σαφές, φέρεται προς συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής(άρθρο 9), η οποία αποφαινεται επί του πορίσματος και της κατηγορίας και αποφασίζει με την ειδική πλειοψηφία που αναφέρεται στην παρ.2 του άρθρου 9. Αν η Βουλή αποφασίσει την παραπομπή του υπουργού σε δίκη, προχωρεί στη συγκρότηση του αρμόδιου προς εκδίκαση Ειδικού Δικαστηρίου κατά το άρθρο 86 παρ.1 του Σ(άρθρο 10). Τις αρμοδιότητες του Εισαγγελέα στο Ειδικό Δικαστήριο αναλαμβάνουν, όπως και στο προϊσχύσαν καθεστώς, τρεις κατηγοροι βουλευτές, που ορίζονται από τη Βουλή(άρθρο 10).

στ). η διαδικασία στο ακροατήριο του Ειδικού Δικαστηρίου

Μετά τη συγκρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου από τη Βουλή, άρχεται η διαδικασία στο ακροατήριο του Ειδικού Δικαστηρίου, η οποία διεξάγεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο αυτό(άρθρο 13).

Ο Πρόεδρος του ΑΠ, μόλις λάβει από τη δικογραφία και όλα τα σχετικά έγγραφα από τη Βουλή, ορίζει με πράξη του δικάσιμο μέσα σε χρονικό διάστημα από 40 έως 60 ημέρες από την έκδοση της πράξης(άρθρο 11). Ο κατηγορούμενος δικαιούται να παραστεί ο ίδιος στο δικαστήριο ή να εκπροσωπηθεί με συνηγόρους(άρθρο 12).

Απαγορεύεται ρητά η άσκηση ενδίκων μέσων κατά της απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου(άρθρο 15 παρ.1). Δεν επιτρέπεται, επίσης, αίτηση ακύρωσης της διαδικασίας ή της απόφασης από τον απόντα κατηγορούμενο, καθώς και επανάληψη της διαδικασίας σε βάρος του κατηγορουμένου(άρθρο 15παρ.2, 3).

6.ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 86 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟ 2001

Οι σημαντικότερες διαφοροποιήσεις, που εισάγονται στον ειδικό θεσμό περί ποινικής ευθύνης των υπουργών, με την αναθεώρηση του άρθρου 86 του Σ το 2001, συνοψίζονται στα εξής σημεία:

- Τίθεται χρόνος, μέσα στον οποίο η Βουλή δύναται να ασκήσει ποινική δίωξη κατά υπουργού,
- πριν από την αναθεώρηση του Σ, η Βουλή αποφαινόταν απευθείας για την άσκηση ποινικής δίωξης, η οποία, ως πρώτη πράξη της, είχε τη σύσταση επιτροπής για την διενέργεια προανάκρισης. Μετά την αναθεώρηση, περιορίζεται ο ρόλος της Βουλής αποκλειστικά και μόνο στην έκδοση απόφασης για τη διενέργεια ή μη προκαταρκτικής εξέτασης, σε καταφατική δε περίπτωση, στη διενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης, μέσω της ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής, που συγκροτείται για τον λόγο αυτό και, μετά την υποβολή του σχετικού πορίσματος, στην απόφαση περί ποινικής δίωξης ή μη του υπουργού.
- το Πενταμελές Δικαστικό Συμβούλιο είναι πλέον το μόνο αρμόδιο για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο και όχι η Βουλή(Βενιζέλος Ε.2011).

Οι νέες ρυθμίσεις, ωστόσο, κρίθηκαν άστοχες, καθώς θεωρήθηκε ότι θεσμοθετούν μία πολύπλοκη διαδικασία, που δυσχεραίνει την ποινική δίωξη των υπουργών(Αργυρός Α.2012). Αναλυτικά :

α). διαφοροποίηση του ρόλου της Βουλής στη διαδικασία της ποινικής δίωξης

Σύμφωνα με την παρ.1 του άρθρου 86 του Σ, που προέκυψε με την αναθεώρηση του 2001, η Βουλή είναι αποκλειστικώς αρμόδια για την άσκηση της ποινικής δίωξης κατά των νυν ή τέως μελών της κυβέρνησης και των υφυπουργών, για αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Η ειδοποιός διαφορά της ως άνω διάταξης από το προϊσχύσαν καθεστώς έγκειται στο γεγονός ότι, μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης από τη Βουλή, αυτή απεμπλέκεται από την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα:

Το ως άνω τροποποιημένο άρθρο καθιστά τη Βουλή πλέον αρμόδια μόνο να ασκεί την ποινική δίωξη κατά των υπουργών και όχι να τους «κατηγορεί» ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου. Συνεπώς, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε πριν το 2001, όπου η Βουλή ήταν αρμόδια να κατηγορεί τους υπουργούς όχι μόνο στον ανακριτή και στο Συμβούλιο, αλλά και στο ακροατήριο του Ειδικού Δικαστηρίου, η προδικασία πλέον, μετά την παραπεμπτική απόφαση της Βουλής, μπορεί να περαιωθεί και με την απαλλαγή του κατηγορουμένου, όπως εκτενώς αναφέρεται κατωτέρω (Χρυσόγονος Κ.2003).

β). πρόσωπα υπαγόμενα στο ειδικό καθεστώς ποινικής ευθύνης, άρθρο 81 Συντάγματος

Μέλη της κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 81 παρ.1εδάφιο α΄ Σ, είναι ο Πρωθυπουργός και οι υπουργοί. Στην έννοια του υπουργού της ως άνω διάταξης πρέπει να θεωρηθεί ότι συμπεριλαμβάνονται και οι αναπληρωτές υπουργοί και οι υπουργοί χωρίς χαρτοφυλάκιο (Χρυσόγονος Κ. 2003). Το άρθρο 86Σ, αφορά και τους υφυπουργούς..

γ). συνταγματική απαγόρευση των ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων

Στο δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου, ορίζεται ρητά ότι απαγορεύονται τα ιδιώνυμα υπουργικά αδικήματα. Η διάταξη αυτή κατοχυρώνει πλέον συνταγματικά τον τερματισμό της αλόγιστης ποινικοποίησης της πολιτικής ζωής, όπως αυτή πραγματώθηκε κατά το προϊσχύσαν καθεστώς. Η θέσπιση τέτοιων αδικημάτων αφενός αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 7 του Σ, η οποία επιτάσσει «την αυστηρή τυποποίηση του ποινικού φαινομένου», αφετέρου δεν έχει λόγο ύπαρξης, καθώς πλέον η αποτροπή των αυθαιρεσιών των υπουργών επιτυγχάνεται μέσω του θεσμού της πολιτικής τους ευθύνης, που κατοχυρώνεται συνταγματικά στο ισχύον κοινοβουλευτικό σύστημα¹³ (Χρυσόγονος Κ. 2003, σελ. 560).

¹³ Κατά τον Κ. Χρυσόγονο, τυχόν ανεπάρκεια ή δυσλειτουργία του θεσμού της πολιτικής ευθύνης των υπουργών μπορεί και πρέπει να αντιμετωπιστεί με τη χορήγηση αυξημένων ελεγκτικών δυνατοτήτων

δ). συνταγματική απαγόρευση οιασδήποτε διωκτικής πράξης πριν από την άσκηση ποινική δίωξης από τη Βουλή

Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, εδάφιο α', προς επίρρωση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Βουλής, απαγορεύεται ρητά κάθε δίωξη, ανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση κατά υπουργού και για τις πράξεις του άρθρου 1, χωρίς την προηγούμενη σχετική απόφασης δίωξης της Βουλής. Στο δεύτερο εδάφιο του ίδιου άρθρου θεσπίζεται υποχρέωση διαβίβασης στη Βουλή οποιουδήποτε στοιχείου προκύπτει, στα πλαίσια άλλης διαδικασίας, σχετικού με το πρόσωπο του υπουργού.

ε). διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης

Η διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης κατά υπουργού ορίζεται στην παρ.3 του άρθρου 86Σ. Μετά την υποβολή πρότασης άσκησης ποινικής δίωξης, συνυπογεγραμμένης από 30 τουλάχιστον βουλευτές, η Βουλή αποφασίζει περί του βασίμου ή μη της πρότασης. Η πρόταση για την άσκηση ποινικής δίωξης πρέπει να εμπεριέχει συγκεκριμένα τα στοιχεία της άδικης πράξης και να αναφέρει τις διατάξεις που παραβιάσθηκαν, διαφορετικά απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Η απόφαση λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών και όχι με αυξημένη πλειοψηφία, απαιτείται δηλαδή η ψήφος τουλάχιστον 151 βουλευτών έναντι των 300. Αν η πρόταση κριθεί ως προδήλως αβάσιμη, απορρίπτεται από τη Βουλή. Η δυνατότητα της Βουλής να απορρίπτει ως αβάσιμη την εν λόγω πρόταση, χωρίς να προηγηθεί οποιαδήποτε εξέταση της σχετικής κατηγορίας επικρίθηκε έντονα από τον Αθ.Ράϊκο. Η, μετά την ως άνω απόρριψη, ενδεχόμενη καταδίκη των συμμετόχων των υπουργών από τα κοινά ποινικά δικαστήρια, θα προκαλούσε σοβαρό πλήγμα στο κύρος της Βουλής(Ράϊκος Αθ.2011). Περαιτέρω, εφόσον η πρόταση δεν απορριφθεί ως αβάσιμη, η Βουλή αποφασίζει, σύμφωνα με τον Κανονισμό της, τη συγκρότηση ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής, προκειμένου αυτή να διεξάγει προκαταρκτική εξέταση(εδ.β' παρ.3).

Στο στάδιο αυτό, κατά το οποίο η Βουλή αποφαινεται περί της διενέργειας ή μη προκαταρκτικής εξέτασης, αυτή εκτελεί χρέη Εισαγγελέα. Ισχύει, συνεπώς, το άρθρο 31 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σύμφωνα με το οποίο κατά την προανάκριση κρίνεται μόνο αν υπάρχει περίπτωση άσκησης ποινικής δίωξης. Ουσιαστικά,

στην κυβερνητική αντιπολίτευση ή με την ενίσχυση άλλων θεσμών λαϊκής συμμετοχής στην πολιτική εξουσία, όχι όμως με την αλόγιστη ποινικοποίηση της πολιτικής ζωής(Χρυσόγονος Κ.2003).

πρόκειται για μία προέρευνα, κατά την οποία αναζητούνται απλές ενδείξεις σχετικά με την τέλεση αξιοποιώνων πράξεων. Στο στάδιο αυτό, συνεπώς, δε μπορούν ούτε να αποδοθούν κατηγορίες, ούτε να προσωποποιηθούν αυτές, καθώς, όπως ορίζεται και στο άρθρο 155 παρ.3 του Κανονισμού της Βουλής, μοναδικό αντικείμενο της εν λόγω ψηφοφορίας είναι η έκδοση απόφασης για τη διενέργεια ή μη προκαταρκτικής εξέτασης. Η ψηφοφορία στο στάδιο αυτό είναι μία, άσχετα από τον αριθμό των εμπλεκόμενων προσώπων, καθώς και τον αριθμό των αποδιδόμενων αξιοποιώνων πράξεων, Μάλιστα, εφόσον εν προκειμένω η Βουλή εκτελεί χρέη Εισαγγελέα, η ψήφος είναι και μυστική αλλά και υποχρεωτική, καθώς ο Εισαγγελέας (εν προκειμένω συλλογικά η Βουλή) δε έχει το δικαίωμα να απέχει από μία δικαιοδοτική αρμοδιότητα που του έχει ανατεθεί, καθώς η αρνησιδικία δεν επιτρέπεται σε κανένα κράτος δικαίου. Συνεπώς, δεν υπάρχει δυνατότητα να διαμοιραστεί στην εν λόγω ψηφοφορία λευκό ψηφοδέλτιο στους βουλευτές, αλλά και οι ίδιοι δεν έχουν το δικαίωμα να απέχουν από την ψηφοφορία, διότι τόσο το «παρών» όσο και το «λευκό» ισοδυναμούν με άρνηση κρίσης, με αρνησιδικία. Δεν επιτρέπεται, επίσης, να συμμετέχουν στην ψηφοφορία βουλευτές, οι οποίοι, καθ' οιονδήποτε τρόπο, εμπλέκονται στην υπό κρίση ποινική δικογραφία(Ιωακειμίδης Σ.2013).

Το πόρισμα της επιτροπής υποβάλλεται στην ολομέλεια της Βουλής, η οποία αποφαινεται οριστικά, με την ίδια απόλυτη πλειοψηφία, περί της άσκησης ή μη δίωξης κατά του τέως ή νυν υπουργού(εδάφια γ', δ' παρ.3). Το εν λόγω πόρισμα δεν είναι δεσμευτικό για την Ολομέλεια της Βουλής, η οποία δύναται να απορρίψει την πρόταση για την άσκηση ποινικής δίωξης. Στο στάδιο αυτό η ψηφοφορία, κατά το άρθρο 157 παρ.3 του Κανονισμού της Βουλής, είναι υποχρεωτική, μυστική και ξεχωριστή για κάθε καταγγελλόμενο πρόσωπο και για κάθε αποδιδόμενη πράξη(Ιωακειμίδης Σ.2013).

Αν μετά την κατάθεση του πορίσματος λήξει η σύνοδος ή η βουλευτική περίοδος ή διαλυθεί η Βουλή, η συζήτηση διεξάγεται στην επόμενη σύνοδο ή στην πρώτη σύνοδο της επόμενης Βουλής. Η απόφαση της Βουλής περί δίωξης υπουργού, ο οποίος τυγχάνει και βουλευτής, εμπεριέχει και την κατά το άρθρο 62Σ άδεια δίωξής του, παρά τη βουλευτική του ιδιότητα και καθ' όσον χρόνο αυτή διαρκεί. Σε περίπτωση όμως που, κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και πριν το πέρας αυτής, διεξαχθούν βουλευτικές εκλογές και ο ίδιος εκλεγεί εκ νέου βουλευτής, απαιτείται, για τη συνέχιση και περαίωση της ποινικής διαδικασίας, η χορήγηση της κατ' άρθρο 62Σ άδειας δίωξής του από τη νέα Βουλή(Χρυσόγονος Κ. 2003).

Με την απόφασή της η Βουλή παραπέμπει την υπόθεση σε τακτική ανάκριση, η οποία διενεργείται από μέλος του ΑΠ. Αφού περατωθεί η ανάκριση, η υπόθεση εισάγεται στο Δικαστικό Συμβούλιο της παρ.4. Το Συμβούλιο αυτό συγκροτείται για κάθε υπόθεση από δύο μέλη του ΣτΕ και τρία μέλη του ΑΠ - τα οποία εκλέγονται από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση και δε συμμετέχουν στη σύνθεση του Ειδικού Δικαστηρίου. Το Δικαστικό Συμβούλιο εκδίδει βούλευμα, το οποίο μπορεί είτε να παύει την ποινική δίωξη, πχ για λόγους παραγραφής, είτε να είναι παραπεμπτικό, οπότε παραπέμπει την υπόθεση προς εκδίκαση στο Ειδικό Δικαστήριο, είτε απαλλακτικό, οπότε τερματίζει την ποινική διαδικασία. Το βούλευμα αυτό, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ.3ν.3126/2003, δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο. Συνεπώς, όταν είναι απαλλακτικό, περατώνει αμετάκλητα την ποινική διαδικασία(Χρυσόγονος Κ.2003). Περαιτέρω, οι κατά το προϊσχύσαν καθεστώδες βουλευτές-κατηγοροί αντικαθίστανται από Εισαγγελέα, καθώς στο ίδιο άρθρο ορίζεται ότι χρέη Εισαγγελέα, τόσο στο Ειδικό Δικαστήριο, όσο και στο Δικαστικό Συμβούλιο ασκεί, μετά από κλήρωση από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση, μέλος της Εισαγγελίας του ΑΠ.

στ). Ειδικό Δικαστήριο

Με την παράγραφο 4 του άρθρου 86Σ, εκσυγχρονίζεται η σύνθεση του Ειδικού Δικαστηρίου με την συμμετοχή πλέον μόνο Αρεοπαγιτών και μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συγκεκριμένα, ορίζεται ως αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση των σχετικών ποινικών υποθέσεων ευθύνης υπουργών το Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο συγκροτείται μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης, για την κάθε ποινική υπόθεση, από έξι μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας(ΣτΕ) και επτά μέλη του Αρείου Πάγου(ΑΠ). Τα δώδεκα μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου του Σ του 1975 αυξάνονται πλέον σε δεκατρία. Επίσης, Πρόεδρος του Ειδικού Δικαστηρίου ορίζεται το ανώτερο ή αρχαιότερο μέλος του ΑΠ(άρθρο 4)αντί του Προέδρου αυτού(άρθρο 1 Σ 1975). Το δικαστήριο αυτό αποφαινεται σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, η απόφασή του δηλαδή είναι τελεσίδικη και αμετάκλητη. Το καθεστώς, συνεπώς, που ίσχυε και βάσει του ν.δ.2509/1997 άρθρο 15.παρ1 περί απαγόρευσης άσκησης ενδίκων μέσων, παραμένει και μετά την αναθεώρηση του 2001. Τα μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου εκλέγονται με κλήρωση από τον Πρόεδρο της Βουλής, σε δημόσια συνεδρίαση, μεταξύ όλων των μελών του ΣτΕ και του ΑΠ, που έχουν διορισθεί ή προαχθεί πριν

από την υποβολή της πρότασης για την άσκηση της συγκεκριμένης ποινικής δίωξης. Τα μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου, που ορίστηκαν με την ως άνω διαδικασία υποχρεούνται να ασκήσουν τα καθήκοντά τους, εφόσον βεβαίως δεν εξαιρεθούν για συγκεκριμένο λόγο, σύμφωνα με το νόμο.

ζ). ανάκληση της δίωξης

Σύμφωνα με το εδάφιο στ της παρ.3 του άρθρου 86Σ, η Βουλή νομιμοποιείται, αφού η ίδια λάβει την απόφασή της περί άσκησης δίωξης υπουργού, να ανακαλέσει οποτεδήποτε τη δίωξη, οπότε αυτή παύει πλέον οριστικά ή να αναστείλει τη δίωξη, την προδικασία ή την κύρια διαδικασία, οπότε η ποινική διαδικασία συνεχίζεται μετά το πέρας της περιόδου αναστολής. Έχει τη δυνατότητα, δηλαδή, η Βουλή να ανακαλέσει την απόφασή της, ακόμη κι αν έχει περαιωθεί η ακροαματική διαδικασία ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου και αναμένεται η έκδοση της απόφασής του, γεγονός που χαρακτηρίστηκε ως σκανδαλώδες(Αργυρός Α.2012).Τόσο για την ανάκληση της δίωξης όσο και για την αναστολή της ποινικής διαδικασίας απαιτείται απόφαση της Βουλής κατά την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών.

η). συμμετοχοί

Τα τρίτα πρόσωπα, τα οποία ουδέποτε διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή υφυπουργοί, συμπαραπέμπονται με τα πρόσωπα αυτά προς εκδίκαση στο Ειδικό Δικαστήριο, εφόσον συμμετείχαν καθ' οιονδήποτε τρόπο στις παράνομες πράξεις τους, πχ ως ηθικοί αυτουργοί ή ως απλοί ή άμεσοι συνεργοί(άρθρο 86Σ, παρ4, εδ η). Κατοχυρώνεται για πρώτη φορά συνταγματικά η υποχρεωτική συμπαραπομπή των τυχόν συμμετοχών. Η διάταξη αυτή εισάγει εξαίρεση από το άρθρο 96παρ1Σ, σύμφωνα με το οποίο οι συμμετοχοί σε παράνομη πράξη του υπουργού υπάγονται καταρχάς στα τακτικά ποινικά δικαστήρια. Εξαιρετικά και μόνο σε περίπτωση παραπομπής του υπουργού στο Ειδικό Δικαστήριο, συμπαραπέμπονται και αυτοί στο ίδιο Δικαστήριο(Χρυσόγονος Κ.2003).

Τέλος, η δυνατότητα κάθε προσώπου της παρ.1 του άρθρου 86Σ να προκαλέσει το ίδιο, σε περίπτωση που για οποιονδήποτε λόγο δεν περατωθεί η εναντίον του διαδικασία ποινικής δίωξης, τη συγκρότηση ειδικής επιτροπής, προκειμένου αυτή να προβεί στον έλεγχο της σε βάρος του κατηγορίας(παρ.5 άρθρου86Σ), νομικά είναι

μάλλον αδιάφορη, καθώς από τον έλεγχο αυτό δε μπορούν να προκύψουν έννομα αποτελέσματα(Χρυσόγονος Κ.2003).

θ). αποσβεστική προθεσμία

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, περιελήφθη διάταξη στο αναθεωρηθέν άρθρο 86, στην παράγραφο 3, εδάφιο ε΄, σύμφωνα με την οποία η Βουλή μπορεί να ασκήσει ποινική δίωξη για τις πράξεις των υπουργών που ορίζονται στην παρ.1 του ίδιου άρθρου, μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου, που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος.

Η διάταξη περί αποσβεστικής προθεσμίας, μέσα στην οποία νομιμοποιείται η Βουλή να εγείρει ποινική δίωξη σε βάρος των υπουργών αρχικά προβλεπόμενα, όπως προαναφέρθηκε, στο ν.δ.802/1971, στη συνέχεια καταργήθηκε με τον Ν.2509/1997 και επανήλθε με την τροποποίηση του Συντάγματος του 2001, αναγόμενη πλέον σε συνταγματική επιταγή¹⁴. Η άπρακτη πάροδος της προθεσμίας έχει ως έννομο αποτέλεσμα την απώλεια του σχετικού δικαιώματος της Βουλής(Χρυσόγονος Κ. 2003).

Ο Συνταγματικός νομοθέτης επιχειρεί, μέσω της ως άνω αποσβεστικής προθεσμίας, να εξασφαλίσει την εύρυθμη και σύννομη λειτουργία του θεσμού της ποινικής δίωξης των υπουργών και να απεμπλέξει αυτήν από πολιτικές σκοπιμότητες και καιροσκοπισμούς. Με δεδομένο ότι, με το ισχύον κοινοβουλευτικό σύστημα, η κυβέρνηση έχει την υποστήριξη της πλειοψηφίας της Βουλής, πρακτικά είναι απίθανο ή αδύνατο η ίδια η κυβέρνηση να συναινέσει στην ποινική δίωξη ενός μέλους της και να αναλάβει και αποδεχθεί το σχετικό πολιτικό κόστος μίας τέτοιας δίωξης. Ο θεσμός αυτός, έτσι, καταλήγει να αφορά και να εφαρμόζεται μόνο στους «τέως» υπουργούς. Γι αυτόν ακριβώς το λόγο προβλέπεται ότι είναι δυνατή η άσκηση της ποινικής δίωξης και μετά τη λήξη της βουλευτικής περιόδου, μέσα στην οποία τελέσθηκε το αδίκημα. Βεβαίως, η δυνατότητα άσκησης της δίωξης κατά τη διάρκεια της επόμενης του αδικήματος βουλευτικής περιόδου, έχει νόημα μόνο εφόσον στη νέα εκλογική αναμέτρηση αναδειχθεί νικήτρια η έως τότε αντιπολίτευση. Στο σημείο όμως αυτό ελλοχεύει ο κίνδυνος, η νέα κυβέρνηση, αποσκοπώντας στην εξόντωση και τον διασυρμό των πολιτικών της αντιπάλων, να εγείρει ποινικές διώξεις κατά τέως

¹⁴ Κατά τον Αλ.Δερβιτσιώτη, η συμπερίληψή της στο Σ, αντί να επιλύσει προβλήματα, δημιούργησε νέα, καθώς, αν είχε παραμείνει σε επίπεδο νόμου, θα μπορούσε πολύ πιο εύκολα να τροποποιηθεί, προκειμένου να διευκρινισθούν ή να εκδικασθούν υποθέσεις που ταλάνισαν την κοινωνία(Δερβιτσιώτης Α.2013).

υπουργών, χωρίς να υπάρχουν επαρκείς αποχρώσεις ενδείξεις εναντίον τους. Με τον περιορισμό της δίωξης των υπουργών μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της επόμενης βουλευτικής περιόδου επιχειρείται να αποφευχθεί, τουλάχιστον, η δίωξη τέως υπουργών για λόγους πολιτικούς σκοπιμότητας εν όψει και στα πρόθυρα των μεθεπόμενων από την τέλεση του αδικήματος εκλογών(Χρυσόγονος Κ. 2003).

Υποστηρίζεται, ωστόσο, η άποψη ότι η προθεσμία αυτή είναι ιδιαιτέρως σύντομη και ασφυκτική, καθώς μέσα σε ελάχιστα χρόνια επιφέρει την εξάλειψη του αξιοποίνου των πράξεων πολιτικών προσώπων και ότι «η ατιμωρησία καθίσταται σχεδόν βεβαία για τα αδικήματα που τελέστηκαν κατά την τελευταία σύνοδο της προηγούμενης βουλευτικής περιόδου, εφόσον το ίδιο κόμμα κερδίσει τις εκλογές»(Αργυρός Α.2012, σελ.1). Κατά την άποψη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Γ.Σανιδά, η ανωτέρω διάταξη, παρά το γεγονός ότι εντάχθηκε στο Σύνταγμα, αντίκειται στις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές του κράτους δικαίου και της ισότητας, οι οποίες επιβάλλουν ο χρόνος παραγραφής των άδικων πράξεων των υπουργών να είναι ίδιος με αυτόν που ισχύει και για τους απλούς πολίτες(Σανιδάς Γ. 2013).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η τοποθέτηση του οικονομολόγου Δ.Ρίζου, ο οποίος προσεγγίζει την προβληματική της τασσόμενης αποσβεστικής προθεσμίας από εντελώς διαφορετική σκοπιά. Συγκεκριμένα, μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης κατά υπουργού από τη Βουλή, τη διαβίβαση της σχετικής δικογραφίας στον Πρόεδρο του ΑΠ, τη συγκρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου και του Δικαστικού Συμβουλίου και, εν τέλει, μετά το πέρας της τακτικής ανάκρισης, ο Εισαγγελέας του Δικαστικού Συμβουλίου καλείται να υποβάλει την πρότασή του σ αυτό. Σε περίπτωση που, είτε πριν την άσκηση της ποινικής δίωξης από τη Βουλή είτε και μετά από αυτήν, αλλά πριν από την έναρξη της κύριας διαδικασίας, συμπληρωθεί ο χρόνος της σχετικής αποσβεστικής προθεσμίας, ο Εισαγγελέας υποχρεούται όπως προτείνει την οριστική παύση της ποινικής δίωξης, λόγω παρέλευσης της προθεσμίας και συνακόλουθα λόγω εξάλειψης του αξιοποίνου της πράξης, καθώς ο θεσμός της παραγραφής είναι αναγκαστικού δικαίου και λαμβάνεται υπ όψιν σε κάθε στάση της ποινικής διαδικασίας αυτεπαγγέλτως. Η παύση της ποινικής δίωξης γίνεται για τυπικούς και όχι ουσιαστικούς λόγους, καθώς ο Εισαγγελέας, αφ ης στιγμής διαπιστώνει την εξάλειψη του αξιοποίνου, δε δύναται να υπεισέλθει στην ουσία της κατηγορίας και να εξετάσει το νόμο και ουσία αυτής. Έτσι όμως παραμένει το στίγμα του κατηγορουμένου στο πρόσωπο του υπουργού και δεν αποκαθίσταται η τιμή και η

υπόληψή του ούτε ηθικά, αλλά ούτε και κοινωνικά. Βεβαίως, έχει τη δυνατότητα, όπως αναφέρεται κατωτέρω, βάσει του άρθρου 16^Α του ν.3126/2003, που προστέθηκε με το άρθρο 6 του ν.3961/2011, να ζητήσει από το Ειδικό Δικαστήριο ή από το Δικαστικό Συμβούλιο να προχωρήσει, παρά την εξάλειψη του αξιοποίνου, στον καταουσίαν έλεγχο της κατηγορίας. Ωστόσο, η δυνατότητα αυτή περιπλέκει περισσότερο τα πράγματα παρά τα διευκολύνει: αφενός είναι πολύ δύσκολο να διακινδυνεύσει ο εκάστοτε κατηγορούμενος υπουργός την καταουσίαν εξέτασης της αποδιδόμενης στον και ήδη παραγεγραμμένης άδικης πράξης, αφετέρου το γεγονός ότι δεν κάνει χρήση της ως άνω διάταξης ενδεχομένως να θεωρηθεί ότι καταδεικνύει την ενοχή του. Εξ αυτών ορμώμενος, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι πρέπει να τροποποιηθεί η εν λόγω διάταξη, έτσι ώστε, ακόμη και σε περίπτωση εξάλειψης του αξιοποίνου, α). το Δικαστικό Συμβούλιο να προβαίνει στον καταουσίαν έλεγχο της κατηγορίας, προκειμένου να αποκαθίστανται τα τυχόν θύματα-υπουργοί, β). όταν διαπιστώνονται σοβαρές ενδείξεις ενοχής, οι υποθέσεις να παραπέμπονται προς εκδίκαση στο Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο, σε περίπτωση ενοχής του κατηγορουμένου, δε μπορεί βέβαια να επιβάλει ποινή, λόγω της παραγραφής, μπορεί ωστόσο με την απόφασή του να επέρχονται παρεπόμενες συνέπειες, όπως πχ. ισόβιος αποκλεισμός του από το Κοινοβούλιο ή δυνατότητα έγερσης οποιασδήποτε αστικής αξίωσης εναντίον του(Ρίζος Δ.2011).

Με αφορμή την υπόθεση της λίστας «Φαλσιανί-Λαγκάρντ», επανήλθε στην επικαιρότητα το ζήτημα της ερμηνείας της προθεσμίας του άρθρου 86παρ.3Σ, που ταλανίζει τον νομικό κόσμο της χώρας. Ο προβληματισμός έγκειται στο εξής: Μόνη η παρέλευση της επόμενης, μετά την τέλεση του αδικήματος, βουλευτικής περιόδου, οδηγεί στην εξάλειψη του αξιοποίνου των πράξεων των υπουργών ή, επιπρόσθετα, απαιτείται και η παρέλευση της δεύτερης τακτικής συνόδου της περιόδου αυτής; Ειδικότερα, η Βουλή, που προέκυψε από τις βουλευτικές εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2012¹⁵, συγκλήθηκε στις 17 Μαΐου 2012, εξέλεξε Προεδρείο και συγκροτήθηκε σε σώμα στις 18 Μαΐου 2012 και διαλύθηκε στις 19 Μαΐου 2012, με το υπ.αριθ. 72/2012 προεδρικό Διάταγμα διάλυση της Βουλής και προκήρυξης των βουλευτικών εκλογών στις 17-6-2012(ΦΕΚ Α' 125). Με δεδομένο ότι, σύμφωνα με το αρ. 53παρ.1Σ, η νέα

¹⁵ Πρόκειται για τη λεγόμενη «Βουλή της μίας ημέρας», η οποία αμέσως μετά τη συγκρότησή της σε Σώμα διαλύθηκε, καθώς η διαδικασία των διερευνητικών εντολών δεν έφερε αποτέλεσμα και ως εκ τούτου δε στάθηκε δυνατό να σχηματιστεί Κυβέρνηση. Εν συνεχεία, σχηματίστηκε Υπηρεσιακή Κυβέρνηση, η οποία προέβη σε διενέργεια εκλογών στις 17-6-2012 (Δερβιτσιώτης Α.2013).

βουλευτική περίοδος αρχίζει από την ημέρα των εκλογών, αυτή η βουλευτική περίοδος, με πρακτική λειτουργία δύο ημερών, εμπίπτει στις κανονιστικές προϋποθέσεις του άρθρου 86παρ.3Σ; Η Βουλή, που προέκυψε μετά τις βουλευτικές εκλογές της 17-6-2012, νομιμοποιείται ή όχι στην άσκηση ποινικής δίωξης κατά του τέως υπουργού, για το αδίκημα που φέρεται ότι τέλεσε κατά τη βουλευτική περίοδο 2009-2012, καθώς η ίδια διανύει ήδη τη μεθεπόμενη του αδικήματος βουλευτική περίοδο; (Καραβοκύρης Γ.2013).

Η θεωρία διχάζεται. Έχουν διαμορφωθεί και υποστηριχθεί εκ διαμέτρου αντίθετες ερμηνευτικές απόψεις.

Η πρώτη άποψη ερμηνεύει συστατικά την ως άνω διάταξη, βασιζόμενη αυστηρά στη γραμματική της διατύπωση. Ο Συνταγματικός νομοθέτης νομιμοποιεί τη Βουλή να ασκήσει ποινική δίωξη μέσα στην επόμενη της τέλεσης του αδικήματος βουλευτική περίοδο. Η παρέλευση, συνεπώς, καθ' οιονδήποτε τρόπο της επόμενης βουλευτικής περιόδου συνεπάγεται την παρέλευση της προθεσμίας του άρθρου 86παρ.3Σ, καθώς το μείζον(βουλευτική περίοδος)απορροφά το έλασσον(βουλευτική σύνοδος) . Κατά την άποψη αυτή οι όροι βουλευτική περίοδος και βουλευτική σύνοδος δε θεωρούνται ούτε αυτοτελείς ούτε κανονιστικά ισοδύναμοι, αντιθέτως προτάσσεται ουσιαστικά και σημασιολογικά η έννοια της βουλευτικής περιόδου έναντι αυτής της συνόδου¹⁶(Καραβοκύρης Γ.2013).

Η αντίθετη άποψη στηρίζεται και αποσκοπεί στην τελεολογική ερμηνεία της επίμαχης διάταξης. Η παρέλευση της προθεσμίας του άρθρου 86παρ.3Σ μετά το πέρας των δύο τακτικών συνόδων της επόμενης βουλευτικής περιόδου στοχεύει αφενός στο να παράσχει στη Βουλή εύλογο χρόνο, προκειμένου αυτή να χει τη δυνατότητα να διερευνήσει επαρκώς την εκάστοτε υπόθεση και να αποφασίσει δίκαια και συνειδητά και αφετέρου στη μη διαιώνιση της δυνατότητας έγερσης ποινικών διαδικασιών, διώξεων και κατηγοριών κατά πολιτικών προσώπων, που θα μπορούσαν ενδεχομένως να κλονίσουν την ισορροπία του πολιτικού συστήματος. Με βάση αυτή την ερμηνεία, μία βουλευτική περίοδος, που διήρκεσε ελάχιστες ημέρες, όπως αυτή που προέκυψε από τις εκλογές της 6-5-2012, δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 86παρ.3Σ, καθώς δεν παρέχει στη Βουλή τον απαιτούμενο χρόνο για να ασκήσει οποιαδήποτε πολιτική δραστηριότητα. Κατά την άποψη αυτή, οι όροι βουλευτική περίοδος και βουλευτική σύνοδος εκλαμβάνονται ως αυτοτελείς, διακρίνεται δε

¹⁶ Η ερμηνεία αυτή συντάσσεται με την, κατά τη συνταγματική λογική, ιεράρχηση της σχέσης συνόδου και περιόδου(Καραβοκύρης Γ.2013).

μάλλον μία υπεροχή της έννοιας συνόδου έναντι της περιόδου(Καραβοκύρης Γ. 2013).

Το βασικό μειονέκτημα της ως άνω θέσης είναι ότι επιχειρεί να ερμηνεύσει την επίμαχη διάταξη χρησιμοποιώντας στοιχεία νομικά ανέλεγκτα, γεγονός που αντίκειται στην ίδια την έννοια της αποσβεστικής προθεσμίας. Ειδικότερα, προκειμένου, όπως προαναφέρθηκε, να έχει η Βουλή την ευχέρεια να αποφασίσει συνειδητά, θα πρέπει να έχει αφενός γνώση της τέλεσης της άδικης πράξης και αφετέρου επαρκή χρόνο για την κίνηση της σχετικής διαδικασίας της δίωξης. Και οι δύο όμως αυτοί όροι-γνώση και επάρκεια χρόνου-είναι νομικά ανέλεγκτοι και αόριστοι, καθώς είναι αδύνατη εκ προοιμίου η ασφαλής τεκμηρίωση της συνδρομής τους και ως εκ τούτου η χρήση και η επίκλησή τους αντιπαραβάλλεται στο περί ασφάλειας δικαίου αίτημα¹⁷(Καραβοκύρης Γ.2013).

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα προκύπτει ότι, για την ερμηνεία της προθεσμίας του άρθρου 86παρ.3Σ, είναι αναγκαία η στοιχειοθέτηση και διάκριση των όρων κοινοβουλευτική περίοδος και κοινοβουλευτική σύνοδος, καθώς και ο προσδιορισμός και η οριοθέτηση της μεταξύ τους σχέσης(Καραβοκύρης Γ. 2013).

Βουλευτική περίοδος, σύμφωνα με το άρθρο 53Σ, ορίζεται η διάρκεια του βίου της Βουλής, ανάμεσα σε δύο εκλογικές αναμετρήσεις. Αρχίζει από την ημέρα διενέργειας των εκλογών, διαρκεί καθ' όλο το χρονικό διάστημα, για το οποίο αυτή εκλέγεται και λήγει, πολλές φορές και πρόωρα, με προεδρικό Διάταγμα κήρυξης της διάλυσης της Βουλής. Βουλευτικές σύνοδοι ονομάζονται τα χρονικά διαστήματα της βουλευτικής περιόδου, κατά τα οποία η Βουλή λειτουργεί και έχει τη δυνατότητα να ασκεί όλες της αρμοδιότητές της(Ράικος Αθ.2011). Τακτικές είναι οι βουλευτικές σύνοδοι, κατά τις οποίες η Βουλή ασκεί τις τακτικές πολιτικές ετήσιες αρμοδιότητές της(ψήφιση γενικού προϋπολογισμού του κράτους, ισολογισμού, απολογισμού κλπ). Η τακτική σύνοδος της Βουλής συνήθως αρχίζει την πρώτη Δευτέρα κάθε Οκτωβρίου-με εξαίρεση την πρώτη τακτική σύνοδο, η έναρξη της οποίας εξαρτάται από την ημερομηνία διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών-και λήγει τον Ιούνιο του επόμενου έτους. Τόσο για την έναρξη, όσο και για τη λήξη της τακτικής συνόδου, εκδίδεται σχετικό προεδρικό διάταγμα(άρθρα 40 και 64Σ). Διαδικαστικά, μετά τη συγκρότηση της Βουλής σε σώμα και της εκλογής του Προεδρείου, κηρύσσεται η

¹⁷ Με βάση την ανωτέρω ερμηνεία, θα μπορούσε να γίνει παραδόξως δεκτό ότι η Βουλή δύναται να ασκήσει ποινική δίωξη κατά υπουργού μετά την άρροδο δύο συνόδων της επόμενης της πράξης κοινοβουλευτικής περιόδου από τότε που έλαβε γνώση της πράξης, θέση που υπερβαίνει τα λογικά όρια της εν λόγω διάταξης(Καραβοκύρης Γ.2013).

έναρξη των εργασιών του Σώματος, η οποία σηματοδοτεί και την έναρξη της τακτικής συνόδου(άρθρο 2 Κανονισμού της Βουλής). Η βουλευτική σύνοδος, συνεπώς, αποτελεί χρονική υποδιαίρεση της βουλευτικής περιόδου και αδυνατεί να υπάρξει έξω από αυτήν. Ουσιαστικά, ο όρος βουλευτική περίοδος σημαίνει την ύπαρξη μίας συγκεκριμένης αιρετής Βουλής και ο όρος σύνοδος αναφέρεται στη δυνατότητα της Βουλής αυτής να ασκεί τις από τον Νόμο και το Σύνταγμα καθοριζόμενες αρμοδιότητές της(Καραβοκύρης Γ. 2013).

Στην περίπτωση της υπόθεσης της λίστας Λαγκάρντ, η Βουλή, που προέκυψε από τις εκλογές της 6-5-2012, λειτούργησε μεν εντός βουλευτικής περιόδου, εκτός όμως τακτικής συνόδου, καθώς, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της Βουλής της 18-5-2012, δεν ολοκληρώθηκε η σύγκλησή της σε σώμα, δε σχηματίστηκε κυβέρνηση κατά την προβλεπόμενη διαδικασία και δεν κηρύχθηκε η έναρξη των εργασιών της. Η Βουλή αυτή, συνεπώς, δεν είχε εν τοις πράγμασι, τη δυνατότητα να ασκήσει καμία αρμοδιότητά της(Καραβοκύρης Γ.2013).

Απαραίτητη προϋπόθεση της άσκησης ποινικής δίωξης από μέρους της Βουλής, είναι η χορήγηση σ αυτήν της δυνατότητας να ασκεί τις αρμοδιότητές της, η κήρυξη δηλαδή της έναρξης των εργασιών της. Συνεπώς, αν η Βουλή δε συνέλθει σε σύνοδο, δε μπορεί να κινήσει τη διαδικασία της παρ.1 του άρθρου 86Σ. Σχετικά, ο Ξ.Κοντιάδης αναφέρει ότι, εφόσον μετά τις εκλογές δεν μπόρεσε να σχηματιστεί κυβέρνηση, ακολούθησε υποχρεωτικά η διάλυση της Βουλής. Εφόσον λοιπόν δεν ξεκίνησαν πρακτικά οι εργασίες της Βουλής δεν είναι δυνατή νομικά η εφαρμογή του άρθρου 86, καθώς η σχετική αποσβεστική προθεσμία ούτε άρχισε ούτε τελείωσε(Κοντιάδης Ξ.2013). Παρεμφερής και η τοποθέτηση του Χ.Ανθόπουλου, σύμφωνα με τον οποίο η διάταξη προϋποθέτει ότι η επόμενη βουλευτική περίοδος χορηγεί στη Βουλή τη δυνατότητα να ασκήσει ποινική δίωξη κατά των φερομένων ως υπαιτίων υπουργών, προϋπόθεση που δεν πληρούται όταν η Βουλή συγκαλείται μόνο για να διαλυθεί και όχι για να ασκήσει πολιτικές δραστηριότητες(Ανθόπουλος Χ. 2013). Οι θέσεις αυτές συντάσσονται με την άποψη ότι, εάν δεν αρχίσει τουλάχιστον να μετρά ο χρόνος των δύο κοινοβουλευτικών συνόδων, αν η Βουλή δε συνέλθει καν σε σύνοδο, όπως συνέβη στην περίπτωση της λίστας Λαγκάρντ, δε μπορεί να παρέλθει η αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 86παρ.3Σ.

Περαιτέρω, υποστηρίχθηκε ότι, απαραίτητη προϋπόθεση για την παρέλευση της ως άνω αποσβεστικής προθεσμίας είναι η άπρακτη πάροδος και των δύο βουλευτικών συνόδων της επόμενης βουλευτικής περιόδου. Ειδικότερα, η επίμαχη διάταξη εισάγει

μία ευνοϊκή εξαίρεση υπέρ των υπουργών. Είναι κοινώς αποδεκτό, τόσο από τη θεωρία όσο και από τη νομολογία, ότι οι εισάγουσες υπέρ τινών ευνοϊκές εξαιρέσεις διατάξεις ερμηνεύονται στενά, σε βάρος πάντα αυτών που ευνοούνται. Κατά την στενή, λοιπόν, ως άνω ερμηνεία της, η διάταξη αυτή επιτάσσει, για την παρέλευση της αποσβεστικής προθεσμίας, που στερεί από τη Βουλή την αρμοδιότητά της να ασκήσει ποινική δίωξη κατά των υπουργών, τη συμπλήρωση στο ακέραιο των δύο τακτικών συνόδων της επόμενης του αδικήματος βουλευτικής περιόδου. (Παυλόπουλος Π.2012).

Με την ανωτέρω θέση συντάσσεται και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Γ.Σανιδάς. Κατ'αυτόν, η παραγραφή γενικότερα στο Δίκαιο προϋποθέτει την πάροδο ορισμένου χρονικού διαστήματος. Παραγραφή χωρίς πάροδο ορισμένου χρόνου δεν είναι νοητή. Περαιτέρω, ο χρόνος παραγραφή που αναφέρεται στο άρθρο 86 δεν ορίζεται αμέσως ημερολογιακά, αλλά βάσει της διάρκειας των δύο τακτικών συνόδων της επόμενης του αδικήματος βουλευτικής περιόδου. Από τον συνδυασμό των άρθρων 64 και 40 του Συντάγματος προκύπτει ότι η ελάχιστη διάρκεια των δύο τακτικών συνόδων ορίζεται στους δεκαοκτώ μήνες. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ.3 του Συντάγματος, η διάρκεια της τακτικής συνόδου δε μπορεί να είναι μικρότερη από τους πέντε μήνες. Η πρόωρη, συνεπώς, καταρχάς λύση της Βουλής, προτού συμπληρώσει τον χρόνο μίας τακτικής συνόδου τουλάχιστον πέντε μηνών, δε συνεπάγεται την παραγραφή του στο άρθρο 86 δικαιώματός της, καθώς δεν έχει συμπληρωθεί ούτε η πρώτη από τις δύο τακτικές συνόδους, που απαιτούνται. Επίσης, κατά τον ίδιο, στη σχετική διάταξη υπερέχει ουσιαστικά η έννοια της συνόδου έναντι αυτής της περιόδου. Με βάση το ανωτέρω σκεπτικό καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, τότε μόνο απόλλυται η σχετική αρμοδιότητα της Βουλής, όταν, μετά το πέρας της βουλευτικής περιόδου, μέσα στην οποία φέρεται ότι τέλεσε ο υπουργός την άδικη πράξη και μετά τη διενέργεια εκλογών, συγκροτηθεί σε σώμα η νέα Βουλή και συμπληρωθεί χρονικό διάστημα δύο τακτικών συνόδων, που κατ'ελάχιστον θα είναι δεκαοκτώ μήνες, μέσα στο οποίο να μην έχει ασκηθεί ποινική δίωξη¹⁸. Η αντίθετη ερμηνεία της διάταξης-ότι δηλαδή η λειτουργία της νεοεκλεγείσας Βουλής έστω και για ελάχιστες ημέρες και η διάλυση αυτής σηματοδοτεί το πέρας της επόμενης του

¹⁸ Κατά τον Γ.Σανιδά, αντίκειται τόσο στη λογική όσο και στο Σ και στην αρχή του κράτους δικαίου να τίθεται θέμα παραγραφής αδικήματος υπουργού, όχι μόνο χωρίς να συμπληρωθούν οι δύο τακτικές σύνοδοι, που ορίζει το ισχύον καθεστώς, αλλά χωρίς να παρέχεται καν η δυνατότητα να κατατεθεί στη Βουλή πρόταση κατηγορίας, σε περίπτωση που αυτή, αμέσως μετά την εκλογή της, χωρίς να λειτουργήσει πραγματικά και ουσιαστικά, προέβη στη διάλυσή της(Σανιδάς, Γ. 2013).

αδικήματος βουλευτικής περιόδου-θα οδηγούσε στο παράλογο αποτέλεσμα να παραγράφονται κακουργήματα υπουργών, που τελέστηκαν στο τέλος μίας βουλευτικής περιόδου μέσα σε λίγες ημέρες και θα παρείχε στον εκάστοτε πρωθυπουργό τη δυνατότητα να ζητεί τη διάλυση της Βουλής οποτεδήποτε, προκειμένου να παραγράφονται τα αδικήματα των υπουργών της αρεσκείας του(Σανιδάς Γ.2013).

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Γ.Κασιμάτης, σύμφωνα με τον οποίο η τασσόμενη στο άρθρο 86 παρ.3 Σ αποσβεστική προθεσμία, όπως και κάθε αποσβεστική προθεσμία που τάσσεται σε όλους τους κλάδους του δικαίου, αναστέλλεται σε περίπτωση ανωτέρας βίας ή πραγματικής αδυναμίας άσκησης της σχετικής αρμοδιότητας ή του σχετικού δικαιώματος. Η μη λήψη υπ όψιν γεγονότος που συνιστά ανωτέρα βία ή αντικειμενική αδυναμία δράσης για αναστολή τασσόμενης αποσβεστικής προθεσμίας αντίκειται στο δίκαιο και αναιρεί την εφαρμογή των κανόνων αυτού. Το γεγονός ότι στη συγκεκριμένη διάταξη ο συνταγματικός νομοθέτης προσδιορίζει ως απώτατο όριο της αποσβεστικής προθεσμίας «το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση της πράξης», αποδεικνύει περίτρανα τη βούλησή του, που ήταν η πάροδος απαιρητίως των δύο πρώτων συνόδων της επόμενης από την τέλεση της πράξης βουλευτικής περιόδου. Διαφορετικά, θα όριζε «μέχρι το πέρας της κατά οποιοδήποτε χρόνο πέρας» της βουλευτικής περιόδου ή κάποια παρεμφερή φράση. Στην προκειμένη περίπτωση δεν καλύφθηκε το γράμμα της διάταξης, καθώς δεν παρήλθαν οι δύο πρώτες σύνοδοι. Δεν καλύφθηκε, όμως, ούτε ο σκοπός της διάταξης, η παροχή δηλαδή στη Βουλή πραγματικής δυνατότητας ωφέλιμου χρόνου, ο κατ ελάχιστον χρόνος των 10 μηνών, σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ.2 του Σ. Συνεπώς, κατά τα ως άνω, η άποψη ότι παρήλθε εν προκειμένω η αποσβεστική προθεσμία δεν είναι μόνο αντίθετη και με το Σ, αλλά και αντίθετη με το δίκαιο(Κασιμάτης Γ.2013).

Ωστόσο, οι προθεσμίες που τάσσονται γενικά στους κανόνες δικαίου για την ενάσκηση ενός δικαιώματος, θέτουν απλώς και μόνο το ανώτατο χρονικό όριο, μέσα στο οποίο μπορεί ο δικαιούχος να προβεί στην άσκησή του. Ειδικότερα, εφόσον η Βουλή συγκληθεί σε σύνοδο, μπορεί σε μία και μόνο μέρα να κινήσει τη διαδικασία της κατά την παρ.1 άρθρου 86 Σ δίωξης. Σε περίπτωση που η Βουλή αυτή διαλυθεί πρόωρα, πριν από το πέρας της δεύτερης βουλευτικής συνόδου, χωρίς να προβεί στη διαδικασία της ανωτέρω αναφερόμενης δίωξης, εικάζεται ότι έμμεσα αποποιήθηκε

του σχετικού δικαιώματός της και ότι ουσιαστικά αποδέχεται την παρέλευση της κατ' άρθρο 86παρ.3Σ αποσβεστικής προθεσμίας(Καραβοκύρης Γ.2013). Με την άποψη αυτή ουσιαστικά συντάσσεται και η υπ.αριθ. 1/2011 απόφαση του Δικαστικού Συμβουλίου του άρθρου 86παρ.4Σ, το οποίο κλήθηκε να άρει τη διαφωνία μεταξύ της παραγγελίας άσκησης ποινικής δίωξης, που λήφθηκε κατά τη συνεδρίαση της Βουλής στις 16/17-11-2010 κατά δύο πρώην υπουργών και ενός πρώην υφυπουργού(υπόθεση Βατοπεδίου) και του Ανακριτή, η άποψη του οποίου ήταν ότι δεν όφειλε να προχωρήσει στη διενέργεια κύριας ανάκρισης, λόγω εξαλείψεως του αξιοποιήσιμου. Το Δικαστικό Συμβούλιο απεφάνθη ότι παρήλθε η αποσβεστική προθεσμία του αρ.86παρ.3Σ, καθώς οι πράξεις που αποδίδονταν στα πολιτικά πρόσωπα φέρεται ότι τελέστηκαν κατά την περίοδο 2004-2006, πριν δηλαδή από την έναρξη της βουλευτικής περιόδου, που προέκυψε από τις εκλογές της 16-9-2007, η λήξη των εργασιών των Α΄ και Β΄ Συνόδων της οποίας έλαβε χώρα στις 30-6-2008 και στις 9-5-2009 αντίστοιχα, ενώ η Βουλή της περιόδου αυτής διαλύθηκε στις 7-9-2009. Στο σκεπτικό της ως άνω απόφασης αναφέρεται, μεταξύ άλλων:“Ο οριζόμενος χρόνος(μέχρι του πέρατος της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου), που αρχίζει από την τέλεση του αδικήματος, υπολογίζεται«πολιτικά», γιατί αφορά το διάστημα κατά το οποίο η Βουλή μπορεί να συνεδριάσει και να λάβει τις σχετικές αποφάσεις...Αν η Βουλή διαλυθεί πριν από την ολοκλήρωση της δεύτερης τακτικής της συνόδου, λήγει η κατά χρόνο αρμοδιότητά της, καθώς αρχίζει, με την εκλογή της νέας Βουλής, νέα βουλευτική περίοδος»(ΝοΒ.2012).

Με το ίδιο σκεπτικό, μπορεί κάλλιστα να θεωρηθεί ότι και η Βουλή, η οποία δε συνήλθε σε σύνοδο, επέλεξε να μη συνέλθει σε σύνοδο και να μην ασκήσει το νόμιμο δικαίωμα, που της παρείχε το άρθρο 86παρ.1Σ.Τεκμαίρεται, συνεπώς, ότι η βούλησή της ήταν να παρέλθει η αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 86παρ.3Σ(Καραβοκύρης Γ.2013). Διαφορετικά, θα φρόντιζε η ίδια, προκειμένου να παρακάμψει τον ύφαλο της παρεμβολής αυτής της βουλευτικής περιόδου των ελάχιστων ημερών, να συγκροτηθεί σε Σώμα, να σχηματίσει κυβέρνηση, να συνέλθει σε σύνοδο και να κινήσει τη διαδικασία της ποινικής δίωξης, που προβλέπεται στο Σύνταγμα. Παρά το γεγονός ότι η θέση αυτή μπορεί να οδηγήσει ενίοτε στο απυρόβλητο ενόχους, είναι η μόνη θέση, η οποία, κατά την άποψη του Γ.Σωτηρέλη, αποτρέπει την ερμηνευτική αυθαιρεσία, καθώς, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει,«η εφαρμογή του Συντάγματος είναι μονόδρομος, έστω και αν αυτό δε μας αρέσει, προκειμένου να προστατευθεί το μείζον αγαθό, που είναι η ασφάλεια του δικαίου»(Σωτηρέλης Γ.2013). Άλλωστε, η

γραμματική ερμηνεία της διάταξης δεν αφήνει κανένα περιθώριο για τη θέση της μη παρέλευσης της αποσβεστικής προθεσμίας, η δε τελλογική της ερμηνεία πρέπει να πραγματώνεται στενά, κατά το γράμμα του νόμου, καθώς το Σ, λόγω της αυξημένης τυπικής του ισχύος δέχεται αυστηρή, ειδική ερμηνεία. Αν ο συνταγματικός νομοθέτης επιθυμούσε την ύπαρξη μίας βουλευτικής περιόδου με δύο πλήρεις τακτικές συνόδους, θα το όριζε ρητά στην εν λόγω διάταξη. Η συγκεκριμένη βουλευτική περίοδος δε χάνει τον χαρακτήρα της, ως επόμενη της τέλεσης της πράξης περιόδου, εξαιτίας της ολιγοήμερης θητείας της. Όσον αφορά δε τον ισχυρισμό ότι η τασσόμενη προθεσμία πρέπει να υπολογισθεί και να ερμηνευθεί «πολιτικά», αυτό δεν είναι εφικτό και αντίκειται στις αρχές του δικαίου, καθώς το Σ είναι ένα νομικό κείμενο και μάλιστα αυξημένης τυπικής ισχύος και δεν έχει υφή πολιτικού κειμένου προγραμματικού χαρακτήρα(Δερβιτσιώτης Α.2013).

Με δεδομένη τη διχογνωμία που επικρατεί, όσον αφορά στην ερμηνεία της επίμαχης διάταξης, ο Αρεοπαγίτης Ιωσήφ Τσαλαγανίδης, με την ιδιότητα του Ανακριτή επί της ποινικής υποθέσεως κατά του πρώην υπουργού, του εμπλεκόμενου στην υπόθεση της λίστας «Φαλσιανί-Λαγκάρντ», αιτήθηκε προς το Ειδικό Συμβούλιο του ΑΠ του άρθρου 86παρ. 4 του Σ, όπως αποφανθεί επί της παρόδου ή μη στην προκειμένη περίπτωση της αποσβεστικής προθεσμίας του άρθρου 86παρ.3 του Σ. Κατόπιν τούτου, ο Αντεισαγγελέας του ΑΠ Αναστάσιος Κανελλόπουλος, τελώντας χρέη Εισαγγελέα κατά το άρθρο 86παρ.4 Σ, με την εισαγγελική του πρόταση προς το Δικαστικό Συμβούλιο τάχθηκε υπέρ της νομιμότητας της δίωξης και της μη παρόδου της αποσβεστικής προθεσμίας του άρθρου 86παρ.3 Σ. Αφετηρία της σκέψης του αποτελεί το άρθρο 1 του Σ, σύμφωνα με το οποίο το ανώτατο όργανο του Κράτους είναι ο λαός, από τον οποίο πηγάζουν και υπέρ του οποίου ασκούνται όλες οι εξουσίες. Ο συνταγματικός νομοθέτης τάσσοντας τη σχετική αποσβεστική προθεσμία, αποσκοπεί αφενός στην παροχή στο αρμόδιο όργανο, τη Βουλή, το Λαό τον ίδιο ουσιαστικά, χρόνου ικανού, προκειμένου να ελέγξει και να κρίνει τις πράξεις της απερχόμενης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας και να ασκήσει την ως άνω αρμοδιότητα κατά των τυχόν αδικοπρακτούντων υπουργών, αφετέρου στοχεύει στη μη διατάραξη της ομαλής πολιτικής ζωής της χώρας, με την ενδεχόμενη επί μακρόν εκμετάλλευση σκανδάλων σε βάρος υπουργών και πολιτικών κομμάτων. Το πέρας, όμως, κατά την άποψή του, της δεύτερης τακτικής περιόδου της επόμενης της τέλεσης της άδικης πράξης βουλευτικής περιόδου, προϋποθέτει ότι η Βουλή διήρκεσε

τόσο χρονικό διάστημα, ώστε να μπορέσει σε συνέλθει τουλάχιστον σε δύο τακτικές συνόδους, χρονικό διάστημα δηλαδή τουλάχιστον δέκα μηνών, καθώς η κάθε τακτική σύνοδος δε μπορεί να είναι συντομότερη από πέντε μήνες. Σχετικά δε με την μη συγκρότηση Κυβέρνησης από τη Βουλή, αναφέρει, «Και ναι μεν, πολιτικώς, η Βουλή έχει την υποχρέωση και το καθήκον να συμβάλλει κάθε φορά στη συγκρότηση Κυβερνήσεως... όμως για το Συνταγματικό Νομοθέτη, ενόψει της ρητής βούλησής του να ασκείται οπωσδήποτε η κατά τα άνω ποινική δίωξη και μέσα στο προαναφερόμενο, πάντως λογικό, χρονικό διάστημα, είναι αδιάφορος ο λόγος για τον οποίο η επόμενη της αξιοποιού πράξεως Βουλή δεν μπόρεσε να συνέλθει σε δεύτερη τακτική σύνοδο»¹⁹ (Κανελλόπουλος Αν.2013, σελ.5). Με αυτό το σκεπτικό καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ποινική δίωξη που άσκησε η Βουλή της ΙΕ΄ περιόδου, που προήλθε από τις εκλογές τις 17-6-2012, κατά τη συνεδρίαση της 15-7-2013 κατά του πρώην υπουργού Οικονομικών, παρά το γεγονός ότι δεν ασκήθηκε κατά την ΙΔ΄ επόμενη της τέλεσης της πράξης βουλευτική περίοδο, είναι νόμιμη και εντός της τασσόμενης αποσβεστικής προθεσμίας του άρθρου 85παρ.3 Σ, καθώς η Βουλή που προήλθε από τις εκλογές της 6-5-2012 δε λειτούργησε και ως εκ τούτου δεν είχε τη δυνατότητα να ασκήσει καμία αρμοδιότητά της(Κανελλόπουλος Αν. 2013).

Με την άποψη του Αντεισαγγελέα του ΑΠ Αν. Κανελλόπουλου ταυτίστηκαν και οι δικαστές του Ειδικού Πενταμελούς Δικαστικού Συμβουλίου. Ομόφωνα με βούλευμά τους έκριναν ότι η ποινική δίωξη κατά του πρώην υπουργού ασκήθηκε νόμιμα, εντός της τασσόμενης αποσβεστικής προθεσμίας, καθώς η Βουλή της μίας ημέρας, που προέκυψε από τις εκλογές της 6^{ης} Μαΐου του 2012 δε λειτούργησε και ως εκ τούτου αντικειμενικά δεν είχε τη δυνατότητα να ασκήσει τη σχετική αρμοδιότητά της.

¹⁹ Κατά τον ίδιο, εάν και η μεθεπόμενη της άδικης πράξης Βουλή διαλυθεί προτού συμπληρώσει δύο πλήρεις συνέδοι, η επόμενη Βουλή δε δύναται να ασκήσει ποινική δίωξη, ενόψει της αρχής «ουδείς ασκών εξουσίαν, ιδιώτης ή άρχων, δύναται να καταχράται αυτής»(Κανελλόπουλος Αν.2013, σελ. 6).

7.ΝΟΜΟΣ 3126/2003 (ΦΕΚ 66 Α΄/19-3-2003).

Με το άρθρο 22 του ν.3126/2003 καταργείται ο ν.2509/1997. Το νέο καθεστώς στον ειδικό θεσμό περί ποινικής ευθύνης των υπουργών διαφοροποιείται πλέον από αυτό του ν. 2509/1997 ως εξής :

α). πράξεις υπαγόμενες στο πεδίο του νόμου

Σύμφωνα με την παρ.3 του άρθρου 1ν.3126/2003, πλημμελήματα ή κακουργήματα, τα οποία δεν τελέσθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων του υπουργού, δικάζονται από τα κοινά ποινικά δικαστήρια, σύμφωνα με τις κοινές ποινικές διατάξεις.

Υπό το προϊσχύσαν νομικό καθεστώς, εξαιρούνταν από το πεδίο εφαρμογής του ειδικού νόμου περί υπουργών οι πράξεις οι άσχετες προς τα καθήκοντά τους(άρθρο 3 ν.2509/1997)και όχι οι πράξεις, οι οποίες δεν τελέσθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως ρητά πλέον διατυπώνεται στο νέο άρθρο. Λόγω ακριβώς αυτής της διαφορετικής διατύπωσης, προέκυψε έντονος προβληματισμός και εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις, όσον αφορά στο πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού. Συγκεκριμένα:

Όσον αφορά στις άδικες πράξεις των υπουργών, οι οποίες είναι σαφώς και αναμφίβολα παντελώς άσχετες με τα υπουργικά τους καθήκοντα, όπως πχ το αδίκημα του βιασμού, το οποίο τελείται πέραν του χρόνου και τόπου άσκησης των υπουργικών καθηκόντων(336 ΠΚ), σύσσωμη η νομολογία και η θεωρία δέχονται ότι δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του ειδικού νόμου περί υπουργών²⁰. Επίσης, σύσσωμη η νομολογία και η θεωρία δέχονται ότι εμπίπτουν στο νόμο αυτό οι άδικες πράξεις των υπουργών, οι οποίες πραγματώνονται με αυτή καθ'εαυτή την ενάσκηση των υπουργικών καθηκόντων, όπως πχ. η ανάθεση έργου μετά τη διενέργεια

²⁰ Ως τέτοια αδικήματα ενδεικτικά αναφέρονται και η ανθρωποκτονία από δόλο ή αμέλεια, η πορνογραφία ανηλίκων, η ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής κλπ(Σίσκος Π.2011).

διαγωνισμού σε πλειοδότες και όχι σε μειοδότες(Σίσκος Π.2011)²¹. Τι συμβαίνει, όμως, με τα αδικήματα των υπουργών, τα οποία δεν τελούνται μεν κατά την ενάσκηση ενός συγκεκριμένου υπουργικού καθήκοντος, σχετίζονται άμεσα όμως με αυτό, όπως συμβαίνει πχ στην περίπτωση δωροδοκίας ενός υπουργού, προκειμένου αυτός να συνυπογράψει μία διοικητική σύμβαση ανάθεσης έργου σε συγκεκριμένο πρόσωπο;

Υποστηρίχθηκαν από τη θεωρία δύο διαφορετικές απόψεις. Κατά την πρώτη, ευρεία, άποψη, στο πεδίο εφαρμογής του νόμου περί υπουργών εμπίπτουν και τα αδικήματα που όχι απλά τελέστηκαν επ ευκαιρία της άσκησης των υπουργικών καθηκόντων, δηλαδή κατά τον χρόνο της άσκησης αυτών, αλλά αυτά που βρίσκονται σε ουσιαστική σχέση με την άσκηση των υπουργικών καθηκόντων και που αποτελούν «το παράνομο μέσο άσκησης συγκεκριμένης αρμοδιότητας του υπουργού, καθώς και το μέσο συγκάλυψης μίας προηγηθείσας παράνομης άσκησης υπουργικής αρμοδιότητας»(Σίσκος Π.2011, σελ. 13). Τέτοιο αδίκημα, κατά την άποψη αυτή, χαρακτηρίζεται και η δωροδοκία υπουργού.

Κατά την αντίθετη, στενή, άποψη, μόνο οι άδικες πράξεις που τελούνται με την ίδια την άσκηση των υπουργικών καθηκόντων, καθώς και οι παραλείψεις ενασκήσεως οφειλόμενων, σύμφωνα με τον νόμο, υπουργικών καθηκόντων εντάσσονται στον ειδικό ποινικό νόμο περί ευθύνης υπουργών. Ειδικότερα, για το έγκλημα της δωροδοκίας, η εν λόγω άποψη δέχεται ότι η πράξη της παθητικής δωροδοκίας του υπουργού τελείται από αυτόν επ ευκαιρία της ιδιότητάς του και όχι κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του, ολοκληρώνεται δε το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας κατά το χρονικό σημείο που ο υπουργός ζητεί ή δέχεται τα ωφελήματα, ανεξάρτητα από τον χρόνο τέλεσης της πράξης ή της παράλειψης, για την οποία δωροδοκήθηκε και η οποία μπορεί να τελείται είτε νόμιμα, δηλαδή να ανάγεται στα καθήκοντά του, είτε παράνομα, δηλαδή να αντίκειται σε αυτά. Σε περίπτωση που η πράξη ή η ενέργεια του υπουργού τελείται νόμιμα, με την έννοια ότι ανάγεται στα καθήκοντά του, το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας δεν τελείται κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του και ως εκ τούτου δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω ειδικού νόμου²². Η άποψη αυτή βρίσκει έρεισμα, αφενός

²¹ Επίσης, η έκδοση ψευδών βεβαιώσεων σχετικά με την ποσότητα ή την ποιότητα ελληνικών προϊόντων, η σύναψη συμβάσεων δανείου με εξαιρετικά δυσμενείς όρους, η παραχώρηση δημόσιας γης σε μη δικαιούχους κλπ(Σίσκος Π.2011).

²² επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής συνάγεται και από τις διατάξεις του ΠΚ, οι οποίες εμπεριέχουν παρεμφερείς φράσεις με αυτή του αρ.1παρ.3ν.3126/2003, όπως πχ. το άρθρο 137^Α παρ.1

στον εξαιρετικό χαρακτήρα του ειδικού θεσμού περί ευθύνης των υπουργών, ο οποίος, εφόσον εισάγει ευνοϊκές ρυθμίσεις υπέρ των προσώπων αυτών, επιβάλλεται να ερμηνεύεται στενά, αφετέρου στο ίδιο το γράμμα του ν. 3126/2003. Συγκεκριμένα, το προηγούμενο νομικό καθεστώς εξαιρούσε από τον νόμο τις υπουργικές πράξεις, που ήταν άσχετες με τα υπουργικά καθήκοντα, χωρίς να εμπεριέχει ειδική ρύθμιση για τις πράξεις, οι οποίες δεν τελούνταν μεν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, δεν ήταν όμως άσχετες με αυτά. Η παρ.3 του άρθρου 1ν.3126/2003, επιτάσσοντας πλέον ρητά τη μη εφαρμογή του νόμου στις άδικες πράξεις των υπουργών που δεν τελέστηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, εξαιρεί και αυτές που σχετίζονται απλά με τα καθήκοντα αυτά, καλύπτοντας έτσι το νομοθετικό κενό που υφίστατο μέχρι την έκδοσή του και διασαφηνίζοντας το ακριβές πεδίο εφαρμογής του νόμου(Σίσκος Π.2011). Υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί και ο πρωταρχικός σκοπός της εγκαθίδρυσης του ειδικού θεσμού περί ευθύνης υπουργών, που συνίσταται στην προστασία της άσκησης της κυβερνητικής πολιτικής. Εάν δεν είχε θεσμοθετηθεί το ειδικό νομικό καθεστώς για την ευθύνη των υπουργών, θα υπήρχε η δυνατότητα υποβολής μηνύσεων ενώπιον των τακτικών ποινικών αρχών για κάθε πράξη ή παράλειψη υπουργού, που δε θα ήταν αρεστή στην αντιπολίτευση, με αποτέλεσμα την παρακώλυση του κυβερνητικού έργου.«Συνεπώς, δια της ειδικής ρύθμισης του ν.3126/2003, προστατεύεται η άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής, η οποία διασαλεύεται μόνον όταν υπάγονται στην κοινή ποινική διαδικασία εγκλήματα τελούμενα δι αυτής ταύτης της άσκησης των υπουργικών αρμοδιοτήτων»(Σίσκος Π.2011, σελ. 17).

Παρά το γεγονός ότι η νέα ρύθμιση της παρ.3 αρ.1 ν.3126/2003 διαχωρίζει πλέον σαφώς τις πράξεις των υπουργών, σε πράξεις που τελέστηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και σε πράξεις που δε τελέστηκαν κατά την άσκηση αυτών, η νομολογία συνεχίζει να αναφέρεται σε πράξεις τελούμενες κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και σε πράξεις άσχετες με αυτά, παρερμηνεύοντας την ως άνω διάταξη και υιοθετώντας την προαναφερόμενη ευρεία άποψη, σύμφωνα με την οποία στο πεδίο εφαρμογής του νόμου εντάσσονται, πέραν των άδικων πράξεων που πραγματώνονται μέσω της τέλεσης των υπουργικών καθηκόντων, και οι άδικες πράξεις που σχετίζονται με τα καθήκοντα αυτά(Σίσκος Π.2011).

ΠΚ(βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας), όπου γίνεται δεκτό ότι η φράση «κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους» έχει την έννοια της σύμπτωσης της ίδιας της άσκησης των πράξεων της δίωξης(πχ ανάκρισης ή εξέτασης) με τις τελούμενες πράξεις των βασανιστηρίων.

Ωστόσο, ο όρος «σχετικές» προς τα υπουργικά καθήκοντα πράξεις είναι ασαφής και αόριστος και αντίκειται στην γενική αρχή ασφάλειας του δικαίου. Ο χαρακτηρισμός μίας πράξης ως σχετικής ή άσχετης με τα υπουργικά καθήκοντα καταλήγει να εξαρτάται από την προσωπική κρίση του καθενός, καθώς δεν υφίσταται σαφές και συγκεκριμένο κριτήριο, βάσει του οποίου μία πράξη μπορεί ασφαλώς να κριθεί ότι είναι σχετική με τα υπουργικά καθήκοντα. Εξάλλου, στο Σ κατοχυρώνονται, μεταξύ άλλων, δύο θεμελιώδεις αρχές του δικαίου, η αρχή της ισότητας και η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών. Από το Συνταγματικό Δίκαιο γίνεται δεκτό ότι, όταν από το ίδιο το Σύνταγμα, αρμοδιότητα μίας λειτουργίας ανατίθεται σε μία άλλη λειτουργία - όπως εν προκειμένω, στο άρθρο 86 Σ, ανατίθεται στο νομοθετικό σώμα, τη Βουλή, αρμοδιότητα της δικαστικής εξουσίας – δεν τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας, επιβάλλεται όμως η στενή ερμηνεία αυτών των κατ'εξαίρεση ειδικών ρυθμίσεων. Υπό το πρίσμα αυτό, είναι επιβεβλημένη η στενή ερμηνεία της φράσης «κατά την άσκηση των καθηκόντων τους» και η υπαγωγή στον ειδικό νόμο περί υπουργών μόνο των αδικημάτων που πραγματώνονται με την ίδια την άσκηση των υπουργικών καθηκόντων(Σίσκος Π.2011).

β). η έννοια του συμμετόχου

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 2 διευκρινίζεται πλέον ότι ως συμμετοχος του υπουργού νοείται:

- ο συναυτουργός, ο οποίος τέλεσε μαζί με τον υπουργό την άδικη πράξη, για την οποία διώκεται,
- ο ηθικός αυτός, ο οποίος με πρόθεση προκάλεσε στον υπουργό την απόφαση να εκτελέσει την άδικη πράξη που διέπραξε,
- ο άμεσος συνεργός, ο οποίος με πρόθεση παρέσχε άμεση συνδρομή στον υπουργό κατά τη διάρκεια και στην εκτέλεση της πράξης, για την οποία διώκεται,
- ο απλός συνεργός, ο οποίος, εξαιρουμένης της ανωτέρω αναφερόμενης άμεσης συνδρομής, παρέσχε με πρόθεση στον υπουργό οποιαδήποτε συνδρομή πριν από την τέλεση ή κατά την τέλεση της άδικης πράξης που διέπραξε,
- ο φυσικός, ηθικός, άμεσος ή απλός συνεργός της πράξης, για την τέλεση της οποίας ο υπουργός διώκεται ως ηθικός, άμεσος ή απλός συνεργός(άρθρα 45,46,47 ΠΚ).

γ). παραγραφή

Στο άρθρο 3 παρ.1 καθιερώνεται, όπως και στον προηγούμενο νόμο, η πενταετής παραγραφή των κακουργημάτων και πλημμελημάτων των υπουργών, που τελέσθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, διευρύνονται όμως οι λόγοι αναστολής της παραγραφής. Συγκεκριμένα, η προθεσμία της παραγραφής αναστέλλεται πλέον, όχι μόνο όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος, κατά τη διάρκεια της οποίας τελέστηκε η πράξη, αλλά και όσο διαρκεί η κύρια διαδικασία και όσο ισχύει η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής, για την αναστολή της δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο νόμο αυτό. Σε κάθε περίπτωση, η παραγραφή επέρχεται με τη συμπλήρωση 10 ετών από την τέλεση της πράξης. Επίσης, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου επαναλαμβάνεται αυτούσια η αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 86 παρ.4 του Σ, μέσα στην οποία η Βουλή δύναται να εγείρει ποινική δίωξη σε βάρος των υπουργών. Κατά τη νομολογία, η πάροδος της αποσβεστικής προθεσμίας επιφέρει την εξάλειψη του αξιοποιήσιμου μόνο ως προς τον φερόμενο ως δράστη υπουργό, όχι όμως και ως προς τους συμμετόχους αυτού, για τη δίωξη και την εκδίκαση της κατηγορίας, που τους αποδίδεται, αρμόδια είναι πλέον τα τακτικά ποινικά δικαστήρια. «Αντίθετη εκδοχή θα οδηγούσε στο άτοπο να διαφεύγουν της διώξεως και της τιμωρίας οι συμμετοχοί του υπουργού, στην περίπτωση που η συμμετοχή του τελευταίου στην αποδιδόμενη σ' αυτούς πράξη αποκαλυπτόταν μετά την πάροδο της παραπάνω αποσβεστικής προθεσμίας» (ΕΦ ΑΘ 2937/2007, ΠοινΧρον. 2008, σελ. 7).

δ). υποχρέωση των διενεργούντων εξέταση ή ανακριτική πράξη διαβίβασης αμελλητί στη Βουλή προκυψάντων στοιχείων σε βάρος υπουργού

Στο άρθρο 4 παρ.1, 2 θεσπίζεται, όπως και στο προηγούμενο νομικό καθεστώς, υποχρέωση του διενεργούντος άλλη διοικητική εξέταση, προκαταρκτική εξέταση, προανάκριση ή ανάκριση, να διαβιβάσει αμελλητί στη Βουλή τυχόν προκύψαντα στοιχεία, σχετιζόμενα με πλημμελήματα ή κακουργήματα υπουργού κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Σύμφωνα με την ως άνω διάταξη, η κρίση σχετικά με το αν ένα κακούργημα ή πλημμέλημα υπουργού εντάσσεται στον ειδικό νόμο περί ποινικής ευθύνης υπουργών ανήκει στον αρμόδιο Εισαγγελέα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, στον οποίο έχει κατατεθεί η οιαδήποτε μήνυση κατά υπουργού και έχει αναλάβει τη σχετική δικογραφία, πριν αυτή εισέλθει στη Βουλή. Και ο ν.3126/2003,

συνεπώς, αφήνει, όπως οι προγενέστεροι αυτού, ουσιαστικά στη δικαστική εξουσία τη δυνατότητα να παρεμβαίνει στην εξέταση της ποινικής ευθύνης των υπουργών(Σοφός Θ.2010). Στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι η διαβίβαση των στοιχείων της παραγράφου 2 δεν εμποδίζει την πρόοδο της έρευνας ή εξέτασης ως προς άλλα πρόσωπα, ενώ στην παράγραφο 4 ορίζεται σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται σ αυτόν, που διενεργεί την έρευνα ή την εξέταση, να προβεί σε εξέταση των προκυψάντων σε βάρος υπουργού στοιχείων.

Σχετικά με την ως άνω διάταξη, εκδόθηκε, όπως προαναφέρθηκε, η με αριθμό 4/2003 εγκύκλιος του πρώην Εισαγγελέα του ΑΠ Γ.Σανιδά, βάσει της οποίας οι εισαγγελείς, οι οποίοι διαπιστώνουν κατά τη διενέργεια εισαγγελικής έρευνας στοιχεία, που σχετίζονται με αξιόποινες πράξεις υπουργών, οφείλουν άμεσα να τα διαβιβάσουν στον Εισαγγελέα του ΑΠ, προκειμένου αυτός, εφόσον τα κρίνει επαρκή, να τα διαβιβάσει εν συνεχεία στη Βουλή. Η εγκύκλιος αυτή προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος, η οποία εξέδωσε δελτίο τύπου, όπου, με ιδιαίτερος επικριτικό τόνο, διατυπώνει τη θέση της. Συγκεκριμένα αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι, ακόμη και στην περίπτωση που ήθελε κριθεί ότι η εν λόγω εγκύκλιος δεν αντιβαίνει στο Σ και στον ειδικό εκτελεστικό νόμο, ο Εισαγγελέας του ΑΠ έχει απλώς και μόνο διαβιβαστικό ρόλο και δεν έχει το δικαίωμα να κρίνει τη βασιμότητα ή την επάρκεια των προκυψάντων στοιχείων. Περαιτέρω, η ιεραρχική εξάρτηση μεταξύ των εισαγγελέων, όπως αυτή καθιερώνεται στη διάταξη του άρθρου 24 παρ.4 του ν.1756/1988, δε δεσμεύει τον κατώτερο εισαγγελέα στις ουσιαστικές δικαιοδοτικές του κρίσεις. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι «ο εισαγγελέας κατά την άσκηση των λειτουργικών του καθηκόντων και την έκφραση της δικαιοδοτικής του κρίσης, μόνους προϊσταμένους έχει το νόμο και τη συνείδησή του»(Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος.2003, σελ.1). Άλλωστε, δεν είναι λογικό ένας απλός διοικητικός υπάλληλος να έχει τη δυνατότητα να αποστείλει ο ίδιος τα σχετικά προκύψαντα κατά τη διενέργεια διοικητικής εξέτασης στοιχεία στη Βουλή και να μην έχει την ίδια δυνατότητα ο εισαγγελέας. Συμπερασματικά, καταλήγει στην άποψη ότι από το άρθρο 86 παρ.2 εδ.β' του Σ και από το άρθρο 4 παρ.2 και 3 του ν.3162/2003 προκύπτει σαφώς ότι, όσον αφορά στην αρμοδιότητα διαβίβασης κάθε στοιχείου, σχετιζόμενου με ποινική ευθύνη υπουργών, που προκύπτει κατά τη διεξαγωγή εισαγγελικής έρευνας, κάθε εισαγγελέας, ανεξάρτητα από το βαθμό του, οφείλει να διαβιβάζει ο ίδιος στη Βουλή τα τυχόν προκύψαντα στοιχεία, χωρίς βεβαίως να προβαίνει σε έλεγχο της βασιμότητας ή της επάρκειας των στοιχείων αυτών.

Επισημαίνει, τέλος, την άμεση ανάγκη τροποποίησης του ειδικού θεσμού περί ευθύνης υπουργών, με τη μετάθεση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της άσκησης της ποινικής δίωξης από τη Βουλή σε ολιγομελές δικαστικό όργανο, που θα επιλέγεται από τη Βουλή(Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδο.2003).

Σημαντική, επίσης, για την ερμηνεία της ανωτέρω διάταξης, κρίνεται και η με αριθμό 7/2009 γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του ΑΠ, ο οποίος επιλήφθηκε της μηνύσεως που κατατέθηκε το έτος 2008 από Πρόεδρο πολιτικού κόμματος κατά Εισαγγελέα και Αντιεισαγγελέα του ΑΠ για εσχάτη προδοσία, κατάχρηση εξουσίας και παράβαση καθήκοντος, για το λόγο ότι αυτοί δε διαβίβασαν, ως όφειλαν, στη Βουλή τη δικογραφία που τους διαβίβασε ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών Ρόδου, από την οποία προέκυπτε ενδεχόμενη ποινική ευθύνη τέως υπουργού. Κατά την ως άνω γνωμοδότηση, στη σχετική διαδικασία της ποινικής ευθύνης των υπουργών πρέπει, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, να εφαρμοσθούν αναλογικά οι διατάξεις του άρθρου 83 παρ.1 του Κανονισμού της Βουλής, που αναφέρεται στην χορήγηση άδειας για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά βουλευτή και του άρθρου 54 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σύμφωνα με το οποίο ακόμη και στις περιπτώσεις που χρειάζεται άδεια για δίωξη, μπορεί να ενεργηθεί ανάκριση για τη βεβαίωση του εγκλήματος και πριν χορηγηθεί η άδεια, δεν επιτρέπεται όμως να ενεργηθούν ανακριτικές πράξεις, που θίγουν το πρόσωπο, για τη δίωξη του οποίου χρειάζεται η άδεια. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, ο Εισαγγελέας του ΑΠ οφείλει να διαβιβάσει αμελλητί στη Βουλή τα σχετιζόμενα με την ποινική ευθύνη των υπουργών στοιχεία, που συνίστανται σε έγκληση ή μήνυση, που στρέφεται ευθέως κατά υπουργού, για άδικη πράξη που τέλεσε κατά την άσκηση των καθηκόντων του, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να ενεργήσει προκαταρκτική εξέταση, προκειμένου να ελέγξει τη νομική ή ουσιαστική τους βασιμότητα, καθώς δε δικαιούται να τα αξιολογήσει ή να τα θέσει στο αρχείο. Στην αντίθετη περίπτωση, που τα σχετιζόμενα με την ποινική ευθύνη των υπουργών στοιχεία συνίσταται σε άλλα αποδεικτικά στοιχεία, πχ. κατάθεση μάρτυρα, ο Εισαγγελέας του ΑΠ έχει το δικαίωμα, πριν τα διαβιβάσει στη Βουλή, να ελέγξει το νόμο και ουσία βάσιμο της κατηγορίας. Εφόσον κρίνει ότι αυτή είναι ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης ή προφανώς αβάσιμη κατ ουσίαν, οφείλει να τη θέσει στο αρχείο, ενώ, στην αντίθετη περίπτωση, οφείλει να τη διαβιβάσει αμελλητί στη Βουλή(7/2009 ΓΝΜΔ ΕΙΣΑΠ).

ε). έναρξη της διαδικασίας ποινικής δίωξης-ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή-προκαταρκτική εξέταση

Περαιτέρω, μετά την υποβολή έγγραφης πρότασης 30 τουλάχιστον βουλευτών, η Βουλή, με απόφαση που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, αποφασίζει για τη διεξαγωγή ή μη προκαταρκτικής εξέτασης και σε καταφατική περίπτωση συγκροτεί ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Η επιτροπή αυτή έχει όλες τις αρμοδιότητες του Εισαγγελέα Πρωτοδικών, όταν αυτός ενεργεί προκαταρκτική εξέταση και μπορεί να αναθέτει σε Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών ή Εφετών την ενέργεια ειδικότερων πράξεων(άρθρο 5).

Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ.2, μετά τη διενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης, που διενεργείται από την ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή, η απόφαση της Βουλή για την άσκηση ή μη ποινικής δίωξης λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, και όχι με την ειδική πλειοψηφία, που όριζε το άρθρο 9 του ν.2509/1997. Περαιτέρω, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, η Ολομέλεια της Βουλής, αν το προτείνουν εγγράφως τουλάχιστον 30 βουλευτές, μπορεί, με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, να αποφασίζει οποτεδήποτε την ανάκληση της απόφασής της για την άσκηση ποινικής δίωξης ή την αναστολή της δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας. Η αναστολή μπορεί να αρθεί με τις ίδιες διατυπώσεις.

Η ανωτέρω διάταξη της παραγράφου 5, σε συνδυασμό με το τελευταίο εδάφιο της παρ.3 του άρθρου 86 του Σ, καταδεικνύει τον αυξημένο παρεμβατικό ρόλο της Βουλής στην ποινική δίωξη των υπουργών, συγκριτικά με το ρόλο της στην ποινική δίωξη των βουλευτών, όπου περιορίζεται στη χορήγηση άδειας στην εισαγγελική αρχή για την κίνηση της ποινικής δίωξης. Σχετικά, ο εισηγητής Ιωάννης Μπακόπουλος, στην παρέμβαση στην επιστημονική εκδήλωση με θέμα «ευθύνη υπουργών», που διοργανώθηκε στο ΝΣΚ την 24-11-2011 ανέφερε, μεταξύ άλλων: «Εφόσον, λοιπόν, το ίδιο το Σύνταγμα διακρίνοντας τις εξουσίες δεν προτάσσει κάποια μορφή κρατικής λειτουργίας έναντι κάποιας άλλης...το να προβλέπεται αυξημένος παρεμβατικός ρόλος ενός πολιτικού οργάνου στην απονομή της δικαιοσύνης με κατηγορούμενους εκπροσώπους της εκτελεστικής εξουσίας είναι προβληματικό, όταν αντίστοιχα δεν προβλέπεται τέτοιος θεσμικός ρόλος της Βουλής για τους ίδιους τους βουλευτές»(Μπακόπουλος Ι.2011, σελ.3). Ο αυξημένος, αυτός,

πολλαπλός έλεγχος της Βουλής σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας κατά υπουργού αντίκειται στην αρχή της ισότιμης διάκρισης των εξουσιών, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης να προτάσσεται αυξημένη προστασία των μελών της εκτελεστικής εξουσίας έναντι των μελών της νομοθετικής εξουσίας(Μπακόπουλος Ι.2011).

στ). συμμετοχοι

Στο άρθρο 7 παρ.1 ορίζεται ότι η άσκηση ποινικής δίωξης από τη Βουλή κατά υπουργού καταλαμβάνει υποχρεωτικά και τους τυχόν συμμετόχους, οι οποίοι κατηγορούνται και δικάζονται μαζί με τον υπουργό. Η ποινική διαδικασία, συνεπώς, για τους συμμετόχους, ταυτίζεται με την ποινική διαδικασία των υπουργών, μόνο σε περίπτωση που ασκηθεί από τη Βουλή ποινική δίωξη κατά του υπουργού. Σε περίπτωση δε που η Βουλή είτε εξαρχής απορρίψει την πρόταση περί ποινικής δίωξης της παρ.3 του άρθρου 86 Σ είτε, μετά την έκδοση του πορίσματος της ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής, αποφασίσει να μην ασκήσει ποινική δίωξη, οι τρίτοι συμμετέχοντες υπόκεινται κατά τις κοινές ποινικές διατάξεις στην αρμοδιότητα και δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών δικαστηρίων(άρθρο 7 παρ.3), οπότε πλέον ο Εισαγγελέας έχει τη δυνατότητα, στηριζόμενος σε στοιχεία, που εμπεριέχονται στη μήνυση ή στην έγκληση κατά του υπουργού, να προβεί στη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης για τρίτα πρόσωπα ή για άδικες πράξεις, που δεν εντάσσονται στο ειδικό καθεστώς περί ποινικής ευθύνης υπουργών(Λινός Δ.ΕγκΕισΑΠ,4/2003). Κατά συνέπεια, τότε μόνο αναβιώνει η δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών δικαστηρίων ως προς τους συμμετόχους, ώστε να είναι δυνατή η αυτοτελής και χωρισμένη από τον υπουργό δίωξή τους, όταν η Βουλή είτε απορρίψει ως προδήλως αβάσιμη την πρόταση για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης κατά του υπουργού είτε αποφασίσει, μετά την υποβολή του πορίσματος της κοινοβουλευτικής επιτροπής, τη μη άσκηση δίωξης κατά του υπουργού. Δεν αρκεί η παράλειψη της Βουλής να κινήσει τη διαδικασία της ποινικής δίωξης κατά το άρθρο 5 παρ. 2 ή η μη λήψη απόφασης από αυτήν για τη μη άσκηση ποινικής δίωξης κατά το άρθρο 6 παρ.2, προκειμένου να επανέλθει η δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών δικαστηρίων για τους συμμετόχους. Η Βουλή ενεργεί εν προκειμένω ως διοικητικό όργανο της πολιτείας και ως εκ τούτου απαιτείται συγκεκριμένη ενέργειά της και μάλιστα με τους πανηγυρικούς τύπους που τάσσονται στα άρθρα 5 παρ.2 και 6 παρ.2 και δε νοείται ούτε επιτρέπεται σιωπηρή απόρριψη της πρότασης για την άσκηση

ποινικής δίωξης, ως προδήλως αβάσιμης, ούτε σιωπηρή άρνηση για την άσκηση της ποινικής δίωξης(ΕΦ ΑΘ, 2937/2007, ΠοινΧρον.2008).

ζ). αναστολή της δίωξης

Σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 2, η τυχόν αναστολή της δίωξης κατά υπουργού από τη Βουλή αναστέλλει αυτόματα τη δίωξη και των συμμετεχόντων, ενώ η τυχόν ανάκληση της δίωξης του υπουργού δε συνεπάγεται το ίδιο για τους συμμετέχοντες, για τους οποίους απαιτείται ρητή σχετική απόφαση της Βουλής. Η διάταξη αυτή χαρακτηρίστηκε από τον Κ.Χρυσόγονο ως αντισυνταγματική, καθώς «η ανάκληση της δίωξης με απόφαση της Βουλής για τρίτο πρόσωπο-συμμέτοχο αποτελεί συγκαλυμμένη αμνήστευσή του και προσκρούει στο άρθρο 47, παρ.3 και 4 του Σ, χωρίς να βρίσκει έρεισμα στο τελευταίο εδάφιο της παρ.3 του άρθρου 86 του Σ»(Χρυσόγονος Κ.2003, σελ.564). Όσον αφορά δε στη συμπαραπομπή των συμμετόχων στο Ειδικό Δικαστήριο, ο ίδιος υποστηρίζει ότι αφενός προσκρούει στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, που θεσμοθετεί την αρχή του δικαιώματος για δίκαιη δίκη²³, αφετέρου μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα σε πρακτικό επίπεδο, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που ο αριθμός των συμμετεχόντων είναι μεγάλος(Χρυσόγονος Κ.2003).

η). Δικαστικό Συμβούλιο, Ειδικό Δικαστήριο

Στο άρθρο 8 ορίζεται ο τρόπος συγκρότησης του Δικαστικού Συμβουλίου του άρθρου 86 παρ.4 του Σ, καθώς και οι αρμοδιότητες αυτού. Το Συμβούλιο αυτό μέσα σε 5 ημέρες από τον ορισμό των μελών του ορίζει με απόφασή του ένα από τα μέλη του, που ανήκει στον Άρειο Πάγο, ως ανακριτή(άρθρο 10 παρ.1), ο οποίος έχει την υποχρέωση να επεκτείνει τη δίωξη και κατά των συμμετόχων που δεν αναφέρονται στην απόφαση της Βουλής για τη δίωξη(άρθρο 10 παρ.4). Δεν επιτρέπεται η βίαιη προσαγωγή, σύλληψη, προσωρινή κράτηση ή επιβολή περιοριστικών όρων κατά υπουργού, νυν ή τέως(άρθρο 10 παρ.3).

²³ Έτσι έκρινε και το ΕΔΔΑ το 2000 στην υπόθεση Coeme κατά Βελγίου, όπου απεφάνθη ότι, σε περίπτωση συνεκδίκασης πολιτικού προσώπου και συμμετόχου αυτού ενώπιον του προβλεπομένου από το Σύνταγμα Ειδικού Δικαστηρίου, παραβιάζεται το άρθρο 6 παρ.1 ΕΣΔΑ(Χρυσόγονος Κ.2013).

Η δικογραφία, μετά το πέρας της ανάκρισης, διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα του Δικαστικού Συμβουλίου(άρθρο 11 παρ.1, εδ.α'), ο οποίος μπορεί να επιστρέψει τη δικογραφία στον ανακριτή για συμπλήρωση της ανάκρισης ή να υποβάλει τη δικογραφία με την πρότασή του στο Συμβούλιο(άρθρο 11 παρ.1, εδ.β'). Το βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο(άρθρο 11 παρ.3). Αν συντρέχει περίπτωση παραπομπής μόνο του συμμετόχου, το Συμβούλιο τον παραπέμπει στο ακροατήριο του αρμόδιου κατά τις κοινές ποινικές διατάξεις δικαστηρίου(άρθρο 11 παρ.4).

θ). διαδικασία στο ακροατήριο

Στο άρθρο 12 ορίζονται τα της συγκρότησης του Ειδικού Δικαστηρίου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 86 παρ.4 του Σ. Μετά τη συγκρότησή του, ο Πρόεδρος αυτού με πράξη του ορίζει δικάσιμο μέσα σε προθεσμία από σαράντα έως εξήντα ημέρες από την έκδοση της πράξης(άρθρο 13 παρ.1).

Η διαδικασία στο ακροατήριο διεξάγεται σύμφωνα με τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο αυτό(άρθρο 14). Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου είναι αμετάκλητη(άρθρο 17 παρ.1). Αίτηση για ακύρωση της διαδικασίας ή της απόφασης από τον απόντα κατηγορούμενο δεν επιτρέπεται, όπως επίσης δεν επιτρέπεται επανάληψη της διαδικασίας σε βάρος του κατηγορουμένου(άρθρο 17 παρ.2,3).

8.ΝΟΜΟΣ 3961/2011(ΦΕΚ 97 Α΄/29-4-2011).

Σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο για τη χώρα μας, όπου πληθώρα οικονομικών σκανδάλων, στα οποία εμπλέκονταν πολιτικά πρόσωπα, είδαν το φως της δημοσιότητας, όπου επικρατεί η εντύπωση ότι οι πολιτικοί μένουν πάντα ατιμώρητοι, όπου καταρρέει η εμπιστοσύνη των πολιτών στην καθαρότητα των κυβερνώντων, όπου κυριαρχεί η δυσπιστία όσον αφορά στη βούληση των αρμοδίων να αποδώσουν ποινική ευθύνη σε οιονδήποτε ενεχόμενο σε υπόθεση διαφθοράς ή κατάχρησης δημοσίου χρήματος, ψηφίζεται ο νόμος 3961/2011, ο οποίος τροποποιεί και συμπληρώνει τον ισχύοντα νόμο 3126/2003(Αναγνωστόπουλος Ηλ.2011). Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού, οι αλλαγές που επέρχονται στοχεύουν στην ικανοποίηση του καθολικού αιτήματος να μη μένουν ατιμώρητοι οι πολιτικοί και «στην εξάλειψη διακρίσεων υπέρ των υπουργών, που δεν επιβάλλονται από το Σύνταγμα και στην πρόβλεψη δικονομικών μέτρων που διευκολύνουν το ανακριτικό έργο»(αιτ.έκθεση σχ.ν.2011).

Οι σημαντικές αλλαγές που επέφερε στο προϊσχύσαν καθεστώς του ν. 3126/2003 ο νέος νόμος συνοψίζονται στα εξής:

- κατάργηση της ειδικής πενταετούς παραγραφής,
- επιβολή περιοριστικών όρων σε βάρος υπουργού,
- υποχρεωτική κατάσχεση οικονομικού οφέλους,
- δημιουργία γνωμοδοτικού συμβουλίου πριν από το σύσταση της προανακριτικής επιτροπής της Βουλής,
- δέσμευση κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων και χρηματοπιστωτικών προϊόντων μετά την άσκηση ποινικής δίωξης, εφόσον η δίωξη αφορά κακουργηματική πράξη.

Ειδικότερα :

α). κατάργηση της πενταετούς παραγραφής

Σύμφωνα με την παρ.1 εδαφ.α΄ του άρθρου 3, πλημμελήματα ή κακουργήματα, που τελούνται από υπουργό, κατά την άσκηση των καθηκόντων του, παραγράφονται σύμφωνα με όσα ορίζονται στις διατάξεις των άρθρων 111 και 112 του Ποινικού Κώδικα.

Η βραχυχρόνια πενταετής παραγραφή του προϊσχύσαντος καθεστώτος καταργείται, καθώς, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του νόμου, δε δικαιολογείται από μόνη την ανάγκη ταχείας περαίωσης της διαδικασίας, αντιθέτως δυσχεραίνει την αξίωση για ασφαλή διάγνωση της υπόθεσης και ορθή απονομή της δικαιοσύνης(αιτ.εκθ.σχ.ν.2011).

Η εξομοίωση της παραγραφής των αδικημάτων των υπουργών με την «κοινή» παραγραφή, που προβλέπεται στον Ποινικό Κώδικα για όλους τους πολίτες, ναι μεν αποτελεί ένα πρώτο βήμα που απαλύνει την επικρατούσα εικόνα της προνομιακής μεταχείρισης του υπουργού, εξουδετερώνεται όμως και αυτό από την τασσόμενη στο άρθρο 86 του Σ ειδική αποσβεστική προθεσμία, που συμπληρώνεται μετά την πάροδο της δεύτερης τακτικής συνόδου της επόμενης της τέλεσης της άδικης πράξης βουλευτικής περιόδου(Αναγνωστόπουλος Η.2011).

β). θεσμοθέτηση τριμελούς γνωμοδοτικού συμβουλίου

Κατά τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 2 του ν.3961/2011, μετά την υποβολή της πρότασης περί άσκησης ποινικής δίωξης, η Βουλή δύναται να αναθέτει σε τριμελές γνωμοδοτικό συμβούλιο τον νομικό έλεγχο των στοιχείων της κατηγορίας, καθώς και την αξιολόγηση του ουσία βάσιμου αυτών. Το συμβούλιο αυτό, το οποίο αποτελείται από έναν αντεισαγγελέα του ΑΠ και δύο εισαγγελείς εφετών, που κληρώνονται σε δημόσια συνεδρίαση της Ολομέλειας της Βουλής μεταξύ όλων των αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου και όλων των εισαγγελέων εφετών, που υπηρετούν στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών, αφού ελέγξει το νόμο και ουσία βάσιμο των στοιχείων της κατηγορίας, γνωμοδοτεί περί του εάν υπάρχει περίπτωση για διερεύνηση ποινικής ευθύνης υπουργών και παραδίδει τη γνωμοδότησή του στον Πρόεδρο της Βουλής. Η γνωμοδότηση αυτή ανακοινώνεται στην Ολομέλεια της Βουλής και διανέμεται στους βουλευτές. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις παραγράφους 4 και 5 του ίδιου άρθρου, ακολουθεί η διαδικασία της συγκρότησης της ειδικής

κοινοβουλευτικής επιτροπής για τη διενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης, ως αυτή ίσχυε και στο καθεστώς του ν. 3126/2003.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του νόμου αυτού, η θεσμοθέτηση ενός νέου οργάνου, του τριμελούς γνωμοδοτικού συμβουλίου, το οποίο αναλαμβάνει, μετά τον έλεγχο της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της κατηγορίας, που αποδίδεται στον υπουργό, να πιθανολογήσει περί της ύπαρξης ή μη ποινικής ευθύνης αυτού, αποσκοπεί στην παροχή βοήθειας στο έργο των βουλευτών, προκειμένου αυτοί να σχηματίσουν ασφαλέστερα νομική άποψη για την εν λόγω υπόθεση. Επίσης, με τη διαμεσολάβηση του γνωμοδοτικού συμβουλίου, αποφεύγεται η άσκοπη ενασχόληση της Βουλής με προδήλως νόμο και ουσία αβάσιμες κατηγορίες κατά υπουργών(αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο ν3961/2011.2011). Σχετικά, ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Χ.Καστανίδης, κατά τη συζήτηση του εν λόγω νομοσχεδίου στην Ολομέλεια της Βουλής, κατά τη συνεδρίαση της 13-4-2011, ανέφερε μεταξύ άλλων ότι η σύσταση του γνωμοδοτικού συμβουλίου, με τη συμμετοχή μάλιστα ανώτατων εισαγγελικών αρχών, ουσιαστικό αποτελεί εχέγγυο αντικειμενικότερης κρίσης των βουλευτών και ελέγχου της εκάστοτε κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, η οποία δε δεσμεύεται μεν νομικά από τη γνωμοδότηση, δεσμεύεται όμως ηθικά και δε μπορεί πλέον να αποφασίζει περί της δίωξης ή μη υπουργού με βάση κομματικές εμπάθειες ή κομματικά κριτήρια²⁴(Καστανίδης Χ.2011). Κατά την άποψη δε του Ν.Αλιβιζάτου, η γνωμοδότηση του ως άνω Συμβουλίου, ενδεχομένως θα βαρύνει πολιτικά στην απόφαση που θα λάβει η Βουλή, «δεν θα παύει, ωστόσο, να συνιστά ένα επί πλέον φίλτρο-πέραν των πέντε (!) που προβλέπονται σήμερα-για την παραπομπή των τυχόν εμπλεκομένων στο ακροατήριο»(Αλιβιζάτος Ν.2009, σελ.3).

Η θεσμοθέτηση, με τον νόμο αυτό, του ως άνω τριμελούς γνωμοδοτικού συμβουλίου προκάλεσε έντονες αντιδράσεις και κρίθηκε άστοχη και αντισυνταγματική. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ.1 του άρθρου 86 Σ, η Βουλή είναι αποκλειστικώς αρμόδια την άσκηση ποινικής δίωξης κατά υπουργού για τις πράξεις, που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του ειδικού καθεστώτος περί υπουργών. Επίσης, σύμφωνα με την παρ.2 του ίδιου άρθρου, απαγορεύεται ρητά κάθε δίωξη, ανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση κατά υπουργού, χωρίς την προηγούμενη άσκηση ποινικής δίωξης από τη Βουλή, σε περίπτωση δε που στα πλαίσια άλλης ποινικής διαδικασίας προκύψουν οποιαδήποτε στοιχεία, σχετικά με το πρόσωπο υπουργού,

²⁴ Έτσι, κατά τον ίδιο, μπορεί να καταπολεμηθεί η διαφθορά και να υπάρξει γενικότερα διαφάνεια στη δημόσια ζωή(Καστανίδης Χ.2011).

αυτά διαβιβάζονται από το αρμόδιο όργανο αμέσως στη Βουλή. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το Σ απαγορεύει ρητά την καθ' οιονδήποτε τρόπο ανάμειξη, έστω και γνωμοδοτική, δικαστικών λειτουργιών πριν από την άσκηση ποινικής δίωξης κατά υπουργού από τη Βουλή(Αναγνωστόπουλος Η.2011). Περαιτέρω, όπως προκύπτει από το άρθρο 89 Σ και το άρθρο 41 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών, οι εισαγγελικοί λειτουργοί απαγορεύεται να συμμετέχουν σε επιτροπές με γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Αποκλειστικό τους έργο είναι η άσκηση ποινική δίωξης, η υποβολή πρότασης στα δικαστικά συμβούλια και στα ποινικά δικαστήρια και η εκτέλεση των ποινών. Εν προκειμένω, με το άρθρο 2, καλούνται οι εισαγγελείς να επιτελέσουν έργο, το οποίο είναι πέρα και έξω από τις αρμοδιότητες, που το ίδιο το Σ έχει επιφυλάξει γι αυτούς(ΔΙΚΑΣΤΗΣ. 2011).

Εξάλλου, πέραν των ως αναφερομένων, που προσδίδουν αντισυνταγματικότητα στην εν λόγω διάταξη, η ανάθεση στο γνωμοδοτικό συμβούλιο της «προεξέτασης», ουσιαστικά, της υπόθεσης, σηματοδοτεί τη μετατόπιση της ευθύνης για την άσκηση της ποινικής δίωξης κατά υπουργού από τη Βουλή στη δικαστική λειτουργία. Συγκεκριμένα, αν το γνωμοδοτικό συμβούλιο γνωμοδοτήσει υπέρ της παραγραφής του αδικήματος, είναι βέβαιο ότι η Βουλή θα πράξει το ίδιο, αποποιούμενη κάθε ευθύνης και έχοντας ως άλλοθι τη σύμφωνη προγενέστερη γνώμη της Δικαιοσύνης. Σε περίπτωση δε που το γνωμοδοτικό συμβούλιο γνωμοδοτήσει υπέρ της παραπομπής, η Βουλή, μη δεσμευόμενη από τη γνωμοδότηση, αποφασίζει κατά την κρίση της. Αν αυτή αποφασίσει την παραπομπή και στη συνέχεια το Δικαστικό Συμβούλιο έχει αντίθετη άποψη, τότε και πάλι στοχοποιείται η Δικαστική εξουσία, η οποία αποφάσισε διαφορετικά απ ό,τι είχε αποφανθεί η γνωμοδοτική επιτροπή. Με την άποψη αυτή συντάσσεται και η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων(ΔΙΚΑΣΤΗΣ.2011). Υποστηρίχθηκε, τέλος, και η άποψη ότι η θεσμοθέτηση του εισαγγελικού γνωμοδοτικού συμβουλίου, σε μία διαδικασία της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Βουλής, αδικεί τόσο τη Βουλή όσο και την Εισαγγελική Αρχή, καθώς «οι μεν βουλευτές-αν και νομικοί στην πλειονότητά τους- τεκμαίρεται ότι δεν είναι ικανοί(ή πρόθυμοι)να κρίνουν αν επιβάλλεται η σύσταση ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής για τη διερεύνηση υπουργικών αδικημάτων, οι δε εισαγγελείς ρίπτονται απροστάτευτοι στην πολιτική αρένα»(Αναγνωστόπουλος Η.2011, σελ. 2).

γ). Υποχρεωτική κατάσχεση οικονομικού οφέλους

Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 2 του ν.3961/2011, όταν η αξιόποινη πράξη, για την οποία διενεργείται προκαταρκτική εξέταση συνεπάγεται για τον υπουργό οικονομικά οφέλη, κατά την έννοια του άρθρου 76 παρ.1 του Ποινικού Κώδικα, η διενεργούσα την προκαταρκτική εξέταση κοινοβουλευτική επιτροπή διατάσσει την κατάσχεσή τους. Για τα κατασχεθέντα αποφαίνεται το Δικαστικό Συμβούλιο, με το βούλευμα που εκδίδει επί της κατηγορίας. Ο καθ ου η κατάσχεση υπουργός μπορεί να ζητήσει την άρση της κατάσχεσης, με αίτησή του προς το Δικαστικό Συμβούλιο. Σύμφωνα δε με το άρθρο 76 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα, αντικείμενα που είναι προϊόντα κακουργήματος ή πλημμελήματος, το οποίο πηγάζει από δόλο, καθώς και το τίμημά τους, και όσα αποκτήθηκαν με αυτά, καθώς επίσης και αντικείμενα που χρησίμευσαν ή προορίζονταν για την εκτέλεση τέτοια πράξης, μπορούν να δημευθούν, αν αυτά ανήκουν στον αυτουργό ή σε κάποιον από τους συμμετόχου.

Κατά την αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του νόμου, η ανωτέρω διάταξη συμπεριλήφθηκε στο νόμο, διότι υφίσταται διάσταση απόψεων στη νομολογία και στη θεωρία, σχετικά με το αν είναι επιτρεπτή στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης η επιβολή κατάσχεσης, επιπροσθέτως δε διότι έτσι εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον, που πλήγεται από την παράνομη πράξη του υπουργού(αιτιολ.εκθ.στο σχ.ν.2011).

δ). δέσμευση περιουσιακών στοιχείων σε περίπτωση δίωξης για κακουργηματική πράξη

Κατά το άρθρο 4, εφόσον η πράξη, για την οποία διενεργείται ανάκριση, είναι σε βαθμό κακουργήματος, ο ανακριτής, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, μπορεί να απαγορεύσει την κίνηση κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων, που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και το άνοιγμα των θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορουμένου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, όταν υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί, οι τίτλοι, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγματα, που προέρχονται από την τέλεση του ανωτέρω εγκλήματος. Από την επίδοση της διάταξης του ανακριτή, που επέχει θέση κατάσχεσης, απαγορεύεται το άνοιγμα της θυρίδας και είναι άκυρη έναντι του Δημοσίου

εκταμίευση χρημάτων από το λογαριασμό ή εκποίηση τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Ο κατηγορούμενος και ο τυχόν τρίτος, σε περίπτωση κοινών λογαριασμών, τίτλων, χρηματοπιστωτικών προϊόντων ή κοινής θυρίδας, δικαιούνται να ζητήσουν την άρση της διάταξης του ανακριτή, με αίτηση που απευθύνεται προς το Δικαστικό Συμβούλιο και κατατίθεται στον ανακριτή ή τον εισαγγελέα, μέσα σε είκοσι ημέρες από την επίδοση σ αυτόν της διάταξης.

Η διάταξη αυτή αποσκοπεί στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου(αιτιολ.έκθ.στο σχ.ν.2011).

ε). δυνατότητα επιβολής περιοριστικών όρων

Σύμφωνα με το άρθρο 5, δεν επιτρέπεται κατά νυν ή τέως υπουργού έκδοση εντάλματος βίαιης προσαγωγής, σύλληψης και προσωρινής κράτησης, όπως ίσχυε και στο προισχύσαν καθεστώς, επιτρέπεται όμως η επιβολή περιοριστικών όρων, σύμφωνα με τα άρθρα 282 παρ.1.2, 4 και 296 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 62 του Σ. Και αυτό διότι, «ενώ φαίνεται δικαιολογημένη η μη έκδοση σε βάρος υπουργού εντάλματος βίαιης προσαγωγής, σύλληψης και προσωρινής κράτησης, που αποτελούν σκληρά μέτρα δικονομικού καταναγκασμού και προκαλούν δυσανάλογη βλάβη στην πολιτική ζωή του τόπου, σε σχέση με το δικονομικό όφελος, στο οποίο στοχεύουν...δεν φαίνεται δικαιολογημένη η απαγόρευση επιβολής περιοριστικών όρων, αφού οι τελευταίοι αποτελούν ήπιο μέτρο στοιχειώδους δικονομικής εξασφάλισης»(αιτιολ.εκθ.στο σχ.ν.2011, σελ. 4).

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι ναι μεν η δυνατότητα επιβολής περιοριστικών όρων στον υπουργό, η οποία παρέχεται για πρώτη φορά στην ιστορία του εν λόγω θεσμού, είναι βαρύνουσας σημασίας, ωστόσο αποδυναμώνεται στην πράξη από το γεγονός ότι, προκειμένου να επιβληθούν περιοριστικοί όροι στον κατηγορούμενο υπουργό, απαιτείται η εμφάνισή του προς απολογία, εμφάνιση, όμως, που επαφίεται στη διακριτική ευχέρειά του, καθώς, σε περίπτωση που ο ίδιος αρνείται να εμφανισθεί, δεν επιτρέπεται η βίαιη προσαγωγή ή η σύλληψή του(Αναγνωστόπουλος Η.2011).

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 6, παρέχεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο υπουργό να ζητήσει από το Ειδικό Δικαστήριο ή από το Δικαστικό Συμβούλιο, σε περίπτωση που ανακύψει ζήτημα παραγραφής της αξιόποινης πράξης λόγω

παρέλευσης της κατά το άρθρο 3 παρ.2 τασσομένης προθεσμίας, να προχωρήσει περαιτέρω στον κατ ουσίαν έλεγχο της κατηγορίας.

9.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Η λειτουργία του ειδικού θεσμού περί ποινικής ευθύνης των υπουργών, όπως αυτός σταδιακά τροποποιήθηκε με τις αναθεωρήσεις τόσο του Σ όσο και των οικείων εκτελεστικών ποινικών νόμων, αποδείχθηκε με την πάροδο των ετών αναποτελεσματικός και δέχθηκε και δέχεται σωρεία αρνητικών κριτικών από το νομικό κόσμο της χώρας και όχι μόνο. Χαρακτηρίστηκε, μεταξύ άλλων, ως «ένα πλέγμα θεσμικής νομιμοποίησης του πολιτικού εγκλήματος(το οποίο είναι στην ουσία έγκλημα του κοινού ποινικού δικαίου)που διασφαλίζει το ακαταδίωκτο και ατιμώρητο των πρωθυπουργών και υπουργών, με ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο(N.3126/2003)στο οποίο περιλαμβάνονται και συνταγματικές διατάξεις(άρθρ. 85 και 86), που τους εξασφαλίζει προνομιακή-σε σχέση με τους απλούς πολίτες-μεταχείριση»(Αλαμπάσης Θ. 2012, σελ.1). Ειδικά, όσον αφορά στο άρθρο 86 του Σ, διατυπώθηκε η άποψη ότι πρόκειται για ένα άρθρο προβληματικό και αισχρό, καθώς, με δεδομένη τη μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθρου 26 του Σ, που ορίζει τη διάκριση των εξουσιών, καθώς και την επίσης μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθρου 4, σύμφωνα με την οποία όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, είναι αδικαιολόγητο και αντισυνταγματικό το περιεχόμενό του, το οποίο αποτελεί εν τέλει το μέσο για την καταστρατήγηση του ίδιου του Σ και των νόμων από τα μέλη της κυβέρνησης(Τζιουράς Γ.2012). Πλείστες ποινικές υποθέσεις, στις οποίες εμπλέκονταν υπουργοί, δε διερευνήθηκαν ποτέ, γεγονός που εντείνει την αγανάκτηση και τη δυσπιστία του ελληνικού λαού απέναντι στην πολιτική εξουσία. Είναι κοινώς πλέον δεκτό ότι οι ειδικές διατάξεις περί ποινικής ευθύνης υπουργών χρήζουν τροποποίησης, η οποία πρέπει να πραγματοποιηθεί τόσο μέσω της αναθεώρησης του άρθρου 86 του Σ, όσο και μέσω της τροποποίησης του ισχύοντος εκτελεστικού ν.3126/2003, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον ν.3961/2011. Αυτό, όμως, που πρέπει

να ληφθεί υπόψη και να γίνει κατανοητό από τον κάθε ένα είναι το γεγονός ότι, άσχετα από τις τυχόν νομοθετικές ατέλειες του εν λόγω θεσμού, αυτό που έχει ύψιστη και καταλυτική σημασία είναι ο τρόπος που διαχειρίζεται την εφαρμογή του το εκάστοτε πολιτικό σύστημα, αν δηλαδή στοχεύει μέσω αυτού στο δημόσιο όφελος και στην πάταξη της διαφθοράς ή αν αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση κομματικών ή άλλων συμφερόντων(Καστανίδης Χ.2011).

Οι προτάσεις που κατατέθηκαν σχετικά με την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί για την τροποποίηση του ισχύοντος καθεστώτος είναι πολλές και διάφορες.

Κατά την άποψη του πρώην υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Χάρη Καστανίδη, το πρόβλημα στην αναζήτηση της ποινικής ευθύνης υπουργού, με το υφιστάμενο καθεστώς, έγκειται στη μετατροπή μίας κοινοβουλευτικής, πολιτικής διαδικασίας σε δικαστική. Όπως ανέφερε στη συνεδρίαση της 13-4-2011 κατά τη συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής του νομοσχεδίου περί τροποποίησης του ν.3126/2003, «η κοινοβουλευτική διαδικασία, όταν επιχειρείται να μετατραπεί σε δικαστική, ενέχει τον κίνδυνο να πρυτανεύσει όχι το κριτήριο του κρίνοντος δικαστικού λειτουργού, αλλά του κρίνοντος βουλευτή, που δεσμεύεται από την κομματική πειθαρχία»(Καστανίδης Χ.2011, σελ.11).Γι αυτόν ακριβώς το λόγο προτείνει την αναθεώρηση του αρ. 86 του Σ, προκειμένου πλέον για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά υπουργού να απαιτείται αποκλειστικά και μόνο απόφαση της Βουλής, η οποία να επιτρέπει την άρση της ασυλίας του υπουργού και την άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον του. Μετά την έκδοση της εν λόγω απόφασης, η Βουλή πρέπει να απεμπλέκεται από την ποινική διαδικασία, την οποία και πρέπει να αναλαμβάνουν τα αρμόδια τακτικά δικαστικά όργανα(Καστανίδης Χ.2011). Κατά τον Ν.Αλιβιζάτο, είναι αναγκαία η άμεση αναθεώρηση του Σ και η απεξάρτηση της ποινικής δίωξης των υπουργών από τη Βουλή, καθώς η συγκεκριμένη αρμοδιότητα της Βουλής είναι ο κύριος λόγος της πολιτικής και ηθικής αναξιοπιστίας της εποχής μας(Αλιβιζάτος Ν.2009). Η δίωξη ή η απαλλαγή των υπουργών δεν πρέπει να επαφίεται στην κρίση των πολιτικών τους φίλων ή των πολιτικών τους αντιπάλων, αλλά στην κρίση της τακτικής δικαιοσύνης και συγκεκριμένα στην κρίση ανώτατων Εισαγγελικών Λειτουργιών(Αλιβιζάτος Ν.2013). Ο Ιωάννης Παραράς τάσσεται υπέρ της κατάργησης του άρθρου 86 του Σ και εν γένει του ειδικού θεσμού περί ποινικής ευθύνης υπουργών, προκειμένου και αυτοί, όπως όλοι οι λοιποί πολίτες, να διώκονται

βάσει των κοινών ποινικών διατάξεων(Παραράς Ι.2014). Παρεμφερής είναι και η τοποθέτηση του Β.Βλαχόπουλου. Κατά την άποψή του, τόσο η ιστορική και η συγκριτική, σε σχέση με τα ισχύοντα καθεστάτα σε άλλα κράτη, όσο και η δογματική θεώρηση του θεσμού καταδεικνύουν την άμεση ανάγκη για συνταγματική αναθεώρηση και ανάθεση της αρμοδιότητας της άσκησης της ποινικής δίωξης στην τακτική δικαιοσύνη(Βλαχόπουλος Β.2013).

Ο Κ.Χρυσόγονος υποστηρίζει αφενός ότι η ποινική δίωξη κατά υπουργού πρέπει να ασκείται από ένα συλλογικό όργανο, το οποίο θα αποτελείται από ανώτατους εισαγγελικούς λειτουργούς, κατόπιν σχετικής άδειας της Βουλής, αφετέρου ότι πρέπει να καταργηθεί η ειδική αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 86 του Σ. Επισημαίνει ιδιαίτερα την αντικειμενική αδυναμία των βουλευτών, εξαιτίας της έλλειψης των απαιτούμενων νομικών γνώσεων, να αναλαμβάνουν και να ασκούν καθήκοντα εισαγγελέα για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά υπουργού, καθώς και την κομματική ταυτότητά τους, που τους αναγκάζει, τις περισσότερες φορές, να ακολουθούν τη γραμμή του κόμματος, με αποτέλεσμα την πλήρη κομματικοποίησης της εν λόγω δικαστικής αρμοδιότητας της Βουλής. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, «Η εξαρχής πολιτικοποίηση της ποινικής ευθύνης των υπουργών, δηλ. η έναρξη της διαδικασίας με απόφαση της Βουλής και μόνον, αποτελεί αρχαϊκό στοιχείο του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, που υποχωρεί τις τελευταίες δεκαετίες στον ευρωπαϊκό χώρο. Και, βέβαια, όλα αυτά όχι μόνο συντείνουν στην ατιμωρησία της πολιτικής διαφθοράς, αλλά και αποθρασύνουν τους επίδοξους συμμετόχους της»(Χρυσόγονος Κ. 2011, σελ.1).Για τους λόγους αυτούς θεωρεί επιβεβλημένη την άμεση αναθεώρηση του άρθρου 86 του Σ.(Χρυσόγονος Κ.2013). Με την πρόταση αυτή συντάσσεται και ο Π.Σίσκος. Κατά την άποψή του, το γεγονός ότι ανατίθεται στη Βουλή η αποκλειστική αρμοδιότητα της άσκησης ποινικής δίωξης κατά υπουργού, επειδή υφίσταται ο κίνδυνος πολιτικής μεροληψίας της αμιγώς δικαστικής εξουσίας είναι σχήμα οξύμωρο, καθώς είναι δεδομένη η πολιτική αμεροληψία των βουλευτών, που απαρτίζουν τη Βουλή. Χαρακτηρίζει, επίσης, ως ιδιαίτερος προκλητική την τασσόμενη στο άρθρο 86 του Σ αποσβεστική προθεσμία, η οποία δεν συναντάται σε κανένα συνταγματικό κείμενο άλλης ευρωπαϊκής χώρας, παρά το γεγονός ότι το σύνολο σχεδόν των ευρωπαϊκών συνταγμάτων περιέχουν ειδικές ρυθμίσεις για την ποινική δίωξη των υπουργών. Έτσι, θεωρεί ότι ένα τέτοιο συλλογικό όργανο, συγκροτούμενο από ανώτατους εισαγγελικούς λειτουργούς, παρέχει όλα τα εχέγγυα ορθής κρίσης και, κατά το δυνατόν, πολιτικής αμεροληψίας. Συμπληρώνει δε ότι στο

συλλογικό όργανο πρέπει να συμμετέχουν και διοικητικοί δικαστές, καθώς τα αδικήματα που υπάγονται στον εν λόγω ειδικό θεσμό αφορούν πράξεις άσκησης δημόσιας εξουσίας και ως εκ τούτου ρυθμίζονται από τους κανόνες δημοσίου δικαίου(Πίσκος Π.2011).

Κατά την οργάνωση κατά της Διαφθοράς με την επωνυμία Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, επιβάλλεται η άμεση αναθεώρηση του άρθρου 86, προκειμένου οι υπουργοί, στους οποίους αποδίδονται άδικες πράξεις κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, να παραπέμπονται χωρίς έρευνα στο Δικαστικό Συμβούλιο, το οποίο και θα είναι αποκλειστικώς αρμόδιο για την παραπομπή τους ή μη στο Ειδικό Δικαστήριο(Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς.2012).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η τοποθέτηση του συνταγματολόγου Αντωνίου Μανιτάκη. Κατ' αυτόν, είναι δεδομένο ότι η χώρα μας πάσχει από πολυνομία και από δαιδαλώδεις νόμους, που δεν εφαρμόζονται ποτέ. Το γεγονός αυτό αποδείχθηκε περίτρανα τα τελευταία είκοσι χρόνια, κατά τα οποία παρατηρήθηκαν και καταγγέθηκαν σωρεία σκανδάλων, με εμπλεκόμενα πολιτικά πρόσωπα, για τα οποία σκάνδαλα συστάθηκαν ειδικά δικαστήρια, συγκροτήθηκαν ειδικές ανακριτικές και εξεταστικές επιτροπές της Βουλής και αναλώθηκαν ατελείωτες ώρες συζητήσεων και τοποθετήσεων σε όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Το αποτέλεσμα; Η πλήρης ατιμωρησία των υπευθύνων. Το ισχύον, λοιπόν, καθεστώς απέδειξε ότι είναι ανεπαρκές και δυσλειτουργικό. Η μόνη λύση σήμερα για την εξυγίανση της νοσηρής ισχύουσας κατάστασης, που οδηγεί στην ατιμωρησία και, ουσιαστικά, στην ποινική ασυλία των υπουργών, είναι η κατάργηση του ειδικού θεσμού περί ποινικής ευθύνης και η υπαγωγή των προσώπων αυτών, όπως και όλων των λοιπών πολιτών, στους κοινούς ποινικούς νόμους. Η κατάργηση αυτή, όμως, πρέπει να συνδυαστεί με την δραστική ενίσχυση της αστικής και της πολιτικής τους ευθύνης:

- της αστικής τους ευθύνης κατά τρόπο ώστε, όσοι εξ αυτών ζημιώνουν υπαίτιως το Δημόσιο, να ευθύνονται και να το αποζημιώνουν με την ατομική αλλά και την οικογενειακή τους περιουσία,
- της πολιτικής τους ευθύνης, με την έννοια ότι στους παρανομούντες υπουργούς και γενικότερα πολιτικούς, πρέπει να επιβάλλονται πολιτικές κυρώσεις, παραδειγματική πολιτική τιμωρία. Στο σημείο αυτό ακριβώς έγκειται και η ευθύνη του λαού. Ο κάθε πολίτης, ο οποίος, τα τελευταία, ιδιαιτέρως, χρόνια με αγανάκτηση και οργή απαιτεί την πάταξη της δημόσιας διαφθοράς και την εξυγίανση της πολιτικής κατάστασης της χώρας, οφείλει να

απομονώσει, να αποδυναμώσει και εν τέλει να ακυρώσει τα εν λόγω πολιτικά πρόσωπα, εκλέγοντας με την ψήφο του πρόσωπα «καθαρά», άξια και τίμια. Μόνο έτσι μπορεί να επέλθει η αναζητούμενη κάθαρση και η εξυγίανση σε πολιτικό και όχι μόνο επίπεδο(Μανιτάκης Α.2013).

10. ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

Με βάση όλα τα ανωτέρω αναφερόμενα και σε μία προσπάθεια οικοδόμησης ενός νέου συστήματος, καθώς το ισχύον σύστημα καταρρέει υπό το βάρος όλων των υποθέσεων διαφθοράς και υποκλοπής, που παρέμειναν ανεξερεύνητες μέχρι σήμερα, καθίσταται αναγκαία η αναθεώρηση του άρθρου 86 του Σ, προς τις εξής κατευθύνσεις:

α). διεύρυνση της αποσβεστικής προθεσμίας

Η υφιστάμενη σήμερα αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 86 παρ.3 του Σ, που περιορίζει τη δυνατότητα της Βουλής να ασκήσει ποινική δίωξη κατά υπουργού μετά το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της επόμενης της τέλεσης της πράξης βουλευτικής περιόδου, όπως εκτενώς προαναφέρθηκε, αποδείχθηκε ασφυκτική και οδήγησε στο παρελθόν στο απυρόβλητο υπουργούς και κατέστησε αδύνατο τον ποινικό κολασμό τους. Οι δικαιολογητικοί λόγοι που προβάλλονται για τη συντομότητα αυτή προθεσμία κρίνονται ανεπαρκείς για να στηρίξουν την ευνοϊκή αυτή μεταχείριση των υπουργών έναντι των λοιπών πολιτών. Η διεύρυνσή της και η υιοθέτηση μίας πενταετούς προθεσμίας, υπολογιζόμενης ημερολογιακά από την τέλεση της πράξης, θα προσδώσει καταρχάς ένα ξεκάθαρο χρονικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο δύναται να ασκήσει τη σχετική αρμοδιότητά της η Βουλή. Έτσι, θα αποφευχθούν αντιπαλότητες και αντιπαραθέσεις, σχετικά με την πάροδο ή μη της προθεσμίας, όπως αυτές που ταλάνισαν τον νομικό κόσμο της χώρας στην υπόθεση της λίστας «Φαλσιανί-Λαγκάρντ». Περαιτέρω, η διεύρυνση της προθεσμίας θα παρέχει επαρκή χρόνο στη Βουλή, προκειμένου αυτή ώριμα και συνειδητά να αποφαινεται περί της δίωξης, ενώ ταυτόχρονα εναρμονίζεται με το αίσθημα περί δικαίου και την αρχή της ισότητας, που τάσσει την ίση μεταχείριση των υπουργών και των λοιπών πολιτών.

β). Θεσμοθέτηση προκαταρκτικού σταδίου

Σύμφωνα με το ισχύον καθεστώς, η Βουλή, βάσει μίας πρότασης κατηγορίας 30 τουλάχιστον βουλευτών, η οποία ενδεχομένως να στηρίζεται σε ανυπόστατες πληροφορίες από τα διάφορα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή βάσει μίας αναφοράς από τον Εισαγγελέα, καλείται να λάβει μία πολύ σοβαρή απόφαση, σχετικά με την άσκηση ή μη ποινικής δίωξης κατά υπουργού, με αφετηριακή πράξη τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Προκειμένου η απόφαση αυτή να είναι επαρκώς στοιχειοθετημένη και αιτιολογημένη, πρέπει να θεσμοθετηθεί ένα προκαταρκτικό στάδιο, που θα προηγείται της διαβίβασης της σχετικής ποινικής δικογραφίας στη Βουλή. Συγκεκριμένα, η κατ αρχήν ανάληψη της δικογραφίας από ένα ανώτατο δικαστικό όργανο, το οποίο θα έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα, αφού καλέσει τον καταγγελλόμενο υπουργό να παράσχει τις απαιτούμενες εξηγήσεις, να συντάξει ένα πόρισμα, αποφαινόμενο για το αίτημα περί ποινικής δίωξης κατά του υπουργού, θα διευκόλυνε επαρκώς τη διελεύκανση της υπόθεσης. Η διαβίβαση της σχετικής δικογραφίας στη Βουλή, με συνημμένο το ως άνω πόρισμα, θα βοηθήσει τους βουλευτές να σχηματίσουν δικανική κρίση και να αποφανθούν ώριμα και εμπειριστατωμένα επί της κατηγορίας.

γ). συμμετοχή δικαστών στην επιτροπή προκαταρκτικής εξέτασης

Η Βουλή, μετά την αναθεώρηση του 2001, έχει, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 86 του Σ, την αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, κατά το στάδιο της οποίας αναλαμβάνει χρέη Εισαγγελέα. Δεν υφίσταται πλέον καμία αρμοδιότητα της Εισαγγελικής Αρχής να ελέγχει, έστω σε πρώιμο στάδιο, το νόμο και το ουσία βάσιμο των κατηγοριών που αποδίδονται στους υπουργούς. Έτσι, σοβαρότατες αποφάσεις επαφίενται αποκλειστικά και μόνο στην κρίση της εκάστοτε πλειοψηφίας της Βουλής. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την τασσόμενη στο εδάφιο β' της παρ. 3 του άρθρου 86 αποσβεστική προθεσμία, οδηγεί, τις περισσότερες φορές, στο ακαταδίωκτο των υπουργών (Ιωακειμίδης Σ.2013).

Η συμμετοχή στην επιτροπή προκαταρκτικής εξέτασης τριών ανώτατων δικαστών, οι οποίοι εξ αντικειμένου έχουν και τις απαιτούμενες γνώσεις αλλά και την εμπειρία, θα παρείχε εχέγγυα ασφαλέστερης, αντικειμενικότερης, δικαιότερης δικανικής κρίσης, καθώς και απεμπλοκής της εκάστοτε λαμβανομένης απόφασης από ενδεχόμενες σκοπιμότητες και συμφέροντα της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το ζήτημα της ποινικής ευθύνης των πολιτικών προσώπων συνδέεται άμεσα με τη διαφάνεια στο δημόσιο βίο. Είναι βέβαιο ότι για την κρίση εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας ως προς την πολιτική εξουσία ευθύνεται, κατά ένα μεγάλο μέρος, το ισχύον σήμερα νομοθετικό πλαίσιο περί ποινικής ευθύνης των υπουργών.

Οι ειδικές ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται σ αυτό εκλαμβάνονται ως ευνοϊκές ρυθμίσεις υπέρ των υπουργών, που εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες και οδηγούν, εν τέλει, στην «ασυλία» τους. Η σωρεία των οικονομικών σκανδάλων των τελευταίων ετών, η βραχυχρόνια αποσβεστική προθεσμία, που απαλλάσσει για τυπικούς και όχι ουσιαστικούς λόγους τους εμπλεκόμενους υπουργούς, οι πλειοψηφίες που απαιτούνται στη Βουλή για την απόφαση περί της άσκησης ποινικής δίωξης, πλειοψηφίες οι οποίες καθιστούν δυσχερή έως αδύνατη τη δίωξη, στην περίπτωση που ο εμπλεκόμενος υπουργός ανήκει στο κόμμα που διαθέτει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, το γεγονός ότι η πορεία των πραγμάτων μέχρι σήμερα απέδειξε ότι ποτέ ή σχεδόν ποτέ οι παράνομες πράξεις των μελών της Κυβέρνησης διερευνώνται σε βάθος, επέτεινε την απαξίωση του εν λόγω θεσμού, αλλά και την εν γένει απαξίωση του πολιτικού κόσμου.

Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη διαφθορά στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα κατέχει έναν από τους υψηλότερους δείκτες διαφθοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένας από τους βασικότερους λόγους, για τους οποίους η χώρα μας βρέθηκε σε οικονομικό αδιέξοδο, είναι η επί σειρά κακοδιαχείριση των δημοσιονομικών της. Παρά το γενικότερο κλίμα λαϊκής οργής, που επικρατεί, η πολιτική εξουσία, με της ενέργειες ή τις παραλείψεις της, συνεχίζει να δίδει στην κοινή γνώμη την εντύπωση ότι δεν επιτελεί ένα από τα ύψιστα καθήκοντά της, την καταπολέμηση της διαφθοράς, εμμένοντας στο ίδιο νομοθετικό πλαίσιο ευθύνης των υπαιτίων, όπου η ατιμωρησία των υπευθύνων αποδεικνύεται σχεδόν πάντα ο κανόνας. Ενδεικτικά, όπως προκύπτει από στοιχεία

που διαβίβασε στη Βουλή ο Υπουργός Δικαιοσύνης Χαράλαμπος Αθανασίου, από το 2009 έως τις αρχές του 2014 διαβιβάστηκαν στη Βουλή 136 δικογραφίες εναντίον μελών της Κυβέρνησης, οι περισσότερες εκ των οποίων είναι μέχρι σήμερα σε εκκρεμότητα(Αργυρός Α.2014).

Η διαφθορά δεν αποτελεί, βεβαίως, ίδιο χαρακτηριστικό μόνο της χώρας μας. Το στοιχείο που διαφοροποιεί εν προκειμένω τον ελληνικό λαό είναι η αμφιθυμική στάση του απέναντι στη διαφθορά. Ο πολίτης έχει συμβιβαστεί με το φαινόμενο της μικροδιαφθοράς, με τις παράνομες μικροδοσοληψίες με τη δημόσια διοίκηση, προκειμένου να ικανοποιηθούν τα νόμιμα δικαιώματά του. Από την άλλη, αποδοκιμάζει, έντονα την υψηλή πολιτική διαπλεκόμενη διαφθορά, αντιλαμβανόμενος παράλληλα ότι η διαφθορά αποτελεί πλέον συστατικό στοιχείο της ελληνικής δημόσιας κουλτούρας(Μαντζούφας Π.2011).

Επιβάλλεται, καταρχάς, η αναθεώρηση των διατάξεων του άρθρου 86 του Σ κατά τρόπο ώστε, η ποινική δίωξη κατά του υπουργού να διέπεται από ένα νομικό πλαίσιο, που να εξασφαλίζει την ασφαλή διάγνωση της υπό κρίση υπόθεσης, να εναρμονίζεται με την αρχή της ισότητας, να εμπεδώνει στους πολίτες αίσθημα αυτονομίας και εν τέλει να συμβάλλει στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Κατά δεύτερον, πέραν της νομοθετικής τροποποίησης, απαιτείται η ύπαρξη πολιτικής βούλησης, προκειμένου να επέλθει η κάθαρση στον πολιτικό χώρο. Χωρίς αυτήν, οποιοδήποτε νομοθετικό πλαίσιο, περισσότερο ή λιγότερο αυστηρό, αποδεικνύεται ανεπαρκές. Κατά τον Π.Μαντζούφα, το σημαντικότερο πρόβλημα στο πολιτικό σύστημα της χώρας έγκειται στο γεγονός ότι «τα κόμματά μας θέτουν τον κομματικό πατριωτισμό υπεράνω του δημοσίου συμφέροντος και δεν έχουν τη δύναμη να επιβάλλουν εξυγίανση του δημοσίου βίου και αυτοκάθαρση»(Μαντζούφας Π.2011, σελ. 7). Πέραν της απαραίτητης παράκαμψης του κομματικού του στίγματος, ο υπουργός οφείλει να μην παρανομεί κατά την άσκηση των καθηκόντων του, όχι επειδή φοβάται να βρεθεί αντιμέτωπος με τη Δικαιοσύνη και να αναλάβει τις ευθύνες του, ποινικές ή πολιτικές, αλλά επειδή οφείλει, ακριβώς λόγω της ισχύος της θέσης του, να είναι ακέραιος, έντιμος και υπεύθυνος και, ως εκπρόσωπος του Λαού, να προασπίζεται με σθένος τα συμφέροντά του.

Μια άλλη παράμετρος, τέλος, που πρέπει να ληφθεί υπ όψιν της πολιτικής εξουσίας, είναι η ανάγκη συντονισμένης και ουσιαστικής δράσης όλων των υφιστάμενων σήμερα ελεγκτικών μηχανισμών, όπως είναι ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος και ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς και

ενδεχομένως η θεσμοθέτηση νέων παρόμοιων μηχανισμών. Η προληπτική αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς, μέσω αποτελεσματικών ελέγχων στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης, είναι βέβαιο ότι θα συνεισφέρει στην προσπάθεια εξυγίανσης του πολιτικού συστήματος (Αργυρός Α.2014).

Εν κατακλείδι, ο υφιστάμενος σήμερα ειδικός θεσμός περί ποινικής ευθύνης των υπουργών, δεν πάσχει αποκλειστικά και μόνο λόγω του ιδιόρρυθμου και, όσον αφορά ορισμένες διατάξεις του, προβληματικού νομοθετικού πλαισίου που τον διέπει, η ενδεχόμενη δε και επιβεβλημένη, όπως προαναφέρθηκε, τροποποίηση και αusterοποίησης του δε θα άρει, ως δια μαγείας, την ατιμωρησία και την «ασυλία» των προσώπων αυτών. Απαιτείται η συνδρομή και άλλων παραγόντων, όπως η ουσιαστική ενίσχυση των προληπτικών μηχανισμών, η αφύπνιση του ελληνικού λαού και η πραγματική, ενσυνείδητη πολιτική βούληση για την πάταξη της διαφθοράς, παράγοντες που προϋποθέτουν την εν γένει αλλαγή της νοοτροπίας ολόκληρου του πολιτικού συστήματος.

ΠΗΓΕΣ :**Συγγράμματα:**

- ❖ Αλιβιζάτος Ν.(1981), *Εισαγωγή στην Ελληνική Συνταγματική Ιστορία*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας
- ❖ Καλοδούκας Δ.(1952), *Το Σύνταγμα του 1952*, Αθήνα: Ζαχαρόπουλος
- ❖ Παραράς Π.(1999), *Σύνταγμα 1975-Corpus*, Τόμος III, Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας
- ❖ Ράικος Α.(2011), *Το Συνταγματικό Δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ Χρυσόγονος Κ.(2003), *Συνταγματικό Δίκαιο*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας

Διατριβές:

- ❖ Μπέσιλα-Βήκα Ε.(1985), Ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των υπουργών στο Ελληνικό και συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο, όπως εμφανίζεται στο Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών

Άρθρα σε Επιστημονικά Περιοδικά:

- ❖ Δεδές Χ.(1989), *Η ευθύνη των υπουργών*, Νομικό Βήμα 1989, σελ. 1373 επ.
- ❖ Μανωλεδάκης Ι.(1983), *Το άρθρο 7 παρ.1 του Συντάγματος και οι ποινικοί νόμοι*, Ποινικά Χρονικά 1984,σελ 865
- ❖ Τζαβούλης Κ.(1980), *γνωμοδότηση υπ.αριθ. 8/30-6-1980*, Νομικό Βήμα 1981, σελ. 614 επ.

Δικαστικές Αποφάσεις σε Επιστημονικά Περιοδικά:

- ❖ Ποινικά Χρονικά: (2008),Αρειος Πάγος, Ολομέλεια, 8/2008, ,σελ.1140
- ❖ Ποινικά Χρονικά : (1995).Αρειος Πάγος,596/1995,.,σελ.921
- ❖ Νομικό Βήμα: 1993),Αρειος Πάγος, Ολομέλεια, 573/1993,.,σελ.1119
- ❖ Υπεράσπιση: (1991), Ειδικό Δικαστήριο, 9/1990, ,σελ.129
- ❖ Ποινική Δικαιοσύνη: ,(2011),Εφετείο Αθηνών, 1943/2010,σελ.961.
- ❖ Ποινικά Χρονικά: ,(2008),Εφετείο Αθηνών, 2937/2007,.,σελ.153.
- ❖ Ποινικά Χρονικά: (1992)Εφετείο Αθηνών, 524/1992, σελ 1211
- ❖ Νομικό Βήμα: (2012) Δικαστικό Συμβούλιο, 1/2011,σελ..2180

Επιστημονικές Διαδικτυακές Δημοσιεύσεις :

- ❖ Αλαμπάσης Θ.(2012), *Συνταγματική εκτροπή τυχόν παραπομπή Παπακωνσταντίνου σε ειδικό δικαστήριο*, όπως εμφανίζεται στο http://alampasis.blogspot.gr/2012/12/plog-post_31.html
- ❖ Αλιβιζάτος Ν.(2013), *Συνταγματική Αναθεώρηση*, όπως εμφανίζεται στο spyroslykoudis.gr/δημοσιος-λογος/ομιλίες/item/358-συνταγματική-αναθεώρηση
- ❖ Αλιβιζάτος Ν.(2009), *ποινική ευθύνη υπουργών: υπάρχει λύση*, όπως εμφανίζεται στο: <http://www.Kathimerini.gr/715435/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthlew-poiniki-ey8ynh-yπουργwn-yparxei-lysh>
- ❖ Αναγνωστόπουλος Η.(2011), *ποινική ευθύνη υπουργών και δημόσια αγανάκτηση*, όπως εμφανίζεται στο http://www.greekcrisis.net/2011/01/blog-post_1793.html
- ❖ Ανθόπουλος Χ.(2013), *Η παρούσα Βουλή μπορεί να ασκήσει δίωξη*; όπως εμφανίζεται στο <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63>
- ❖ Αργυρός Α.(2014), *ελευτεριά θα πει να μάχεσαι στη γης χωρίς ελπίδα*, όπως εμφανίζεται στο www.lawnet.gr/news/xamilew-oi-epidoseiw-tis-elladas-sto-deikti-tis-katapolemisis-tis-diaf8oras-32252.html
- ❖ Αργυρός Α.(2012), *Η ποινική ευθύνη των υπουργών – προβλήματα «παραγραφής»*, όπως εμφανίζεται στο <http://lawnet.gr/news/h-poinik-eu8uniogyprogon-problimata-paragrafis-28365.html>
- ❖ Βενιζέλος Ε.(2011), *Εύκολοι μύθοι και δύσκολες αλήθειες για το άρθρο 86 του Σ και την ποινική ευθύνη των υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο www.enet.gr/?l=news.el.article&id=271385
- ❖ Βλαχόπουλος Β.(2013), *Η ποινική ευθύνη των υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο www.constitutionalism.gr/site/wp-content/uploads/2013/06/2013IstameVlaxopoulos.pdf
- ❖ Βουλή των Ελλήνων, *αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου τροποποίηση του ν.3126/2003 για την ποινική ευθύνη των υπουργών*,

- όπως εμφανίζεται στο <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket...tabit=416>
- ❖ Βουλή των Ελλήνων(1997), έκθεση στο σχέδιο νόμου: «Ποινική ευθύνη των υπουργών», όπως εμφανίζεται στο http://www.hellenicparliament.gr/.../NOM_NOM_EPE_2509_UA23.DO_C
 - ❖ Γνωμοδότηση: 7/2009 Εισαγγελέα Αρείου Πάγου, όπως εμφανίζεται στο http://law.db.intrasoftnet.vom/nomos/3_nomologia_rs_sub.php
 - ❖ Δερβιτσιώτης Α.(2013), *Η αποσβεστική προθεσμία παρήλθε*, όπως εμφανίζεται στο www.law.duth.gr/...H%20ΑΠΟΣΒΕΣΤΙΚΗ%20ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ.pdf
 - ❖ ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΣ(2012), *8 προτάσεις κατά της διαφθοράς*, όπως εμφανίζεται στο www.transparency.gr/wp-content/uploads/2013/09/8-protasis-kata-tis--diaphthoraw.pdf
 - ❖ ΔΙΚΑΣΤΗΣ(2011),*Γιατί είναι αντισυνταγματική(και εκ του πονηρού)η γνωμοδοτική επιτροπή που προβλέπεται στις αλλαγές του νόμου περί ευθύνης υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο http://dikastis.blogstop.gr/2011/01/blog-post_20.html
 - ❖ Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος (2003), όπως εμφανίζεται στο www.enosieisaggeleon.gr/show_deltia.asp?id=23
 - ❖ Ιωακείμιδης Σ.(2013),*Περί ευθύνης Υπουργών και άλλων τινών*, όπως εμφανίζεται στο http://dikastis.blogspot.gr/2013/03/blog-post_2.html
 - ❖ Κανελλόπουλος Α.(2013), *εισαγγελική πρόταση προς το Ειδικό Δικαστικό Συμβούλιο του Αρείου Πάγου*, όπως εμφανίζεται στο www.protothema.gr/politics/article/330000/na-parapemftnei-sto-aidiko-dikastirio-o-papakonstadinou-proteine-o-adeisaggeleas-tou-areiou-pagou/
 - ❖ Καραβοκύρης Γ.(2013), *Ευθύνη υπουργών και αποσβεστική προθεσμία*, όπως εμφανίζεται στο <http://www.constitytionalism.gr/sote/2532-to-ermoneytiko-zitima-toy-artroy-86-par-3-toy-synt/>
 - ❖ Κασιμάτης Γ.(2013), *διατύπωση γνώμης για την παραγραφή των ποινικών αδικημάτων της ΙΓ΄ περιόδου*, όπως εμφανίζεται στο

www.Kassimatisdimokratia.gr/intex.php/componet/K2/item/128-διατυπωση-γνωμησ-για-την-παραγραφη-των-ποινικων

- ❖ Καστανίδης Χ.(2011), *ομιλία του Υπουργού Δικαιοσύνης, διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Χάρη Καστανίδη κατά τη συζήτηση της Ολομέλειας της Βουλής του νομοσχεδίου «ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Ν.3126/2003 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ* », όπως εμφανίζεται στο <http://www.ministryofjustice.gr/.../14-4-2011%20ομιλια%20του%Υπουργού...>
- ❖ Κοντιάδης Ξ.(2013), *Άλλο η παραγραφή και άλλο η αποσβεστική προθεσμία*, όπως εμφανίζεται στο <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63>
- ❖ Λινός Δ.(2003), *υπ.αριθ. 4/2003 εγκύκλιος Εισαγγελέα Αρείου Πάγου Δημητρίου Λινού*, ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΝΟΜΟΣ, όπως εμφανίζεται στο http://law/db/intrasoftnet.com/noms/3_nomologia_rs_sub.php
- ❖ Μανιτάκης Α.(2013), *Μοιάζουν οι προσπάθειές μας σαν των Τρώων*, όπως εμφανίζεται στο www.manitakis.gr/articles?start=28
- ❖ Μαντζούφας Π.(2011), *Ο λόγος περί διαφθοράς και η ποινική ευθύνη των υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο <http://www.constitytionalism.gr/site/2154-o-logos-peri-diaftoras-kai-i-poiniki-ey...>
- ❖ Μπακόπουλος Ι.(2011), *παρέμβαση στην επιστημονική εκδήλωση με θέμα «ευθύνη υπουργών» που διοργανώθηκε στο ΝΣΚ την 24-11-2011*, όπως εμφανίζεται στο [file:///home/user/DocumentName%20\(i\).pdf](file:///home/user/DocumentName%20(i).pdf)
- ❖ Παραράς Ι.(2014), *Συνταγματική Αναθεώρηση τώρα*, όπως εμφανίζεται στο www.libertas-ichr.gr/wp-content/uploads/2014/01/ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ-ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ-ΤΩΡΑ.pdf
- ❖ Παυλόπουλος Π.(2012), *Αστήρικτες οι κατηγορίες για παραγραφή*, όπως εμφανίζεται στο <http://www.newsbomb.gr/politikh/story/338737/diarroes-athliotitas-ta-peri-paragrafis-gia-ton-papakonstantinou>
- ❖ Ρίζος Δ.(2011), *παραγραφή εγκλημάτων Υπουργών και ατίμωση...*, όπως εμφανίζεται στο

www.proinoslogos.gr/component/content/article/35-2010-06-08-70-37-24/5628-2011-06-25-08-51-17

- ❖ Σανιδάς Γ.(2013), *Επήλθε, λοιπόν, παραγραφή;* όπως εμφανίζεται στο <http://www.anixneuseis.gr/?p=75340>
- ❖ Σίσκος Π.(2011), *Το πεδίο εφαρμογής του ν.3126/2003 περί ποινικής ευθύνης υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο <http://curia.gr/to-pedio-efarmogis-tou-h-31262003-peri-poinikis-ethinis-ipouyrgon/>
- ❖ Σοϊλεντάκης Ν.(2013), *Η αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 86 του Συντάγματος*, όπως εμφανίζεται στο <http://www.haniotika-nea.gr/114320-i-aposbestiki-prothesmia-tou-arthrou-86-sunt/>
- ❖ Σοφός Θ.(2010), *Η ευθύνη Υπουργών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους*, όπως εμφανίζεται στο www.crime.gr/3156/articles/o-themis-sofos-grafei-gia-to-crimegr-i-e/article.aspx
- ❖ Σωτηρέλης Γ.(2013), *Μονόδρομος η εφαρμογή του Συντάγματος*, όπως εμφανίζεται στο <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63>
- ❖ Τσίχλης Η.(2014), *Ο νόμος περί ευθύνης υπουργών και η δίωξη μελών της κυβέρνησης*, όπως εμφανίζεται στο http://tro-maktiko.blogspot.gr/2014/01/blog-post_9256.html
- ❖ Τζιουράς Γ.(2012), *Από την τραγωδία στην κάθαρση: Ποινική ευθύνη υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο www.Kozanimedia.gr/?p-112897
- ❖ Χρυσόγονος Κ.(2013), *Εισαγγελείς να αποφασίζουν για την ποινική ευθύνη υπουργών*, όπως εμφανίζεται στο www.aixmi.gr/idex.php/eisagelleis-na-apofasizoun-gia-poiniki-euthini-yourgwn/
- ❖ Χρυσόγονος Κ.(2011), *ποινική ευθύνη υπουργών και ακαταδίωκτο βουλευτών*, όπως εμφανίζεται στο www.agelioforos.gr/default.asp?pid-7&ct=36&artid=76879